

Diplomová práce

Podoby výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ

Studijní program:

M0113A300008 Učitelství pro 1. stupeň základních škol

Autor práce:

Štěpánka Böhmová

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2024

Zadání diplomové práce

Podoby výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:

Štěpánka Böhmová

Osobní číslo:

P19000693

Studijní program:

M0113A300008 Učitelství pro 1. stupeň základních škol

Zadávající katedra:

Katedra primárního vzdělávání

Akademický rok:

2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cílem je představit a popsat možnosti podob jednotky výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ, vytvořit modelové přípravy na jednotku výtvarné výchovy a zrealizovat je na 1. stupni ZŠ.

Díličí cíle:

- vymezit obsah a cíle výtvarné výchovy
- popsat jednotlivé podoby výtvarné výchovy
- vytvořit přípravy, zrealizovat je a evaluovat

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7

ROESELOVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: PedF UK, 2003. ISBN 80-7290-121-4.

ROESELOVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

20. dubna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 15. prosince 2024

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Jana Příhonská, Ph.D.
garant studijního programu

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Ráda bych touto cestou poděkovala třem paním učitelkám Mgr. Čejchanové, Mgr. Ulvrové a Mgr. Skalické, které mi umožnily ve svých třídách realizovat praktickou část diplomové práce a byly mi velkou oporou. Velké poděkování patří Mgr. Zuzaně Pechové, Ph. D. za pozitivní odborné vedení a cenné připomínky. Děkuji své rodině a přátelům za jejich trpělivost a neustálou podporu během celého studia.

ANOTACE

Hlavním cílem diplomové práce je představit a popsat možnosti podob jednotky výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy, vytvořit modelové přípravy na jednotlivé hodiny výtvarné výchovy, zrealizovat je v jednotlivých třídách 1. stupně ZŠ a zpětně je reflektovat. Práce se zaměřuje na didaktiku výtvarné výchovy, na její současnou koncepci, vzdělávací obsah a cíle. Zabývá se revizí RVP ZV. Charakterizuje vývojové období mladšího školního věku. Věnuje se jednotlivým složkám výuky výtvarné výchovy na prvním stupni ZŠ, motivaci, výtvarnému zadání, kreativě a hodnocení. Metodické listy zpracovávají deset konkrétních podob vyučovacích programů výtvarné výchovy, které jsou vždy z teoretického hlediska stručně popsány. Jejich realizace probíhala v pěti třídách prvního stupně základní školy. Jsou doplněny zpětnou reflexí, aktuálními postřehy a fotodokumentací žákovských prací.

Klíčová slova: výtvarná výchova, mladší školní věk, výtvarná řada, výtvarný projekt, integrace, výuka venku, interpretace, galerijní edukace, metodické listy.

ANNOTATION

The main target of the diploma thesis is to introduce and describe the possibilities of the form of the Art unit at the first level of elementary school, to create model preparations for individual Art lessons, to realize them in classes of the first level of elementary school and reflect them retroactively. The work focuses on the didactics of Art education, its current concept, educational content and targets. It deals with the revision of the RVP ZV. It characterizes the developmental period of younger school age. It focuses on individual components of Art education of the first level of elementary school, motivation, artistic assignments, creativity and evaluation. Methodological sheets process ten concrete forms of Art educational programmes, which are always briefly described from the theoretical point of view. Their implementation took place in five classes of the first level of elementary school. They are complemented by back reflection and actual observations and photo documentation of pupils' works.

Keywords: Art education, younger school age, Art series, Art project, integration, outdoor teaching, interpretation, gallery education, methodological sheets.

Obsah

Seznam obrázků	10
Úvod.....	16
1. Dnešní pojetí výtvarné výchovy.....	18
1.1. Vzdělávací složka výtvarné výchova.....	18
1.2. Výchovná složka výtvarné výchovy.....	18
2. Obsah a cíle výtvarné výchovy	21
3. Revize RVP ZV v rámci výtvarné výchovy	23
4. Charakteristika mladšího školního věku	25
4.1. Vývojové období a rozvoj osobnosti	25
4.2. Specifika dětského výtvarné projevu.....	26
5. Výuka výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ	29
5.1. Výtvarný námět	29
5.2. Výtvarná technika.....	30
5.2.1. Kresba.....	31
5.2.2. Malba	32
5.2.3. Grafika	33
5.2.4. Netradiční výtvarné postupy.....	35
5.3. Výtvarný problém.....	36
5.4. Motivace	36
5.5. Tvořivost a kreativita.....	37
5.6. Hodnocení ve výtvarné výchově	38
6. Metodické listy.....	40
6.1. Základní vyučovací hodina výtvarné výchovy	41
6.2. Dvě vyučovací hodiny VV	45
6.3. Problémové vyučování	49
6.4. Výtvarná řada	55
6.5. Výtvarný projekt a projektové vyučování	67
6.6. Integrace výtvarné výchovy.....	90

6.7.	Výuka venku.....	97
6.8.	Galerijní edukace.....	101
6.9.	Interpretace ve výtvarné výchově.....	105
7.	Reflexe metodických listů.....	111
	Závěr.....	112
	Seznam použité literatury.....	114
	Seznam příloh.....	118

Seznam obrázků

Obrázek 1: Odpoledne na Antarktidě, žákovská práce A	43
Obrázek 2: Odpoledne na Antarktidě, žákovská práce B.....	44
Obrázek 3: Odpoledne na Antarktidě, žákovská práce C.....	44
Obrázek 4: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Hada, žákovská práce	47
Obrázek 5: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Vodnáře, žákovská práce	47
Obrázek 6: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Štíra, žákovská práce	48
Obrázek 7: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Orionu, žákovská práce	48
Obrázek 8: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Lva, žákovská práce	48
Obrázek 9: Stezka odvahy 1. stupně, Strašidelná stezka, žákovská práce	53
Obrázek 10: Stezka odvahy 1. stupně, Zmizelý noční vlak, žákovská práce.....	53
Obrázek 11: Stezka odvahy 1. stupně, Hroší stezka, žákovská práce.....	53
Obrázek 12: Stezka odvahy 1. stupně, Nekonečná cesta, žákovská práce.....	53
Obrázek 13: Stezka odvahy 1. stupně, Stezka smrti, žákovská práce.....	54
Obrázek 14: Stezka odvahy 1. stupně, Strašidelný dům, žákovská práce.....	54
Obrázek 15: Stezka odvahy 1. stupně, Tajemné koleje, žákovská práce	54
Obrázek 16: Stezka odvahy 1. stupně, žákovská práce.....	54
Obrázek 17: Pohlednice z Prahy, žákovské práce A	59
Obrázek 18: Pohlednice z Prahy, žákovské práce B	59
Obrázek 19: Pohlednice z Prahy, žákovské práce C	59
Obrázek 20: Pohlednice z Prahy, žákovské práce D.....	59
Obrázek 21: Praha pod lupou, Národní divadlo, žákovská práce	63
Obrázek 22: Praha pod lupou, Loreta, žákovská práce	63
Obrázek 23: Praha pod lupou, Národní muzeum, žákovská práce.....	63
Obrázek 24: Stavby přes řeku Vltavu A.....	66

Obrázek 25: Stavby přes řeku Vltavu B.....	66
Obrázek 26: Stavby přes řeku Vltavu C.....	66
Obrázek 27: Stavby přes řeku Vltavu D.....	66
Obrázek 28: Stavby přes řeku Vltavu E.....	66
Obrázek 29: Stavby přes řeku Vltavu F.....	66
Obrázek 30: Stavby přes řeku Vltavu G.....	66
Obrázek 31: Žákovské práce, Poznáš, co je to za živočicha?	71
Obrázek 32: Kvíz, Pracovní list A	71
Obrázek 33: Kvíz, Pracovní list B.....	71
Obrázek 34: Krásný den v horské tundře, žákovská práce	74
Obrázek 35: Normální den na savaně, žákovská práce	74
Obrázek 36: Skalnatá arktická pustina, žákovská práce	74
Obrázek 37: Mlžný den v deštném pralese, žákovská práce.....	74
Obrázek 38: Deštný prales v deštném pralese, žákovská práce	75
Obrázek 39: Krajina tundry za hezkého počasí, žákovská práce	75
Obrázek 40: Krajina tundry za hezkého počasí, žákovská práce	75
Obrázek 41: Krajina lesa, žákovská práce	75
Obrázek 42: Les, živá a neživá příroda, žákovská práce	76
Obrázek 43: Poklidný den v deštném pralese, žákovská práce.....	76
Obrázek 44: Polární záře na Antarktidě, žákovská práce.....	76
Obrázek 45: Místa světa, kde žijí živočichové, žákovská práce	76
Obrázek 46: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce A.....	79
Obrázek 47: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce B	79
Obrázek 48: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce C	80
Obrázek 49: Plánek zoo, žákovská práce A	82

Obrázek 50: Plánek zoo, žákovská práce B	82
Obrázek 51: Plánek zoo, žákovská práce C	83
Obrázek 52: Plánek zoo, žákovská práce D	83
Obrázek 53: Plánek zoo, žákovská práce E.....	83
Obrázek 54: Plánek zoo, žákovská práce F.....	83
Obrázek 55: Emoce lidského těla, žákovské práce A	88
Obrázek 56: Emoce lidského těla, žákovská práce B.....	89
Obrázek 57: Emoce lidského těla, žákovská práce C.....	89
Obrázek 58: Vypracovaný PL, Lidské orgány	89
Obrázek 59: Vypracovaný PL, Lidské smysly.....	89
Obrázek 60: Geometrická abstrakce, žákovská práce	94
Obrázek 61: Geometrická abstrakce, žákovská práce	94
Obrázek 62: Geometrická abstrakce, žákovská práce	94
Obrázek 63: Geometrická abstrakce, žákovská práce	94
Obrázek 64: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 65: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 66: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 67: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 68: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 69: Geometrická abstrakce, žákovská práce	95
Obrázek 70: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96
Obrázek 71: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96
Obrázek 72: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96
Obrázek 73: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96
Obrázek 74: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96

Obrázek 75: Geometrická abstrakce, žákovská práce	96
Obrázek 76: Ze života hmyzu, skupinová práce A	100
Obrázek 77: Svět dinosaurů, skupinová práce B.....	100
Obrázek 78: Tvořivá činnost v galerii A	104
Obrázek 79: Tvořivá činnost v galerii B	104
Obrázek 80: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla A	108
Obrázek 81: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla B	109
Obrázek 82: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla C	109
Obrázek 83: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla D	110
Obrázek 84: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla E	110

Seznam tabulek

Tabulka 1: Postup ve výuce VV	41
Tabulka 2: Základní vyučovací jednotka VV	42
Tabulka 3: Dvě vyučovací hodiny VV	46
Tabulka 4: Problémové vyučování.....	51
Tabulka 5: Výtvarná řada, Pohlednice z Prahy	57
Tabulka 6: Výtvarná řada, Stověžatá Praha	60
Tabulka 7: Výtvarná řada, Praha pod lupou.....	62
Tabulka 8: Výtvarná řada, Stavba přes řeku Vltavu	64
Tabulka 9: Výtvarný projekt, Poznáš, co je to za živočicha?	69
Tabulka 10: Výtvarný projekt, Místa světa, kde žijí živočichové.....	72
Tabulka 11: Výtvarný projekt, Rytmus pohybu.....	77
Tabulka 12: Výtvarný projekt, Plánek Zoo	81
Tabulka 13: Projektový den	84
Tabulka 14: Integrace výtvarné výchovy	92
Tabulka 15: Výuka venku	99
Tabulka 16: Návštěva galerie, Vzdělávací program pro školy	102
Tabulka 17: Interpretace ve výtvarné výchově	106

Seznam použitých zkratk a symbolů

atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
ČJS	Člověk a jeho svět
ICOM	International Council of Museum (Mezinárodní rada muzueí)
InSEA	International Society for Education through Art
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
NPI	Národní pedagogický institut
PL	pracovní list
RVP VZ	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
tzv.	tak zvaný
UNESCO	International Society for Education through Art
VV	výtvarná výchova
ZŠ	základní škola

Úvod

Výtvarná činnost provází dítě na každém kroku již od útlého věku. Zažívá radost ze své první zanechané barevné čáry. Ve vzniklých obrazcích nalézá známé věci z blízkého okolí. Vypráví svůj první zážitek z výletu vlakem. Objevuje svět barev, všímá si, že sluníčko je žluté, tráva zelená a obloha modrá. Postupně začíná kreslit již s jistým záměrem. Zachycuje i abstraktní pojmy, vyjadřuje své pocity a emoce. Poznává rozmanité materiály, nástroje a učí se s nimi různými způsoby pracovat. Z toho všeho vyplývá, že se jedná o přirozenou činnost dítě, která sehrává v jeho vývoji velmi důležitou roli. Jejím prostřednictvím poznává okolní svět a taky sám sebe.

Po nástupu do základní školy se děti s výtvarnou činností a uměním setkávají v rámci školního předmětu výtvarná výchova. V současné době se mění její koncept a s ním i její postavení v systému vzdělávání. Velmi záleží na vztahu, postoji a přístupu učitele, avšak stále mnoho učitelů dává přednost tradičnímu vedení, které směřuje k výtvarné činnosti bez prožitku a radosti a bez možnosti objevovat a poznávat, což má za důsledek ztrátu dětského zájmu. Žáci se bojí tvořit, jsou velmi limitovaní, neumí využívat fantazii a tvořivost.

Výtvarná výchova dnes nabízí mnoho různorodých činností a forem, které se staly podnětem k vypracování mé diplomové práce. Jejím cílem je představit možné podoby jednotky výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy. Využívání různých forem a činností ve výuce, dle mého názoru vede, k podněcení zájmu žáků o dané téma a o výtvarné vyjadřování.

Práce obsahuje metodické listy k jednotlivým formám výtvarné výchovy, které byly vybrány na základě možnosti realizace v třídách běžných základních škol. V jednotlivých přípravách se odráží mé pojetí výtvarné výchovy, jehož pilíři jsou motivace, vhodné zvolení námětu, které je spjato s obsahy jiných předmětů, a důraz na různá řešení výtvarného úkolu.

Výtvarná výchova by neměla být považována za doplňkový předmět, neměly by jí být přiřazovány menší priority. Je to jeden z mála předmětů, ve kterém hlavními aktéry jsou právě žáci. Cílem není, aby se z žáků stali umělci, ale aby si k výtvarné výchově utvořili kladný vztah. Přijímali výtvarné zadání jako výzvu k výtvarnému řešení

a příležitost k novému poznávání a objevování. Následně využívali osvojené dovednosti v běžném životě. Hlavně aby tvořili s chutí!

V práci se převážně opírám o tituly Věry Roeselové, ve kterých je řešena problematika výtvarné výchovy a které byly v době vydání nadčasové a dodnes jsou stále aktuální a přínosné.

1. Dnešní pojetí výtvarné výchovy

Výtvarná výchova je obor, který se vyznačuje bohatou teorií, blízkým vztahem k výtvarnému umění a různorodými výtvarně výchovnými koncepty. Pracuje s rozsáhlým tematickým polem. Využívá velkého množství pestrých aktivit a výtvarných vyjadřovacích prostředků.

Pod termínem výtvarná výchova se skrývají dvě významné složky, které se podílejí na vytváření osobnosti dítěte, složka **výtvarné vzdělávání** a složka **výchovné působení**. Tyto dva procesy nelze jeden od druhého oddělit, navzájem se doplňují a obohacují. Dnes je přikládán větší důraz na osobnostní a duchovní rozvoj žáka než na výtvarné znalosti a dovednosti, proto je složka výchovná považována za důležitější. (Roeselová 2003, s. 9, 12)

1.1. Vzdělávací složka výtvarné výchovy

Vzdělávací složka výtvarné výchovy představuje dítěti základní vyjadřovací prostředky. Učí ho vhodně volit a využívat prvky výtvarného jazyka, kterými jsou linie, barvy a tvary. Dítě si osvojuje jejich vlastnosti v ploše a v prostoru. Dále mu pomáhá pochopit vzájemné vztahy mezi jednotlivými prvky, vnímat je a hodnotit po stránce estetické i výrazové. Poznává základní výtvarné postupy, materiály, nástroje a jejich vyjadřovací schopnosti.

Získání výtvarných dovedností jako uceleného souboru není v našem vzdělávacím pojetí VV podstatné. Důležité je si uvědomit, že k úplnému ovládnutí jednoho výtvarného prostředku či postupu, které trvá mnoho let, patří neoddělitelně úmyslné využívání i prostředků výrazu. Všechny tyto znalosti postupně tvarují žákovo výtvarné myšlení, které dále ovlivňuje jeho osobnostní charakter a způsob výtvarného projevu.

Žák se ve výtvarné výchově seznamuje s výtvarnou kulturou jako aktivní pozorovatel, do umění proniká hlouběji prostřednictvím vlastní výtvarné činnosti. (Roeselová 2000, s. 11-12)

1.2. Výchovná složka výtvarné výchovy

Výchovná složka výtvarné výchovy se zaměřuje na jednotlivce, kterého vede různými prostředky k sebeuvědomování, sebevyjadřování a reflexi. Žák si utváří osobní

vztah ke světu pomocí výtvarného námětu a jeho obsahu, k němuž si musí najít vlastní cestu a zvládnout vyřešit s ním spjatý výtvarný problém. Pak má jeho výtvarný projev tvůrčí charakter a dochází k osvojování nových lidských hodnot, které formují jeho osobnost a stávají se jeho součástí. Snahou výtvarného působení není pouze pochopení a oceňování světa přírody, člověka a umění, ale i zařazení sebe jako jedince do celé společnosti.

Výchovný proces umožňuje žákům vyjádřit své vlastní pocity a postoje, když slova mluveného jazyka nejsou dostačující. Využívá podnětů smyslových, prožitků, vcítění se, souznění i volných úvah. Aby se žáci vydali na cestu za objevováním a poznáváním, je klíčové u nich vzbudit zájem o zvolené téma, o svět kolem nás, o vzájemné souvislosti a vztahy a hlavně o výtvarné řešení problému. Pokud se pedagogovi podaří splnit tento úkol, otevírá žákům dveře k prožívání dobrodružství plného překvapení a radosti z nových objevů. Žáci si odnášejí z něho nezapomenutelné zážitky, které je inspirují a vedou k další výtvarné činnosti.

Důležitou roli má učitel s žáky, kteří se podílejí na společném dialogu, který jim pomůže uspořádat jejich myšlenky o světě a dát jejich postojům lidský rozměr. Aby byl tento cíl naplněn, musí učitel uplatnit partnerský přístup k žákům. Jejich vztah je založený na vzájemném respektu a úctě. Žáci nacházejí u pedagoga pochopení a oporu, které postupně přerůstají v oboustrannou důvěru. Učitel citlivě pracuje se sděleními žáků, nesnižuje jejich výtvarnou ani slovní výpověď a nezneužívá ji.

Dnešní koncept výtvarné výchovy odsouvá výsledek výtvarného působení do pozadí. Podstatou se stává samotná cesta za objevy. Úkolem učitelů je hledat nový obsah VV, který vyžaduje jiný přístup k problémům a který zprostředkují žákům. Zajímavou a citlivou motivací otevírají žákům svět fantazie. Nespočetné množství podnětů, objevů a poznatků směřuje žáky k vyjádření vlastních postojů, ke kterým využívají všechny pro ně známé vyjadřovací a výrazové prostředky. (Roeselová 2000, s. 11-12)

Výtvarná výchova v současném pojetí má ve všeobecném vzdělávání nezbytnou a nenahraditelnou roli, protože učí žáky orientovat se a aktivně se prosazovat v rychle se měnícím světě. Jejím cílem dle platného rámcového vzdělávacího programu je rozvíjet u žáků smyslové vnímání, uvolňovat jejich obraznou představivost a rozšířit jejich komunikační schopnosti aktivním využíváním obrazných prostředků s vysokou mírou jejich zájmu. Celkovou snahou je tedy žáky naučit vizuálně se vyjadřovat a komunikovat, aby

získané schopnosti rozvíjeli a využívali i nadále. Jejich kvalitním osvojením se zvyšují možnosti jejich osobního uplatnění. Žák na to nemusí být umělcem! Uvedená koncepce však vyžaduje jinou metodickou přípravu budoucích učitelů.

Světová organizace InSEA v Manifestu z roku 2018 charakterizuje v několika bodech podobu výtvarné výchovy ve výchově a vzdělávání 21. století:

- *„Všichni žáci / studenti, bez ohledu na věk, národnost nebo původ, by měli mít nárok na přístup k výtvarné výchově.*
- *Výtvarná výchova motivuje k poznání, schopnosti ocenění a vytváření kultury.*
- *Kultura je základním lidským právem. Kultura podporuje sociální spravedlnost a zapojení v současných společnostech. Silná demokracie je inkluzivní společností. A inkluzivní společnost je silnou demokracií.*
- *Výtvarná výchova rozvíjí schopnost myslet kriticky a vynalézavě, podporuje/usi- luje o mezikulturní porozumění a empatický závazek ke kulturní rozmanitosti.*
- *Vizuální gramotnost je základní dovedností dnešního světa. Podporuje schopnost ocenit a pochopit vizuální komunikaci a schopnost kriticky analyzovat a vytvářet smysluplné obrazy.“ (přeložila Z. Svatošová)*

(Kitzbergerová et al., 2019, s. 3-4)

2. Obsah a cíle výtvarné výchovy

Vzdělávací obor **Výtvarná výchova** společně s oborem Hudební výchova spadá do vzdělávací oblasti **Umění a kultura**, jejíž vzdělávací proces umožňuje žákům umělecké osvojování světa. Rozvíjí jejich specifické cítění, tvořivost a vnímání okolí, uměleckých děl i sebe samých. Jeho úlohou je hledání a nalézání vzájemných vztahů mezi druhy umění založených na společných tématech. Žáci se učí vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a porozumět jejich hodnotám. Ve výtvarně tvořivých činnostech dochází k rozvoji neverbálního vyjadřování pomocí bodů, linií, barev a tvarů.

Na prvním stupni ZŠ se žáci setkávají s výrazovými prostředky a výtvarným jazykem v různých činnostech, ve kterých se učí s nimi tvořivě pracovat a pomocí nich vyjadřovat sami sebe. Objevují pravidla tvorby, poznávají vybraná umělecká díla a v rámci jejich zkušeností chápou a interpretují výpovědi, které umělecká díla sdělují.

Výtvarná výchova využívá vizuálně obrazných znakových systémů, které umožňují poznávání a prožívání lidské existence. Střet dosavadních a aktuálních zkušeností žáků vnáší do tvorby, vnímání a interpretace tvořivý způsob práce a otvírá dveře k projevu osobních pocitů a prožitků. Vizuálně obrazné vyjadřování se určitým způsobem podílí na přijímání reality a vstupuje do procesu komunikace.

Výtvarná výchova v základním vzdělávání je založena na kreativních činnostech, konkrétně na *tvorbě, vnímání a interpretaci*. V těchto činnostech je využíváno a rozvíjeno vnímání, cítění, myšlení, prožívání, představivost, fantazie, intuice a invence. Vedle tradičních a ověřených vizuálně obrazných prostředků ke své realizaci uplatňuje i prostředky nově vzniklé v současném výtvarném umění.

Rozlišují se tři složky tvořivých činností, *rozvíjení smyslové citlivosti, uplatnění subjektivity a ověřování komunikačních účinků*.

Činnosti k *Rozvíjení smyslové citlivosti* učí žáky rozpoznávat, v jaké míře se jednotlivé smysly podílejí na vnímání reality, a uplatňovat tuto zkušenost při výběru vhodných vyjadřovacích prostředků a způsobu práce s nimi.

Činnosti k *Uplatňování subjektivity* vedou žáky k uvědomění si a využívání vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření.

Činnosti k *Ověřování komunikačních účinků* učí žáky komunikovat o obsahu vizuálně obrazných vyjádření a hledat různé možnosti pro uplatnění vlastní tvorby a výtvarných uměleckých děl. (MŠMT 2023, s. 82-83)

Obsah výtvarné výchovy je zprostředkován ve výtvarných úkolech a je konkretizován učiteli ve vzdělávacích cílech. Rozumí se jím všechny vnímatelné skutečnosti, které lze převádět do činností žáka. Tato transformace se projevuje v jeho schopnostech, které jsou rozvíjeny v dílčích činnostech, a následně v jeho konečných pracích. Aktuálně získané poznatky, zážitky a zkušenosti žáků jsou základem pro učitelovu volbu úkolů. Jeden konkrétní obsah může být použit v mnoha různých úlohách. Záleží na stanovených cílech, které si učitel zvolí, a na kontextu, do kterého daný obsah náleží. (Hazuková, 1994, s. 19)

3. Revize RVP ZV v rámci výtvarné výchovy

Klíčovým dokumentem k vytvoření Malé revize 2021 se stala Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+, jejíž obsah je členěn do rovin strategických cílů a strategických linií. Zabývá se proměnou obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání. Do svého obsahu zavádí digitální vzdělávání, jež se stává hlavní doménou pro změnu a inovaci RVP ZV. Na úkor vzdělávací oblasti Informatiky došlo v rámcovém učebním plánu ke zkrácení časové dotace vzdělávacích oblastí Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda a **Umění a kultura**. Těmto vzdělávacím oblastem byla přidělena menší priorita, protože osvojení kompetencí v ostatních vzdělávacích oblastech je stěžejní k úspěšnému plnění přijímacích zkoušek či maturit. V oblasti umění a kultura byla snížena časová dotace z 10 hodin na 9, což má negativní vliv na kvalitu výuky, a tudíž na kvalitní předávání výstupů. Jedním z řešení jsou disponibilní hodiny v učebním plánu, kterými lze časovou dotaci VV navýšit.

S velkým nesouhlasem odborné i laické veřejnosti se revize setkala v redukci vzdělávacího obsahu výtvarného oboru. Redukce byla považována za nekonstruktivní a unáhlenou, protože mezi výtvarnou výchovou a světem technologie lze nalézt značnou provázanost. Informatika je obor, který se váže na jiné konkrétní oborové obsahy. (Vozný, 2022, s. 76, 78, 80)

V současné době Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání prochází tzv. **Velkou revizí**. Dle nového RVP ZV by měly školy začít vyučovat dobrovolně od školního roku 2025/26 a od následujícího roku 2026/27 by měl být již pro školy závazný. Revize reaguje na aktuální dění ve světě, na změny klimatu, vývoj nových technologií, nerovnosti mezi lidmi a na události, které ovlivňují celou společnost. Vzdělávání má za úkol žáky připravovat na život a práci ve 21. století.

Nové RVP se zaměřuje na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a základních gramotností. Klade důraz na kontinuitu výchovně-vzdělávacího procesu od předškolního až po střední vzdělávání. Předloží školám modelové školní vzdělávací programy jako vzor a inspiraci k jejich vypracování. Vedle výuky řeší i klima třídy, které je pro efektivní vzdělávání důležité. (NPI: Revize rámcových vzdělávacích programů 2024)

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** prochází též drobnými úpravami. Nově ji tvoří pět vzdělávacích oborů – výtvarná výchova, hudební výchova, dramatická výchova,

taneční výchova a filmová výchova, které jsou rozděleny do dvou skupin dle umělecké tvorby. Mezi vizuální umění patří Výtvarná a filmová výchova, do performativního umění je zařazena Hudební, taneční a dramatická výchova. Jejich obsahy se dělí do třech okruhů *Interpretace, tvorba a její sdílení, Recepce a reflexe uměleckého díla a Kulturní povědomí a jednání*.

- Okruh *Interpretace, tvorba a její sdílení* je založen na využívání různých uměleckých prostředků k vyjadřování vlastních vjemů, pocitů, prožitků a myšlenek, na zpracovávání jednotlivých námětů a prezentaci vlastních prací. Součástí je i reflexe tvorby a interpretace jednotlivce nebo skupiny.
- V okruhu *Recepce a reflexe uměleckého díla* se žák seznamuje s různými uměleckými díly, poznává jazyky různých druhů umění, kterým se učí porozumět. Reflektuje s jistým porozuměním své setkání s uměním.
- Okruh *Kulturní povědomí a jednání* směřuje k vytváření postojů k uměleckému a kulturnímu dědictví, současnému umění. Podporuje učení zaměřené na místo, ve kterém žák žije.

Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura sehrává důležitou roli wellbeing žáků, který napomáhá psychické pohodě žáků, kultivaci vzájemných vztahů, vytváření kladného třídního klimatu a kulturního prostředí ve škole a prevenci nežádoucích sociálně patologických jevů. Jsou zde rozvíjeny všechny klíčové kompetence, ale hlavně kompetence kulturní, která je nově zařazena. Žáci se učí respektu a toleranci k jedinečnosti, empatii, porozumění emocí, schopnosti komunikovat, tvořivě řešit úkoly a problémy a plánovat vlastní učení.

V oblasti Umění a kultura je vyzdvihován *formativní způsob hodnocení*, ke kterému je potřeba vytvořit bezpečné prostředí se vzájemnou důvěrou a respektem k jedinečnosti každého žáka. Je založen na zpětné vazbě, podání informace. Nahlíží na vnitřní motivaci, osobní nasazení a zodpovědnost žáka v rámci celého tvůrčího procesu. Zaměřuje se na jeho pokrok s důrazem na zapojení jeho osvojených dovedností do procesu tvorby. (NPI: Umění a kultura 2024)

4. Charakteristika mladšího školního věku

4.1. Vývojové období a rozvoj osobnosti

K povinné školní docházce se vážou dvě vývojové etapy, mladší školní věk a starší školní věk. Mladší školní věk je označení pro období od 6.-7. roku do 11.-12. roku dítěte, jehož spodním mezníkem je nástup dítěte do základní školy a shora je vymezeno začátkem prvních znaků pohlavního dospívání s doprovodnými psychickými projevy.

Tato životní etapa se jeví jako nezajímavá vzhledem k vývoji dětské osobnosti, jejíž proměny nejsou tak převratné jako v útlém či předškolním věku, ani prudké či impulzivní jako v následující etapě dospívání. Je charakterizována jako *věk střízlivého realismu*. Vnímání, myšlení a jednání je zaměřené na realitu, kterou dítě dokáže již odlišovat od fantazie. Dítě chce poznat a pochopit svět kolem sebe a věci v něm, jak jsou ve skutečnosti. Tyto rysy se výrazně projevují v mluvě, kresbě, v písemných projevech, čtenářských zájmech a i ve hře. Upřednostňuje realistickou ilustraci před moderně pojatými kresbami. Ve hře se snaží o výstižné napodobení úloh či vytvoření konstrukcí dle reálných předloh.

Na začátku období je školák výrazně ovlivňován blízkými autoritami, tedy rodiči, učiteli i knihami, prožívá fázi *naivního realismu*. Postupně začíná na svět nahlížet kritičtěji, přechází do fáze *kritického realismu*, která ohlašuje blížící se dospívání. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s.117-118)

Období mladšího školního věku je velmi důležitou životní etapou, protože dítě prochází velkou změnou, která je spjata s jeho nástupem do základní školy. V první řadě se musí vypořádat s odloučením od rodiny na delší dobu. Zvládne se podřídit autoritám. S přijetím nové role žáka souvisí i proces začleňování do kolektivu a ztotožnění se s jeho pravidly a zákonitostmi. Dochází k navazování prvních kamarádských vztahů. Učí se spolupráci, vzájemné pomoci, ale i soutěživosti. Ve vrstevnické skupině je vedeno, aby porozumělo odlišným názorům, přáním a potřebám u různých lidí. Rozvíjena je i seberegulace, aby dítě zvládlo na určitou dobu potlačit uspokojování svých potřeb a svou pozornost přesunulo ke školní práci. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 115, 130-131)

Tělesný růst má značný vliv na vývoj pohybových i dalších schopností. V tomto období je rovnoměrně plynulý, pouze na počátku a konci lze pozorovat větší či menší

růstové zrychlení. Neustále se zlepšuje jemná a hrubá motorika, pohyby jsou rychlejší a koordinovanější. Vyrůstá zájem o pohybovou aktivitu a sportovní hry, které rozvíjejí obratnost, vytrvalost a sílu. Rozvoj jemné motoriky je nutný k úspěšnému učení psaní a kreslení. Nejprve je pohyb soustředován do ramenního a loketního kloubu, postupně se cvičením přemísťuje do zápěstí a prstů. Soustavně je vyvíjeno i smyslové vnímání, které společně s motorikou je základní složkou senzomotorických činností. Pokrok je viditelný zejména v oblastech zrakového a sluchového vnímání. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 120-124)

Dle Piageta dochází kolem 7. roku k zásadní změně v uvažování. Dítě přechází z období názorného myšlení do stádia konkrétních operací, kdy začíná logicky operovat a respektovat základní zákony logiky, ale jen na základě konkrétních věcí, jevů a obsahů, které si může názorně představit. Dítě zvládá různě transformovat v mysli, dovede převrátit postup řešení nebo ho obměnit. (Vágnerová, Lisá 2021, s. 28), (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 124-127)

4.2. Specifika dětského výtvarného projevu

V dětském výtvarném projevu lze vyzorovat určité zvláštnosti – charakteristické znaky. V minulosti na ně bylo nahlíženo jako na chyby či nedokonalosti, které bylo možné pomocí pedagogického působení napravit. Však s postupným rozvojem vědeckého bádání se zjistilo, že charakteristické znaky dětského projevu jsou propojeny s vývojovými zvláštnostmi dítěte. Odvíjí se od jeho úrovně kognitivních procesů i dalších funkcí. V dětském projevu se objevují hlavně v období názorného myšlení a v počátku období konkrétních operací, což odpovídá období předškolního a mladšího školního věku. Ve spojení s vývojovými stupni postupně přicházejí a postupně i mizí. Vývojové zvláštnosti psychiky se odráží ve všech projevech dítěte. (Hazuková, Šamšula, 2005, s. 84, 87)

Projevy naivního realismu

Mezi charakteristické znaky patří *jednoduchost a úspornost kresebných a malířských tahů*. Vytvořená linie je definitivní. Snahou dítěte není hledat dokonalou výtvarnou formu. Uspokojujícím výsledkem pro něho je zaznamenání své zkušenosti. Znak objektu, který dítě zaujal, se v jeho projevu objeví s určitou nadsázkou.

Zobrazováním z pohledu se dítě snaží o úplné vyjádření. Vše, co považuje za důležité, znázorní viditelně. Uplatňuje tzv. smíšený profil k zobrazení například člověka, zvířete, domu či věci.

Dalším znakem je *zobrazování předmětů vedle sebe a bez překrývání*, které často vede k tvarové i proporční deformaci.

Projevy intelektového realismu

Principem znaku *zvýšený zájem o funkční a zajímavé detaily* je opět zviditelnění důležitého nebo nově poznaného, například kliku u dveří.

Nepoměrnost v proporcích se vyznačuje neadekvátně zvolenou velikostí objektu oproti formátu papíru; využije deformaci nebo obrazec nedokreslí.

Podstatou *transparence* neboli *rentgenového vidění* je zobrazení předmětu či jeho částí, které jsou ve skutečnosti očím skryté, např. prostor třídy za zdmi budovy.

Ve *výtvarném vyprávění* dítě zobrazuje konkrétní děj v jedné ploše, jehož epizody můžou být řazeny za sebou, po kruhu nebo volně rozmístěny v ploše papíru.

Projevy zosobňujícího dynamismu

Dalším znakem dětského projevu je *oživování neživých předmětů*.

V rámci *personifikace* dítě připisuje lidské vlastnosti a jednání věcem či abstraktním pojmům.

Dítě lidské znaky, podoby a schopnosti přenáší na zvířata, jedná se o *antropomorfismus*.

Vliv fyziologických faktorů

Tzv. *R-princip* se vyznačuje důsledným odlišováním obou základních směrů; uplatnění kolmice.

Projevy zobrazujících automatismů

Zobrazující automatismus se projevuje zmnožením detailů obrazu, například mnoho prstů na jedné ruce.

V *nepravém ornamentu* (automatismu) dítě všechno zdobí – šaty, mraky, zem, oblohu, střechu a další.

Vytváření grafických typů

Dítě vytváří nové podoby pro lidi a věci ze svého okolí, využívá přenášení znaků z jedné představy na druhou. Vytvoření nového typu představuje pro něho velkou duševní námahu.

(Hazuková, Šamšula, 2005, s. 88-90)

5. Výuka výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ

Jednou ze základních kompetencí učitele výtvarné výchovy je schopnost sestavit výtvarné zadání a formulovat jeho části. K vytvoření výtvarné úlohy je nutné promyslet tři základní složky, jimiž jsou námět, výtvarný problém a výtvarná technika. (Roeselová 2003b, s. 63)

5.1. Výtvarný námět

Výtvarný námět je ve výchovně vzdělávacím procesu důležitým prostředkem, který v žácích vyvolává obecné i výtvarné otázky, na něž hledají vlastní odpovědi. Zkoumání námětu z různých úhlů pohledu vede žáky k poznávání sebe samých i prostředí, ve kterém žijí. Právě pomocí námětů vyjadřují svůj pohled na svět.

Propojením s jinými oblastmi umění, s historií, přírodovědou a technikou získává výtvarná výchova komplexnější charakter. Žáci si v těchto okruzích osvojují nové poznatky, které v sobě nesou motivy nabízející výtvarná řešení. Napomáhají jim vytvořit si citový vztah a v jisté míře i porozumět danému problému. Bohatý rozsah témat ve výtvarné výchově předkládá širokou škálu možností, jak je uchopit a dále s nimi pracovat.

Při motivaci k výtvarné činnosti se vychází z toho, co žáci znají, z určitého souboru poznatků. Pracuje se proto s učivem naukových a výchovných předmětů, které mají podobné cíle jako výtvarná výchova, ale k jejich naplnění používají jiné výchovně vzdělávací prostředky. Snahou těchto předmětů je, aby dítě získalo ucelený pohled na svět a lidi a našlo si své místo. Na prvním stupni ZŠ se jedná o předměty prvouka, vlastivěda a přírodověda, které stejně jako výtvarná výchova umožňují u žáků rozvíjet a prohlubovat zájem o okolní svět, o jeho viditelné i skryté podoby.

Zapojováním všech smyslů žáci objevují a poznávají svět okolo sebe. Výtvarná výchova je učí lidskému vnímání, rozvíjí u nich schopnost komunikovat a prožívat. Využívá proto prvky z dramatické a hudební výchovy, pomocí pohybové výchovy jsou žáci seznamováni s prostorovou orientací.

Při výběru námětu se rovněž uvažuje nad vhodným výtvarným postupem, vychází se ze tří hledisek:

- z myšlenky obsažené v námětu,
- z výtvarného problému,

- z formy, která přenesení myšlenku do výtvarného jazyka pomocí výtvarného materiálu a techniky.

Učitelé se snaží, aby byla technika s námětem v rovnováze, a proto vybírají způsob, jak námět efektivně vyjádřit. Prostřednictvím něho žáky nenásilně seznamují s vyjadřovacími prostředky. (Roeselová 2000, s. 13, 14)

Věra Roeslová rozlišuje tři pojmy *výtvarné téma*, *námět* a *motiv*. Téma nese silný význam. Vztahuje se k většímu výtvarnému celku, jemuž dává obsah. Pedagog hlavní téma rozpracovává jednotlivými náměty, objasňuje ho z různých úhlů pohledu. Námět je tedy oproti tématu užší a vymezenější. Motivy si žáci volí sami podle svých prožitků, zkušeností a představ. Každý motiv představuje jiný význam, tím pádem i jiné zpracování. Porovnáváním dílčích motivů žáci hlouběji porozumí obsahu daného námětu.

K přijetí námětu a ztotožnění se s některou jeho polohou napomáhá motivace, která utvoří prostor pro úvahy, pokusy, případně i pro výběr výtvarného postupu. Jejím cílem je u žáků aktivovat myšlení a vyvolat určité představy. (Roeselová 2003b, s. 64)

5.2. Výtvarná technika

Výtvarná technika je jedním z vyjadřovacích prostředků podporujících sdělení. Žáci si k ní budují vztah prostřednictvím využívání různých materiálů a nástrojů společně s představou a smyslovými zkušenostmi. K rozvoji rovněž přispívá estetické vnímání a hodnocení stop nástrojů a kvalit materiálů. Technika vyjadřuje námět z hlediska výrazu nebo napomáhá řešit výtvarný problém.

Při výběru vhodné výtvarné techniky si učitelé musí uvědomit, co námětem chtějí vyjádřit, což vede k otázce, jaké výrazové prostředky mají volit. Zamýšlí se nad výtvarnými hodnotami řešení, aby ho dokázali podpořit. Volba může taky plynout z potřeby rozšířit soubor vyjadřovacích prostředků např. o technologické variace. (Roeselová 2003a, s. 18)

5.2.1. Kresba

Kresba je pro dítě přirozenou výtvarnou činností. Tužka se pro něho stává zajímavou hračkou, která má mnoho různých využití. Zalíbení nachází zejména v pohybu ruky s nástrojem a v zanechávání barevných stop. Všimá si vznikajících a hromadících se stop: linií, teček, kroužků a čmáranic. Začíná pozorovat, že některé nakreslené stopy připomínají okolní svět. Dochází tak k rozvoji symbolů, které představují pro něho známé motivy jako například lidi, domy, stromy atd. Hru pomalu střídá uvědomělá kreslířská činnost. Jeho úsilím je zachytit podoby a vyprávět příběhy poskládáním rozmanitých symbolických znaků. Postupně dospívá i ke snaze vyjádřit některé abstraktní pojmy, myšlenky a postoje, proto začíná hledat nové jedinečné vyjadřovací prostředky a odklání se od zobrazení klasických podob okolního světa. Zároveň objevuje funkci světla a stínu, řeč linií, vlastnosti tvarů a objemů a jejich vzájemné vazby. Kresbu lze chápat jako ilustraci představ a zájmů dítěte, pomocí níž vyjadřuje své příběhy. V dětství má kresba stejně nenahraditelný význam jako slovo či píseň.

Ve výtvarné výchově objevují tři podoby kresby v projevu dítěte.

- *Kresba z představy* vychází ze zážitků, zkušeností a citového života žáků. Nese tedy ilustrativní charakter. Bývá motivována uměním, hudbou či literárním textem, prožitkem z her a taky zvolenou odbornou informací.
- *Kresba motivovaná skutečností* vyjadřuje žákův vztah k pozorované skutečnosti. Důležitou roli u ní sehrává první dojem. Pokud žáka daná skutečnost něčím upoutá, např. stavebností předmětu či jeho funkcí, souměrností, směrovou orientací linií, stává se tato dílčí vlastnost základním výtvarným problémem a také novým objevem.
- *Kresba návrhová* rozvíjí námět pro realizaci v určitém materiálu. Žák se s ní setkává při přípravě volné grafiky a případně i keramiky. Jedná se tedy o záznam návrhu grafického či jiného designu.

Rozlišuje se technika kresby suchou a mokrou stopou.

Mezi techniky kresby suchou stopou patří:

- kresba tužkou,
- kresba rudkou,
- kresba uhlem.

K technikám kresby mokrou stopou se řadí:

- perokresba,
- kresba dřívkem,
- kresba štětcem,
- kresba fixy.

Kombinovanou technikou je například kolorovaná kresba tužkou.

5.2.2. Malba

V útlém věku děti malbou intuitivně ztvárňují své emoce, vztahy, prožitky i skutečnosti našeho světa. Barvy vidí jako barevné hmoty, s kterými pracují pomocí štětců a hlavně pomocí rukou. Učí se vnímat a využívat řeči barev, čímž dochází k rozvoji specifické neverbální komunikace, ve které k sobě navzájem promlouvají a naslouchají si.

Charakter malířského projevu ovlivňuje žákovo cítění a vnímání barev a jeho uplatňování barevných představ. Dále se na tom podílí typologická orientace žáka, která v jisté míře určuje jeho vztah k lokálním barvám a schopnost využít barevné nadsázky. Žáci nalézají odlišné přístupy k barvám, které následně využívají ve své malbě.

Žák se při volbě barev přiklání k jednomu typu dekorativnímu či extravertnímu. Těm, kteří inklinují k dekorativnímu, jejich volba vyplývá ze situací, které jsou pro ně známé a které pozorují ve svém okolí. Barvám přikládají jistou symboliku, tráva je zelená, nebe modré a slunce žluté. Zaměřují se na barevnou harmonii a kontrast. Extravertní typ do malby vkládá své vlastní pojetí, chápe-li lokální barevnost jako volný rámeček. Do své práce zakomponuje svou oblíbenou barvu, zesvětluje a ztmavuje tóny, volí teplejší či chladnější ladění malby. Mění běžnou skutečnost a dává prostor svému osobitému výtvarnému cítění, čímž objevuje svou malířskou cestu.

Lokální barevnost si zřetelně upravují či ji úplně opouštějí i jedinci s introvertním výtvarným sklonem a také jedinci imaginativního typu, kteří se dokáží nevázat na reálnou barevnost a dát realitě úplně jiný obsah. Objevují nové hodnoty barev, kterými vyjadřují své citové rozpoložení. Temné barvy představují smutek, teplé zářivé odstíny energii, pastelové něžnost. Snaží se docílit rovnováhy mezi reálným světem, duševním životem a jejich vyjádřením. (Roeslová 1996, s. 25, 26, 27, 53)

Mezi základní techniky a materiály malby patří:

- malba temperou,
- malba akvarelem a vodovými barvami,
- malba suchým pastelem, křídami,
- malba olejovým pastelem,
- malba voskovým pastelem,
- práce s barevnými tušemi.

Využíváme i techniky kombinované, kterými jsou například kolorovaná kresba, dokreslená malba, domalované pozadí za kresbou, rezerváž. (Roeselová 1991, s. 47)

5.2.3. Grafika

Grafika vyžaduje jiné výtvarné myšlení. Odhaluje žákům odlišný způsob výtvarného vyjadřování, který je protikladem k předchozím citově zabarveným činnostem. Žáci se nejprve seznamují s podstatou tisku, propojují si jednotlivé kroky s konečnou podobou grafického listu, aby mohli objevit vyjadřovací prostředky grafických technik. Poznávají přesně dané úkony v řetězcích, čímž si osvojují jednotlivé grafické postupy. Vytváří si i správné pracovní návyky, kterými předcházejí různým úrazům.

Žák zkoumá naválenou matici, manipuluje s nástroji a propojuje techniky. Avšak předvídat, co stopa zanechá či co vytření plochy způsobí, trvá mnoho let. Pro grafiku jsou charakteristické hlubší úvahy nad řešením úkolů, náročnost grafických postupů, pracnost vytváření matic a také nemožnost opravit chybný krok u některých postupů, což vede k umírněnému a kontrolovanému grafickému projevu. S postupem vývoje grafického projevu jsou zařazovány netradiční náměty, které nabízí výrazně rozsáhlejší okruh témat, než s kterým pracovali žáci ve výtvarné výchově doposud. Dochází tedy ke změnám ve výtvarných postojích, které mají vliv na žakovský kreslířský a malířský projev, ale také v grafice otevírá nový inspirativní pohled na svět.

Grafika využívá postupy z výšky, z hloubky a z plochy, jejichž klíčovým rysem je reprodukce výtvarných prací. Rozlišuje se grafiku volnou a grafiku užitou. Základem volné grafiky je grafické vyjadřování. Z počátku žák ilustruje příběhy a situace nebo se snaží výtvarně napodobit věci, lidi a životní prostředí. Postupně začíná hledat, jak vyjádřit abstraktnější představy a pocity. Pracuje s pozitivními a negativními liniemi nebo tvary. Objevuje zrcadlově převrácený otisk, který mění celkovou podobu práce, proto ho

s postupem času začíná brát na vědomí již při řešení úkolu. Užitá grafika vychází z výtvarných zkušeností, které si žáci osvojili ve volné grafice. Pro žáky je nejbližší grafika knižní, která se věnuje vztahu mezi písmem a ilustrací či symbolem, tvaru iniciálu, grafickému řešení stránky knihy nebo časopisu, úpravě literárních textů.

Přípravnými grafickými technikami jsou:

- gumotisk,
- rytá kresba,
- odkrývací technika na voskovém podkladu,
- hry s otisky.

Tisk z výšky je na principu otisku matrice, která je vytvořena vyhloubením stop rydly nebo vznikem jiných linií, do kterých nelze nanést barvu. Tyto stopy zůstávají bílé, tedy se netisknou. K postupům z výšky se řadí:

- tisk šablon,
- tisk z koláže,
- papírořez,
- sádroryt,
- linoryt.

V tisku z hloubky se tvoří stopa jehlou. Barva naopak po nanesení a vytření vyplní rýhy a pod tlakem lisu tiskne křehké linky, plochy zůstávají čisté. Mezi postupy z hloubky patří:

- papírořez,
- suchá jehla.

Tisk z plochy je specifický tím, že se ve stejné rovině nacházejí místa, která se tisknou i místa, která se netisknou. Nejznámější technikou je litografie, která se však ve školní praxi nenajde. Ve výtvarné výchově se využívá:

- monotyp,
- sítotisk.

(Roeselová 1996, s. 95-96)

5.2.4. Netradiční výtvarné postupy

Netradiční postupy do výtvarné výchovy vnášejí nespočetně mnoho nových možností. Nabízejí práci s nezvyklými nástroji a materiály, které žáci poznávají nejprve ve výtvarných hrách. Nabádají je ke zkoumání a experimentování. Množství různých podnětů vede žáky k výrazu a k sebevyjádření.

Netradiční nástroje vytváří nejrůznější stopy. Volba nástroje a způsobu práce s ním vypovídá o žákově povaze, jeho náladě či výtvarném úmyslu. Žáci používají své dlaně, různé materiály namočené v barvě jako je hrst sena, štetka, houba, součástky z hraček či stavebnic nebo také kus zmačkaného papíru. Zajímavě vypadají opakované linie zanechané hrotem hřebenu, vidličky či stěrky. Výtvarným nástrojem se může tedy stát jakýkoli předmět, kterým je možno vést čáru nebo rozetřít barvu.

Hustý nános barev, přidání jiných hmot a vlepování plastických prvků obohacuje vyjadřovací prostředky malby, čímž dochází ke změně jejího tradičního pojetí. Vedle plochých barevných povrchů vznikají i plastické. Využívají se husté barevné pasty, které jsou vytvořeny smícháním barvy s jiným materiálem jako například pískem, pilinami, popelem či sádrovou drtí. Nanášet je lze rukama a dále je roztírat a tvarovat pomocí špachtlí či jiných ostrých nástrojů.

Do výtvarné výchovy začínají pronikat nové materiály z oblasti průmyslu, kterými jsou různé laky, parafíny, umělé pryskyřice, také molitany a polystyreny. Žáci získávají nový pohled na současný svět, který je zasažen právě rozsáhlým šířením těchto materiálů.

Nezastupitelné místo ve výtvarné výchově má přírodní materiál. Žáci pracují s různými přírodninami, objevují přírodní pigmenty. Vnímají různé smyslové podněty, které mají vliv na žákův výtvarný projev.

Jedním z netradičních postupů je dripping neboli litá kresba, pro kterou je charakteristická řidší barva, kterou lze rozlévat po papíře lžící či z kornoutu. Její linie jsou ovlivněny povahou gesta. Hustší barva je vhodná k vytváření otisků, které jsou založeny částečně na náhodě. Zajímavá barevná skvrna vzniká otisknutím na druhý papír nebo druhou polovinu přeloženého papíru. Lze otisknout barvou prostoupený hadr či zmačkaný papír. Mezi netradiční výtvarné postupy patří frotáže, koláže a muchláže, které využívají papír různými způsoby. (Roeselová 1996, s. 201, 202, 204-207)

5.3. Výtvarný problém

Výtvarný problém je jiné označení pro učební látku, která se nachází v každém námětu, proto se s ní žáci setkávají přirozeně a pomalu si ji ukládají ke svým již získaným zkušenostem. Má blízký vztah k výtvarnému jazyku, tedy řeší uspořádání výtvarných prvků v ploše i v prostoru. Výtvarnými prvky rozumíme skvrnu, bod, linii, tvar, světlo, barvu a otázku mnohotvárnosti jejich užití.

Důležité je, aby si učitel sám pro sebe pojmenoval, jaký výtvarný problém zvolený námět nese, aby si uvědomil, čemu se v hodině výtvarné výchovy bude věnovat. Ovlivňuje to také učitelovu volbu motivační metody, tedy jakým způsobem podá žákům základní informace, jak popíše dané jevy a jakou zvolí výtvarnou techniku i formát. Výtvarnou otázku však žákům nevysvětluje, protože výsledkem by bylo jednotné zpracování úkolu. Učitel poukazuje na danou učební látku a její varianty, ale cestu jim nechává otevřenou. Jeho snahou je vytvořit takovou výtvarnou otázku, aby se sama stala námětem nebo podnětem k přemýšlení. (Roeslová 1996, s. 201-205)

5.4. Motivace

Slovo motivace pochází z latinského *movio*, což v překladu znamená *hýbat* nebo také *hybná síla* či *něco vzbudit*. Jedná se o soubor vnitřních a vnějších faktorů, které dávají člověku podněty k činnosti a směřují ji k cíli, v rámci výtvarné výchovy k výtvarnému vyjadřování, tvořivosti a vizuální gramotnosti. Ve vzdělávacím procesu se pracuje s určitými předpoklady dítěte, jejichž naplňováním dochází k harmonickému rozvoji osobnosti. Dítě je od přírody zvědavé a touží po poznání. Rádo tvoří a chce činnosti rozvíjet. Potřebuje chápat cíl a smysl dané činnosti. Je společenským tvorem, který se rád druží a sdílí vše se světem. Také touží po uznání. Dítě ve výuce, která využívá těchto předpokladů, prožívá radost, potěšení a uspokojení. Pokud se snaží učitel žádnou z těchto potřeb nezanedbat, bývá v motivaci k výtvarné činnosti úspěšný.

Rozlišuje se motivace vnitřní a vnější, které se mezi sebou prolínají. Vnitřní motivace je založena na zájmu dítěte o téma a radosti z tvořivých činností. Vnější je spojena s odměnami či tresty, pochvalami a postavením ve skupině. Učitel využívá ve výuce oba způsoby, ale jeho snahou je posilovat u žáků silnou motivaci vnitřní.

Motivace ve výtvarné výchově představuje část výuky, nejčastěji úvodní, která se zaměřuje na smyslové zkušenosti, vzpomínky, emoce a zájmy žáků. Má nejrůznější

podoby, setkání s uměleckým dílem – obrazem, písni atd., jiné vizuální podněty, vyprávění, četba, dialog, diskuze nad daným tématem.

K motivaci žáků přispívá:

- překvapivost, originalita námětu,
- nové činnosti,
- aktivní role žáka v činnosti,
- úspěch, pochvala za činnost,
- správná míra náročnosti úkolu,
- sociální okolnosti,
- smysluplnost činnosti,
- kontext předchozí činnosti, dalších zájmů a zkušeností.

(Šobáňová, 2006, s. 37-39)

5.5. Tvořivost a kreativita

Na tvořivost je v současnosti nahlíženo jako na nezbytnou klíčovou dovednost potřebnou pro 21. století. Příkladá se jí stejná důležitost jako čtenářské či matematické gramotnosti. V závazných dokumentech evropského vzdělávání má velmi podstatnou úlohu. (UNESCO; NACCE in Štěpánková, 2013, s. 2)

Tvořivost se uplatňuje v každodenním životě, umožňuje člověku pružně reagovat na změny, tvořivě improvizovat, přizpůsobovat a aplikovat. Projevuje se také pozitivním prožíváním skutečnosti. Tvořivý jedinec potřebuje překonávat normy, zvyky, tradice. Má silnou potřebu inovace. (Křivohlavý; Königová in Štěpánková, 2013, s. 2)

Tvořivost se odráží ve vnímání, myšlení a jednání. Je obsažena v tzv. klíčových kompetencích v RVP ZV, jehož široký rámec umožňuje učitelům vlastní způsoby cesty k jeho splňování. (Štěpánková, 2013, s. 3)

Kreativita charakterizuje nové či originální myšlení a vytváření hodnot, které se vážou k určitému kontextu nebo prostředí. Vyznačuje se vynalézavostí, inovacemi, podnikavostí a vytrvalostí. (Novotná, Kuříková, 2022, s. 88)

5.6. Hodnocení ve výtvarné výchově

Hodnocení je nesmírně důležitou složkou vzdělávání, která by neměla být opomíjena. Ve výtvarné výchově se hodnocením rozumí posuzování kvality dětské práce, učitelé dávají svým žákům zpětnou vazbu. Mezi výtvarnými pedagogy se řeší, zda hodnocení ve výtvarné výchově je objektivní, když každý učitel se přiklání k určitému způsobu výtvarného vyjadřování a vstupuje do toho i otázka vkusu a výtvarné preference. Na všech stupních škol přetrvává hodnocení formou klasifikace. Někteří učitelé začínají využívat hodnocení slovní, které slouží k jeho doplnění.

Učitelé by si měli uvědomit důležitost hodnocení, které se může stát *silným motivačním činitelem*, jestliže obsahuje povzbuzení či pochvalu. Může *posunout dítě ve vývoji*, pokud je na nedostatky a jejich úpravu poukázáno citlivým a nedirektivním způsobem. Učitel dává žákům najevo, že ho jejich práce zajímá, čímž *oceňuje jejich úsilí*.

Hodnocení může mít formu individuální, skupinovou nebo hromadnou. Učitel může volit hodnocení průběžné, které probíhá během práce žáka, nebo závěrečné, které se zařazuje do konečné části vyučovací hodiny nebo celku.

Učitel by měl při hodnocení přistupovat k žákovi jako k partnerovi, být jeho konzultantem. Snaží se plně respektovat jeho výtvarné vyjadřování a zohledňovat jeho individuální vývoj a zvláštnosti a zákonitosti dětského výtvarného projevu. Oceňuje jeho snahu, aktivitu, jeho zájem a postoje k výtvarné výchově.

Ve výtvarné výchově učitelé k hodnocení využívají kritéria, na která je nutné žáky v hodině upozornit. Učitel se může ve výtvarném úkolu zaměřit na sílu výrazu, na zpracování námětu. Může hodnotit využití formátu, kompozici práce, originalitu výtvarného vyjádření a v neposlední řadě zvládnutí techniky.

Hodnocení by mělo být součástí každé výuky, protože je potřeba snahu žáků vždy docenit, třeba jen jednou větou. Volba formy a rozsah je ovlivněna počtem žáků ve skupině.

Po každé aktivitě by měla následovat osobní reflexe, úvaha žáka nad dokončenou činností. Podněty k ní dává hodnocení učitele či vyjádření žáků. Průběh výuky taky zpětně reflektuje sám učitel. Zamýšlí se nad tím, co se v hodině vydařilo, čím ho žáci překvapili, zda výuka probíhala podle plánu. Důležité je si uvědomit, zda došlo k naplnění stanovených cílů v realizovaných činnostech. Sebekriticky hodnotí svou práci, uvažuje

nad tím, co ve výuce zapomněl, co nezvládl či podcenil. Žáky vybízí k hodnocení jeho pedagogického počínání. (Šobáňová, 2006, str. 43-44)

Rozlišují se dvě formy hodnocení, formativní způsob a sumativní. Formativní hodnocení Průcha, Walterová a Mareš (2013) definují jako „*hodnocení dílčí, průběžné, diagnostické, jehož cílem je dát žákům, učitelům, rodičům, škole zpětnou vazbu o tom, jaké kvality má jedinec a jeho výkony, jaké mají produkty, v čem jsou případně nedostatky a chyby, aby je bylo možné odstranit.*“

Sumativním se rozumí hodnocení souhrnné, závěrečné a výstupní. Má za úkol roztřídit žáky a jejich výkony do daného počtu kategorií. Třídí také učitelé, jejich výkony i jejich vyučovací postupy. Sumativní hodnocení využívá známek. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 295)

6. Metodické listy

Má diplomová práce představuje 10 různých podob jednotky výtvarné výchovy, které učitelé můžou uplatňovat na 1. stupni ZŠ. Jsou zpracované do metodických listů, které obsahují ročník, výtvarný námět, výtvarnou techniku, výtvarný úkol, edukační cíle, které v sobě zahrnují výtvarný problém, mnou konkretizované očekávané výstupy z RVP ZV, pomůcky a materiály, organizaci výuky, motivaci, postup ve výuce, zpětnou reflexi a fotodokumentaci žákovských prací. V současnosti výtvarná výchova nabízí neomezené množství pojetí výuky, které dává učitelům volnou ruku v práci s žáky. Můj výběr níže rozpracovaných forem výtvarné výchovy je založený na třech aspektech – realizaci, trendech a mé nové zkušenosti. Podmínky pro výtvarnou výchovu se v různých školách liší, proto byly zvoleny formy a činnosti, které lze realizovat na 1. stupni běžných základních škol. Její měnící se koncepce přináší nové „trendy“, které postupně vstupují do výuky a mezi které patří i zajímavé formy. V poslední řadě příprava jednotlivých hodin a jejich realizace se staly pro mě výzvou, která byla podpořena mým zájmem o nové zkušenosti v této oblasti.

Základní strukturou výtvarné výchovy je vyučovací jednotka. Charakteristické jsou pro ni dvě propojené vyučovací hodiny, které poskytují žákům k výtvarnému vyjadřování více času. Velká pozornost je věnována dvěma zajímavým formám, výtvarné řadě a výtvarnému projektu, které spojuje koncepce projektového vyučování, k němuž se také váže projektový den. Problémové vyučování nabízí žákům mnoho inspirativních otázek, vede je k zamyšlení a diskutování. Integrace přirozeně vkládá výtvarnou výchovu do jiných předmětů. Jako s takovým uměním se žáci setkávají v rámci vzdělávacích programů, které pro školy připravují umělecké galerie. Výtvarná výuka může probíhat i mimo třídu a školu, v jejím okolí, na školní zahradě či v přírodě. Vedle tvorby se zaměřuje i na interpretaci umění, pomocí níž se žáci učí číst obrazy a tvořivým způsobem s nimi dále pracovat.

Mou snahou je vytvoření příprav na jednotlivé jednotky výtvarné výchovy, jejichž činnosti budou svou náročností přizpůsobeny žákům mladšího školního věku a budou tak pro žáky zvládnutelné. Ponesou aktuální témata, která jsou žákům blízká a která budou probouzet jejich zájem o výtvarnou činnost. Náměty budou vybrány ve spojitosti s obsahy jiných předmětů, což povede k mezipředmětovým vztahům. Žáci budou motivováni atraktivními způsoby zadání k různým výtvarným zpracováním.

6.1. Základní vyučovací hodina výtvarné výchovy

Průcha, Walterová, Mareše (2013) definují vyučovací hodinu jako „základní organizační formu výuky, časovou jednotku výuky, jednotku školního rozvrhu, jednotku plánování výuky.“ Časová dotace jednotky v základním vzdělávání je 45 minut.

Vyučovací hodině výtvarné výchovy by měla vždy předcházet metodická příprava učitele, ve které promýšlí výtvarné zadání, které obsahuje volbu námětu, výtvarného problému a techniky ve spojení s výtvarnou kulturou. Učitel se zaměřuje na podnícení zájmu žáků o výtvarné řešení daného úkolu. Plánuje postup při výtvarném vyjadřování a organizaci činností. Zamýšlí se nad způsobem vedení dialogu s žáky a nad způsobem hodnocení (jeho kritérii) a sebereflexí žáků. Organizaci činností přizpůsobuje aktuální situaci, věku a počtu žáků i dalším specifikům třídního kolektivu.

V plánování výuky respektuje časový rámeček výuky. Volí úkol, který lze splnit ve 45 minutách, případně poskytne možnost dokončení. Učitel střídá organizační formy hromadné, skupinové i individuální.

Tabulka 1: Postup ve výuce VV

Jedna z možností postupu ve vyučovací jednotce VV:
1. Zahájení výuky
2. Motivace
3. Zadání výtvarného úkolu
4. Vlastní práce žáků
5. Úklid učebny
6. Hodnocení výuky, reflexe
7. Závěr

(Šobáňová, 2006, s 36, 39, 40, 43)

Tabulka 2: Základní vyučovací jednotka VV

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Základní vyučovací jednotka VV
<i>Ročník:</i>	1. ročník
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Odpoledne na Antarktidě
<i>Výtvarná technika:</i>	Kresba fixem, pozadí vodovými barvami.
<i>Výtvarný úkol (zadání):</i>	Úkolem žáků je ztvárnit, co tučňáci dělají odpoledne na Antarktidě. Kritériem je alespoň 5 tučňáků v různých činnostech.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Míchání barev – různé odstíny modré, fialové a šedé. Personifikace – přiřadit tučňákům lidské činnosti. Žák dle dosavadních znalostí popíše, jak vypadá krajina na Antarktidě. Žák charakterizuje tučňáka – jeho části těla a typické zbarvení. Žák z fotografie zjišťuje další informace o tučňácích – pohyb, život v koloniích, potrava, mláďata atd.
<i>Očekávané výstupy z RVP ZV:</i>	ČJS-5-4-04 – Žák zkoumá život tučňáka a prostředí, ve kterém žije. Objevuje jeho charakteristické rysy. Zařadí ho do dané živočišné třídy.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Čtvrtky A4, vodové barvy, štětce, kelímeček s vodou, ubrus, hadřík, fixy, obrázky s tučňáky.
<i>Organizace výuky:</i>	Individualizovaná /frontální výuka, práce v lavici.
<i>Motivace:</i>	Dialog mezi učitelem a žáky, brainstorming, fotografie, tučňák Saša (viz Příloha 1).
<i>Postup:</i>	Úvodní motivace – dialog učitele s žáky. Krok 1: Žáci si připraví pozadí. Zvolí si barvy nebe – různé odstíny modré a šedé a zobrazí horizont krajiny (hory, rovinu) a namalují nebe. Sněhová plocha musí zabírat alespoň

	<p>polovinu čtvrtky a nechávají ji nevybarvenou. Dají zaschnout na stojan.</p> <p><i>Motivace k druhé části – tučňák Saša a brainstorming „Jaké činnosti mohou dělat tučňáci na Antarktidě?“</i></p> <p>Krok 2: Žáci kreslí černým fixem tučňáky. Můžou také dotvořit krajinu.</p> <p><i>Závěr – s učitelem sdílejí interpretaci své práce.</i></p>
<p><i>Reflexe hodiny:</i></p>	<p>Podle reakce žáků se motivace zdařila, žáci věděli, co dělat. Přispívali svými znalostmi a zkušenostmi k utváření konkrétních představ. Měli zajímavé nápady, které se promítly v jejich pracích. Úskalí bylo v přípravě pozadí, kdy si museli uvědomit, že nesmí barvou zasahovat do míst, kde chtějí mít bílou. Časově to bylo náročné, 45 minut je opravdu krátká doba, proto někteří dokončovali práci až o přestávce. Sama spatřuji obtíž v organizaci výuky, aby byl čas využit efektivně. Zkusila jsem motivaci rozdělit, aby nenastal prostož během zasychání pozadí.</p>

Fotodokumentace:

Obrázek 1: Odpoledne na Antarktidě, žákovská práce A

*Obrázek 2: Odpoledne na Antarktidě,
žakovská práce B*

*Obrázek 3: Odpoledne na Antarktidě,
žakovská práce C*

6.2. Dvě vyučovací hodiny VV

Tato výtvarná forma vychází z učebního plánu jednotlivých základních škol. Výtvarná výchova je v 1. – 3. ročníku základní školy dotována jednou vyučovací hodinou týdně. Ve 4. a 5. ročníku jsou k dispozici již dvě hodiny, které často bývají v rozvrhu umístěny za sebou.

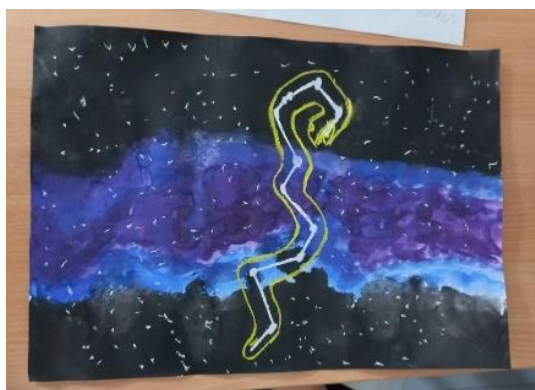
V prvním ročníku je výtvarná výchova učiteli často spojována s pracovními činnostmi, jejichž obsahy se střídají po čtrnácti dnech. Dvouhodinový rozsah nabízí učitelům širokou škálu možností výtvarné a tvořivé práce s žáky. Postup ve výuce vyplývá ze základní vyučovací jednotky, řídí se stejnými zákonitostmi – motivace, výtvarné zadání, vlastní práce žáků, úklid, hodnocení.

Tabulka 3: Dvě vyučovací hodiny VV

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Dvě vyučovací hodiny VV
<i>Ročník:</i>	5. ročník
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Obrazy na noční obloze – „Poznáš souhvězdí?“
<i>Technika:</i>	Podklad vodovými barvami, kresba suchým pastelem.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Na připravený tmavý podklad znázornit pozici hvězd vybraného souhvězdí a vyobrazit souhvězdí podle názvu tak, aby všechny hvězdy byly součástí.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	<p>Plynulý přechod barev.</p> <p>Přesné přenesení skupiny hvězd na čtvrtku.</p> <p>Hledání ve skupině hvězd obraz dle názvu souhvězdí (představivost).</p> <p>Žák pracuje s knihami, encyklopediemi a vyhledává souhvězdí.</p> <p>Vyjmenuje 3 souhvězdí.</p>
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-3-I-02 – Žák pracuje s barvou v ploše (pozadí), využívá kombinaci bodů (hvězd) s liniemi a tvary (obraz souhvězdí). V tvorbě využívá své zkušenosti vzhledem k námětu a výtvarné technice.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Čtvrtky A3, štětce, kelímky, ubrus, hadřík, vodové barvy, bílé a žluté pastely, knihy a encyklopedie.
<i>Organizace výuky:</i>	Individualizovaná/ frontální forma, práce v lavici.
<i>Motivace:</i>	<p>Poslech části písně s vesmírnou tematikou: <i>„Lehněte si na zem či lavici a poslouvejte. Můžete si zavřít oči. Jaká témata vás napadají?“</i></p> <p>Dialog mezi učitelem a žáky: <i>Co byste mohli na noční obloze pozorovat? Jak se říká skupinám hvězd? Znáte nějaké souhvězdí? Když se dotknu vašeho ramene, řekněte, jaké souhvězdí „vidíte“.</i></p>

<p><i>Postup:</i></p>	<p><i>Úvodní motivace</i> – poslech části písně, dialog.</p> <p>Krok 1: Tmavými vodovými barvami vytvoří podklad. Využijí různé odstíny modré, fialové a černou. Nechají zaschnout.</p> <p>Krok 2: V knize vyhledají a následně si zvolí jedno souhvězdí, které ztvární.</p> <p>Krok 3: Na připravený podklad přenesou bílým pastelem hvězdy souhvězdí a žlutým dotvoří jeho obraz.</p> <p><i>Závěr</i> – přehlídka souhvězdí.</p>
<p><i>Reflexe hodiny:</i></p>	<p>Žáci mě překvapili svým zájmem o téma – vesmír. Vznikaly zajímavé podklady. Rádi se mnou konzultovali jednotlivé kroky a nápady. Knížky a encyklopedie si museli kvůli malému množství prostřídat, proto si svá vybraná souhvězdí zaznamenali na bílý papír, aby byla přesná. Využili jsme i interaktivní tabuli, kde jsem žákům promítla např. raka pro vytvoření představy. Zbyl nám čas i na prohlídku a zhodnocení prací, sami žáci si zatleskali, protože se souhvězdí opravdu povedla. Vše jsme stihli včetně úklidu v daném čase.</p>

Fotodokumentace:

Obrázek 4: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Hada, žákovská práce žáka

Obrázek 5: Obrazy na noční obloze, Souhvězdí Vodnáře, žákovská práce

Obrázek 6: *Obrazy na noční obloze,
Souhvězdí Štíra, žákovská práce*

Obrázek 7: *Obrazy na noční obloze,
Souhvězdí Orionu, žákovská práce*

Obrázek 8: *Obrazy na noční obloze,
Souhvězdí Lva, žákovská práce*

6.3. Problémové vyučování

Základem problémového vyučování je proces, ve kterém učitel vede žáky k samostatnému uvažování. Je podněcován otázkami, které překonávají svým obsahem meze výtvarné výchovy. Vzbuzují u žáků zájem o hledání odpovědí a propojují jejich postřehy s odpovídající formou výtvarného vyjadřování. Žáci jsou rozvíjeni ve více oblastech, osvojují si postoje a výtvarné způsoby, jak je vyjádřit.

Mezi konstruktivní metody výuky, které se uplatňují dodnes, patří:

- práce a hra a s tím spojené překonávání překážek,
- zrod badatelského postoje,
- řetězení impulsů rozvíjející zájem,
- uspořádávání zkušeností pomocí otázek a odpovědí,
- poučení tvorbou profesionálů, která umožňuje pohled do světa vědy a kultury,
- projektování činností, řazení cílů a jednotlivých kroků.

Prostřednictvím přímé a nepřímé zkušenosti se aktivují vzpomínky. Žáci si vytváří nové zážitky, učí se pracovat s informacemi z různých odborných pramenů (obrazů, snímků, knížek). Dochází k rozvoji pocitových, literárních a výtvarných asociací, které vyvolávají u žáků reakce na dané téma. Porovnávání představ s realitou přináší nové poznatky, nad kterými žáci uvažují. Dialog slouží ke sdílení myšlenek a úvah žáků, které vedou k různým zpracováním dané otázky. (Roeslová, 2003, s. 59-61)

Problémové vyučování umožňuje nahlížet na řešení výtvarných otázek tvořivě a z různých úhlu pohledu. Pomocí vhodných podnětů vzbuzuje zájem o širší svět, přináší problémy, které tvoří řetězce souvislostí. Na základě nalezených odpovědí si žáci kladou další nové otázky, které směřují k pochopení podstaty tématu. Žáci jsou vedeni k svobodnému myšlení, které je přivádí za rámec jejich dosavadních zkušeností. Vyvarovávají se omezujícím názorům. Utváří si osobitý postoj ke svému vlastnímu výtvarnému projevu, ale také ke světu, k přírodě, k lidem, věcem nebo životnímu prostředí. Učí se kritickému myšlení.

V problémovém vyučování dochází ke stálé komunikaci mezi všemi účastníky výtvarně výchovného procesu. Mezi učitelem a žáky probíhá při představování tématu a při vybídnutí k jeho výtvarnému ztvárnění. Zajímavě zvolený námět žáky motivuje k objevování jeho podstaty. Nové poznatky si žáci pomocí výtvarného jazyka nebo slov

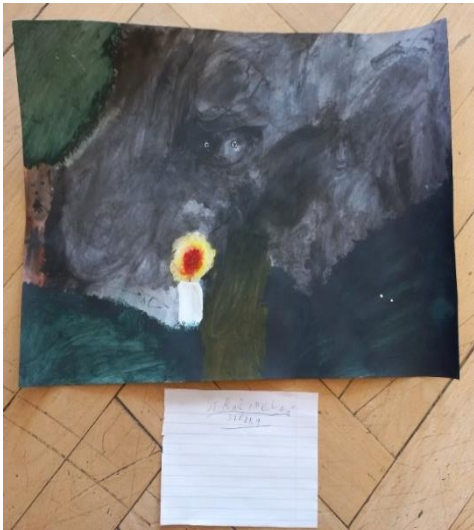
navzájem sdělují. Radost z poznávání a objevování je vede k další myšlenkové a výtvarné aktivitě. Iniciativa žáků ve výtvarně výchovném procesu se odvíjí od osobnostního vkladu učitele a jeho schopností efektně a taktně působit. Plánuje a motivuje výuku takovým způsobem, který odráží jeho vztah k životu, lidem a výtvarnému umění. (Roeslová, 1997, s. 25-26)

Tabulka 4: Problémové vyučování

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Problémové vyučování
<i>Ročník:</i>	5. třída
<i>Výtvarný námět:</i>	Motiv z knihy Tramvaj plná strašidel od Petry Braunové: Jak podle vás vypadá stezka odvahy prvního stupně?
<i>Výtvarná technika:</i>	Malba temperou.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Ztvárnit stezku odvahy prvního stupně, na které se děti z příběhu učí nebát se tmy.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Míchání barev. Temné ladění obrazu – volba vhodných výrazových prostředků. Zjednodušení podoby motivů – omezení detailů. Žák se zamýšlí nad otázkami, odpovědi diskutuje se spolužáky ve skupině. Žák sdílí své zkušenosti se spolužáky a naslouchá jim. Žák hledá své osobité výtvarné řešení.
<i>Očekávaný výstup z RVP:</i>	VV-5-1-04 – Žák k vyjádření strachu na stezce odvahy svobodně volí a kombinuje prostředky, vychází z vlastních zkušeností a uplatňuje své vnímání dané situace.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Knížka Tramvaj plná strašidel, pracovní listy s otázkami, čtvrtky A3, ubrus, tempery, štětce, kelímek, hadřík, tužku, ústřížky papíru.
<i>Organizace výuky:</i>	Práce ve skupinách, individualizovaná/frontální forma výuky.
<i>Motivace:</i>	Úryvek z knihy Tramvaj plná strašidel (s. 50-52), diskuse ve skupinách nad otázkami v PL (viz Příloha 2).

<i>Postup:</i>	<p><i>Úvodní motivace</i> – četba úryvku z knihy, vypracování PL ve skupinách, společné shrnutí otázek z PL.</p> <p>Krok 1: Hrubý náčrt tužkou (dobrovolné).</p> <p>Krok 2: Malba temperou stezky odvahy.</p> <p><i>Závěr</i> – sdílení své interpretace s učitelem.</p>
<i>Reflexe:</i>	<p>Žáci při čtení pozorně poslouchali. Ve skupinách otázky diskutovali, zajímavé nápady zapisovali. Skupiny se pozastavily u otázky 2, u které se rozpovídaly o svých obavách. Ve skupině si navzájem naslouchali a doplňovali se. Všichni si tužkou načrtli jednotlivé prvky stezky. Když někteří kreslili příliš detailně, byli upozorněni, že tužku temperou překryjí a detaily nebude vidět.</p> <p>S malbou někteří začínali velmi opatrně, s postupem času je strach opustil a začali pracovat na celé ploše. Objevila se zde dvě hodně podobná výtvarná řešení. Ukázalo se, že šlo o práce dvou blízkých kamarádek. Některé práce byly založené více na realitě, někteří dali prostor své fantazii, v jednom obraze se objevil hroch na kolejích, v dalším oči tajemné příšery ve tmě.</p> <p>V závěru na lístečky napsali název svého díla a 1-2 větami ho popsali. V zadní části třídy jsme po zemi rozmístili obrazy s popisem, které si mohli individuálně prohlédnout a přečíst si jejich popisky.</p>

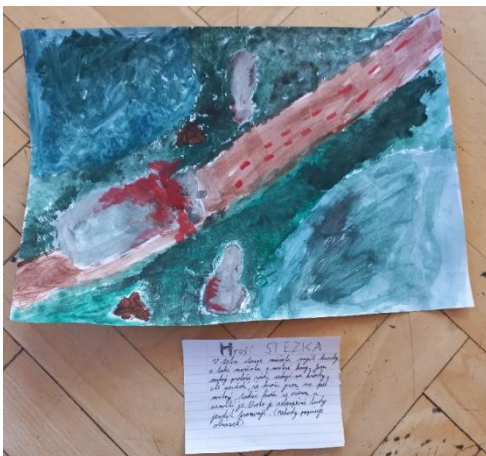
Fotodokumentace:

Obrázek 9: Stezka odvahy 1. stupně, Strašidelná stezka, žákovská práce

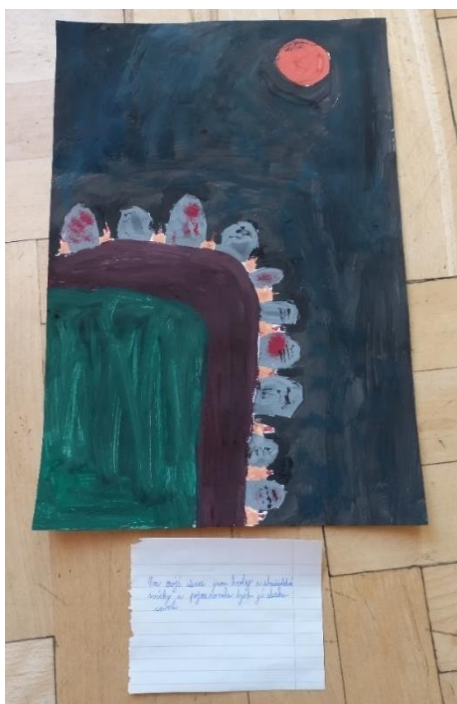
Obrázek 10: Stezka odvahy 1. stupně, Zmizelý noční vlak, žákovská práce

Obrázek 11: Stezka odvahy 1. stupně, Hroší stezka, žákovská práce

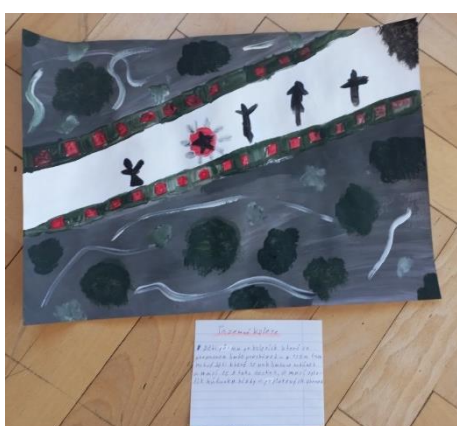
Obrázek 12: Stezka odvahy 1. stupně, Nekonečná cesta, žákovská práce

Obrázek 13: Stezka odvahy
1. stupně, Stezka smrti,
žakovská práce

Obrázek 14: Stezka odvahy
1. stupně, Strašidelný dům,
žakovská práce

Obrázek 15: Stezka odvahy
1. stupně, Tajemné koleje,
žakovská práce

Obrázek 16: Stezka odvahy
1. stupně, žakovská práce

6.4. Výtvarná řada

Základem výtvarných řad je výtvarně projektová výuka, která vychází z promyšlené skladby navazujících úloh. Výtvarné řady vznikají řetězením výtvarných prací do jednoduchých celků. Jedná se tedy o kratší srozumitelné útvary, které řeší jakýkoli námět, část učební látky či výchovný problém. Její úlohy na sebe logicky navazují a vytváří promyšlenou linii kroků. Hravě pojaté výtvarné řady se zaměřují na smyslový prožitek, emoce a přináší žákům zajímavé obsahy. Lze je uplatnit již u nejmladších dětí. Vhodné jsou hlavně pro žáky základních škol.

Zařazování výtvarných řad do výuky má hned několik důvodů. Učitelé nemusí složitě a dlouhodobě plánovat učební látku, protože řetězení úkolů většinou rozpracovává pouze jeden stěžejní problém. Velký význam mají především ve výuce s jednohodinovou dotací, kde umožňují propojení jednotlivých úseků látky do smysluplných celků. U žáků uchovávají zájem o společné téma z hodiny na hodinu s týdenní i déle trvající periodou.

Výtvarné řady se vyznačují hloubkou a širší pohledu, proto se v pedagogickém působení postupně stávají přirozeným nástrojem u mnoha učitelů. Příprava výtvarné řady zahrnuje vhodné zvolení tématu, které má za cíl vyprovokovat otázky žáků a vzbudit u nich zájem hledat jejich odpovědi. Využitím neobvyklých podnětů učitelé aktivují uvažování žáků v souvislostech a k řešení problémů. Učitel se zamýšlí nad obsahovými podněty, kterými rozpracovává daný námět. Vymezuje si výtvarné problémy a vybírá výtvarnou techniku. Žákům může nabídnout společný postup či způsob výtvarného projevu ponechat částečně na nich i s volbou materiálu a nástrojů k vyjádření jejich myšlenek.

Stavba výtvarných řad vyplývá z přístupu učitele k vybranému tématu či výtvarnému problému. Věra Roeslová (1997) rozlišuje tyto typy výtvarných řad: výtvarný cyklus, metodická řada, tematická řada a srovnávací řada.

Výtvarný cyklus pracuje s jedním společným námětem, který povoluje žákům hledat vlastní výtvarné nápady. Konečným uspořádáním výtvarných prací vznikají například cykly grafických listů, výtvarných etud či parafrází uměleckých děl, které jsou spojeny společnou myšlenkou nebo výtvarnou otázkou. Cyklus představuje průřez celým námětem, který přináší velkou škálu individuálních pohledů na svět. Téma práce sice negraduje, ale dává prostor různým variantám, čímž dochází k podněcování výtvarného myšlení žáků.

V metodické řadě je výchozí podnět rozvíjen přesně danými kroky až k vytvoření vrcholné práce nebo k realizaci v materiálu. Její proces je založen na postupu od známého a vede k novému poznání nebo k řešení problému. Lze ji využívat v tradičním pojetí, ve kterém se postupuje od studijní kresby až k výtvarnému návrhu či jeho provedení v materiálu, čímž vznikne výtvarný artefakt. Formou hry a experimentů může vést k navržení vlastního designu. Metodické řady podporují u žáků logické myšlení a uvědomění si návaznosti jednotlivých kroků. Učí se systematickému uvažování, které uplatní ve výtvarné práci nebo i v jiné nevýtvarné oblasti.

Tematická řada zkoumá hlouběji samotný námět z různých úhlů pohledu. Nedochozí ke gradaci její výtvarné myšlenky či otázky. Postupně pozoruje v námětu obsahující jevy či skutečnosti, v nichž odhaluje různé podoby, příběhy a vlastnosti. Vznikající otázky probouzejí u žáků zájem o hledání osobitých odpovědí. Může mít promyšlený sled úloh nebo se jedná o řetěz odlišných informací, kterým si žáci utváří představu o různých aspektech námětu.

Srovnávací řada se považuje za nejnáročnější přístup k látce výtvarné výchovy. Učitelem je pozorován vybraný výtvarně výchovný problém z psychologického, typologického, didaktického i vývojového hlediska, čímž si může potvrdit či vyvrátit své předpoklady. Rozdíly sleduje mezi výtvarně projevovými typy, různými přístupy k řešení úloh, mezi chlapci a dívkami a věkově odlišnými skupinami žáků. Dále může srovnávat individuální sbírku prací jednoho žáka v delším časovém úseku, kde pozoruje vývoj jeho zájmů, schopností i jeho výtvarný progres.

Projektová metoda rozvíjí výtvarné myšlení žáků, pokud se na řešení výtvarného celku podílí společně s učitelem. I nejmenší podíl žáků na sestavení výtvarné řady zvyšuje zájem o téma a jeho výslednou práci. Přináší jim pocit sounáležitosti. Na základní škole významně obnovuje postavení výtvarného předmětu. (Roeselová 1997, s. 30-33)

Tabulka 5: Výtvarná řada, Pohlednice z Prahy

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarná řada – 1. vyučovací hodina VV
<i>Ročník:</i>	4. A
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Pohlednice z Prahy
<i>Výtvarná technika:</i>	Kresba pastelkami.
<i>Výtvarný úkol:</i>	<p>Vytvořit pohlednici, která obsahuje výtvarné zpracování zážitku, místa nebo budovy. Musí splňovat tato kritéria:</p> <ul style="list-style-type: none"> - alespoň 1 motiv Prahy, - kresba pastelkami, - zaplnění celé plochy, - možnost vytvoření rámečku. <p>Na druhou stranu práce do levé části napsat stručný vzkaz či pozdrav. Do horního pravého rohu nakreslit poštovní známku a doplnit adresu: oslovení, jméno a příjmení, název ulice a číslo popisné, název obce (případně číslo nebo název části města) a směrovací číslo.</p>
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	<p>Přepis tvarů.</p> <p>Stopy různých kreslířských nástrojů – tužky, pastelky, fixu.</p> <p>Vykrývání plochy – směr tahu, hustota linií.</p> <p>Rozvržení plochy ve vztahu k motivu.</p> <p>Žák uplatní své vědomosti získané v rámci výletu při řešení tajenky (prohlídka chrámu sv. Víta, Vladislavského sálu, muzeum iluzí, procházka).</p> <p>Vybere a krátce popíše svůj zážitek z výletu.</p> <p>Pojmenuje místa, která viděl či navštívil.</p> <p>Napiše adresu svého bydliště a vzkaz z výletu.</p> <p>Navrhne svou vlastní poštovní známku.</p>

<i>Očekávané výstupy z RVP</i>	VV-5-1-02 – Žák ve své tvorbě čerpá ze společných zážitků a nových zkušeností získaných na školním výletě v Praze.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Kartičky s otázkami a odpověďmi, pracovní listy s tajenkou, čtvrtky A5, pastelky, tužky, psací potřeby.
<i>Organizace výuky:</i>	Práce ve dvojicích, individualizovaná forma. Luštění tajenky ve třídě i na chodbě. Výtvarná práce v lavici.
<i>Motivace:</i>	<p>Uskutečněný výlet do hlavního města ČR Prahy.</p> <p>V rámci této hodiny:</p> <p>Řešení tajenky: „<i>Po třídě a chodbě jsou rozmístěny různé otázky týkající se výletu do Prahy.</i></p> <p><i>U každé otázky jsou alespoň tři odpovědi. Vyberte jednu správnou odpověď s písmenem, které se nachází za vybranou odpovědí a zapište ho ke správnému číslu do tajenky. Vyplněním celé tajenky zjistíte námět naší dnešní hodiny (viz příloha s. ...).</i></p> <p>Komunikační kruh: „<i>Jaký byl váš největší zážitek z výletu? Jaká místa jsme navštívili? Co jsme viděli? Stalo se něco? Zažili jste nějakou zajímavou/vtipnou/nepříjemnou situaci?</i>“</p>
<i>Postup:</i>	<p>Úvodní motivace – řešení tajenky ve dvojicích, komunikační kruh.</p> <p>Krok 1: Žáci si připraví rámeček pohlednice.</p> <p>Krok 2: Pastelkami ztvární místo, zážitek, situaci.</p> <p>Krok 3: Podle vzoru na tabuli napíší „svou“ adresu, vytvoří krátký vzkaz pro adresáta a dokreslí poštovní známku.</p> <p>Závěr – přehlídka pohlednic: „<i>Jaká místa se na pohlednici objevila? Co vás na pohlednicích překvapilo?</i>“</p>
<i>Reflexe hodiny:</i>	Tajenku rozluštily všechny dvojice, některé otázky je však potrápily. Žáci volili na své pohlednice různé motivy Prahy – Karlův most, Pražský hrad, Katedrála svatého Víta, ... Jedním z největších zážitků pro ně byla

návštěva Muzea fantastických iluzí. Některé iluze se objevily i na pohlednicích. Žáci byli do tvorby zabraní a snažili se. Někteří potřebovali pomoc s adresou.

Fotodokumentace:

Obrázek 17: Pohlednice z Prahy, žákovské práce A

Obrázek 18: Pohlednice z Prahy, žákovské práce B

Obrázek 19: Pohlednice z Prahy, žákovské práce C

Obrázek 20: Pohlednice z Prahy, žákovské práce D

Tabulka 6: Výtvarná řada, Stověžatá Praha

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarná řada – 2. vyučovací hodina VV
<i>Ročník:</i>	4. A
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Stověžatá Praha
<i>Výtvarná technika:</i>	Lineární kresba fixem, šrafování pastelkou.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Představte si, že sedíte u Pražského hradu a kreslíte Prahu, která se před vámi rozprostírá. Všimáte si, že se budovy různě překrývají nebo na sebe navazují. Využívejte čisté linie. Pohrajte si s tvary, různé budovy mají různá okna, střechy, komíny, balkony atd.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Čistá linie a její výraz. Tvoření hloubky překrýváním částí budov. Žák napíše krátký souvislý text. Pojmenuje geometrické tvary v rovině. Popíše vzhled budovy.
<i>Očekávané výstupy z RVP</i>	VV-5-1-01 – Žák využívá čisté linie k zachycení budov a věží z pohledu shora. Vytváří zajímavou kompozici města.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Čtvrtky A4, fixy (různé šířky), pastelky.
<i>Organizace výuky:</i>	Samostatná práce, individualizovaná a frontální forma, tvorba v lavicích.
<i>Motivace:</i>	Metoda volného psaní – „ <i>Co se vám vybaví, když se řekne stověžatá? Čeho to může být označení?</i> “ Dialog – „ <i>Jaké budovy můžeme v Praze vidět? Jak vypadají? Jaké mají části? Co ještě může být součástí budov?</i> “ Kreslení na tabuli – „ <i>Jaký tvar může mít střecha, věž, okno, dveře, komíny, balkony, domy/budovy a další?</i> “

<i>Postup:</i>	<p><i>Úvodní motivace</i> – volné psaní, dialog a kreslení na tabuli.</p> <p>Krok 1: Kresba budov Prahy z pohledu shora.</p> <p>Krok 2: Zvýraznění některých střech červenou pastelkou.</p> <p><i>Závěr</i> – vystavení prací ve třídě.</p>
<i>Reflexe hodiny:</i>	<p>S metodou volného psaní zatím moc zkušeností nemají, ale mnoho žáků si s tím poradilo velmi dobře a své texty chtěli s ostatními sdílet. Vznikly zajímavé úvahy jako např. Stověžatá je příjmení paní, která žije v Praze, označení pro místo, kde se nachází sto věží. Někteří měli problém právě s kreslením budov umístěných za sebou, mezi budovami vznikala prázdná místa. Na interaktivní tabuli jsem žákům ukázala několik fotografií pro upřesnění představ.</p>
<i>Fotodokumentace:</i>	Z důvodu organizace nebylo možné fotografie pořídit.

Tabulka 7: Výtvarná řada, Praha pod lupou

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarná řada – 3. vyučovací hodina
<i>Ročník:</i>	4. A
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Praha pod lupou
<i>Technika:</i>	Kresba části fotografie tužkou.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Zvolit si fotografii Prahy, zajímavou část odstříhnout a následně ji dokreslit.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Kresba dle předlohy, návaznost na fotografii. Světlo x stín. Žák pozná místa či budovy na fotografiích, která viděl nebo navštívil na výletě.
<i>Očekávané výstupy z RVP</i>	ČJS-5-1-04 – Žák zařadí 5 významných kulturních památek (budov či míst) do Prahy, hlavního města ČR.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Černobílé fotografie, čtvrtky A4, tužka, guma, nůžky, lepidlo.
<i>Organizace výuky:</i>	Individualizovaná, frontální forma, práce v lavicích.
<i>Motivace:</i>	Fotografie: „ <i>Jaká místa v Praze znáš? Poznáš nějakou významnou budovu? Jednu fotografii si vyber a zjisti, co je na ní zachycené. Na první lavici jsou knihy o Praze a nápověda s názvy míst.</i> “
<i>Postup:</i>	Úvodní motivace – práce s fotografiemi. Krok 1: Vybrat a odstříhnout část fotografie (1 max. 2 řezy). Krok 2: Dokreslit tužkou vystřiženou část podle předlohy. Krok 3: Přikreslit něco svého, svou poznávací značku (živočicha, člověka, ...). Závěr – zhodnocení – palečky: pro koho byl úkol opravdu složitý a potřeboval pomoc – palec dolu. Pro koho byl úkol obtížný, ale poradil si s ním – palec

	doprostřed. Kdo se splněním úkolu neměl problém – palec nahoru.
<i>Reflexe hodiny:</i>	Všíkala jsem si větší sebekritiky u některých žáků ke své výtvarné činnosti. V tomto věku dochází ke střetu vnímání reality a schopnosti ji ztvárnit. Pokušila jsem se je podpořit pozitivní kritikou, vyzdvihnout zajímavé prvky v jejich kresbě. Všichni k úkolu přistoupili odpovědně a odvedli opravdu dobrou práci, z které měli radost. Vypomáhala jsem často při výběru části k odstřížení a vedla jsem je k zaplnění celé plochy – práce se světlem a stínem.

Fotodokumentace:

Obrázek 21: Praha pod lupou,
Národní divadlo, žákovská práce

Obrázek 22: Praha pod lupou,
Loreta, žákovská práce

Obrázek 23: Praha pod Lupou,
Národní muzeum, žákovská práce

Tabulka 8: Výtvarná řada, Stavba přes řeku Vltavu

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarná řada – 4. vyučovací hodina VV
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Výtvarný námět/téma:</i>	Stavby přes řeku Vltavu
<i>Výtvarná technika:</i>	Modelování ze špejlí, modelíny, papíru, kartonu, ...
<i>Výtvarný úkol:</i>	Ve skupinách navrhnete a sestavte zmenšený model mostu přes řeku Vltavu, z lavice na lavici. Využijte špejle, párátko, modelínu, karton, papíry, čtvrtky. Hodnocen bude ze dvou hledisek: estetické a funkční, jeho vzhled a jeho stabilita a nosnost.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Práce s různými materiály – poznávání jejich vlastností. Využití nosnosti a tvárnosti materiálů. Volné spojování materiálů s jinými. Žák popíše části mostu dle obrázků.
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	ČSP-9-2-02 – Žák navrhne a sestaví společně se spolužáky ve skupině konstrukci mostu a ověří její stabilitu a nosnost.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Papíry A4, špejle, modelína, párátko, kartony, papírové krabičky, čtvrtky, papíry, nůžky.
<i>Organizace výuky:</i>	Práce ve skupinách.
<i>Motivace:</i>	Reportáž ze soutěže: „Z celého světa se do Liberce sjeli největší architekti, aby navrhli na řece Vltavě monumentální most. Prvními jsou ... z ..., dalšími jsou ..., ve skupinách si vymyslí jméno a zemi původu. Prezentace s obrázky mostů: jaké části má most? (nosná konstrukce, základy a podpěry, římsy, zábradlí, ...).

<p><i>Postup:</i></p>	<p><i>Úvodní motivace</i> – reportáž a prezentace.</p> <p>Krok 1: Načrtnout most i s rozvržením materiálů. Připravit si potřebný materiál (do skupiny omezené množství), který vyzvednou zástupci skupin.</p> <p>Krok 2: Tvorba modelů mostů ve skupinách.</p> <p>Krok 3: Test mostů a jejich fotodokumentace.</p> <p><i>Závěr</i> – prezentace mostů a zhodnocení práce ve skupinách.</p>
<p><i>Reflexe hodiny:</i></p>	<p>Tato hodina měla přesah i do pracovních činností, protože žáci pracovali s materiálem, který pro VV není charakteristický a vedle estetické řešili i funkční stránku.</p> <p>V úvodu jsem nezařadila diskuzi/prezentaci, jak vypadá most, jaké má části. Žákům jsem tak nenabídla více možností, jak lze úkol výtvarně řešit, tudíž aplikovali pouze své dosavadní znalosti a mosty byly poměrně jednotvárné, zaměřili se spíš na funkci, tedy kolik toho most unese.</p> <p>U některých skupin jsem si všimla, že domluvit se, jak most ztvárnit, bylo problematické. Jejich nápady ve skupině jsem si vyslechla a pomohla jim je utřídit a vybrat nejlepší.</p> <p>Setkali se s volným výběrem materiálu, což pro ně bylo nové a některé skupiny se dlouze rozmýšlely. Podle jejich reakcí je tento úkol zaujal, hlavně u chlapců měl úspěch. V závěru jsem nechala dostatek času na prezentaci jejich mostů, kde si je navzájem představili a popsali.</p>

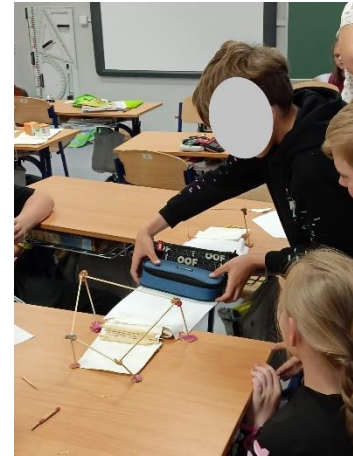
Fotodokumentace:

Obrázek 24: Stavby přes řeku Vltavu A

Obrázek 25: Stavby přes řeku Vltavu B

Obrázek 26: Stavby přes řeku Vltavu C

Obrázek 27: Stavby přes řeku Vltavu D

Obrázek 28: Stavby přes řeku Vltavu E

Obrázek 29: Stavby přes řeku Vltavu F

Obrázek 30: Stavby přes řeku Vltavu G

6.5. Výtvarný projekt a projektové vyučování

Výtvarné projekty jsou charakterizovány jako útvary se složitější konstrukcí úloh a závažnějším myšlenkovým obsahem. Při ztvárnění myšlenky nebo problému se snaží sledovat více možných cest. Nahlízejí na téma z různých stran pohledu, čímž se postupně utváří složitý obrazec, který vede k pochopení podstaty dané otázky.

Projektová výuka vyžaduje změnu myšlení, která umožňuje učitelům i žákům pojmát svět z více úhlů pohledu. S tématem pracují jako s obtížně uchopitelnou realitou, ne zjednodušují její obraz. Základní myšlenkové proudy jsou rozvíjeny v různých výtvarných aktivitách, logicky na sebe navazují a utváří vyváženou skladbu výtvarného projektu.

První výtvarné projekty vychází z tematických řad, které přinášejí další myšlenkové či výtvarné podněty. Nejprve vznikají na základě úvah nad jednotlivými aspekty námětu. Na další úroveň je posouvá hloubka myšlenek, kterou vkládá do námětů učitel. Projekty využívají méně významných námětů, které nabízejí velkou škálu zajímavých motivů, z kterých je nutné vybrat jen ty, které podporují nosnou myšlenku a pedagogický záměr. Je potřeba hledat různé možnosti řešení výtvarných projektů, protože každý námět využívá jinou strukturu ke svému zpracování. Prostřednictvím prožitkových aktivit, využívání specifických výtvarných prostředků k vyjadřování myšlenek se u žáků rozvíjí výtvarné cítění a myšlení a jsou směřováni k pochopení kořenů zkoumaných jevů či skutečností.

Výtvarný projekt musí ve své skladbě obsahovat jistý řád, který utváří učitel svým postojem ke světu, umění a výchově. Projevují se v něm jeho zkušenosti, lidské a pedagogické postoje. Proto je nezbytné, aby nejprve učitelé poznávali sami sebe. Uvědomovali si vlastní meze výtvarného a pedagogického myšlení, přijali hranice svých schopností a možností a dle svého potenciálu volili látku a způsob jejího zpracování. Volbou obsahu, výtvarným řešením úloh a jejich výsledným seřazením podporují hlubší poznání.

Stavba výtvarného projektu není přesně vymezena, vyplývá ze zvoleného tématu a způsobu přemýšlení učitele. Jeho východiskem je seznámení se zkoumanou skutečností nebo výtvarným problémem, k čemuž nejprve využívá smyslové vnímání, studijní kresby a malby nebo fotodokumentaci, snaží se o zachycení odborných informací. Další kroky se u jednotlivých projektů liší. Někteří učitelé využívají přístup uplatňující analytický rozbor skutečností, jevů, podnětů, prožitku a vztahů, jiní ho zakládají na intuici a prožitku.

Nevyhraněná skupina učitelů pracuje se všemi prostředky, s výtvarnou analýzou, emotivně zabarvenou motivací, asociačním myšlením.

Výchovně-vzdělávací proces probíhající v rámci výtvarného projektu má několik důležitých fází: přípravu, průběh a závěr. Příprava projektu obsahuje nejobtížnější část, ve které učitel skládá jednotlivé motivy do celku, aby tvořily jasnou myšlenkovou linii. Volí výtvarný obsah odpovídající myšlence projektu a zároveň věku žáků, jejich aktuálním zájmům, rozumovým možnostem a výtvarným schopnostem.

Koncept propojený společným tématem umožňuje žákům svobodně se výtvarně vyjadřovat. I když je žákům předložena závazná myšlenková kostra, mají prostor pro vlastní úpravy a doplňování, které se během práce nabízí. Dává žákům možnost aktivně se zapojovat do výuky, volit výtvarné motivy a způsoby projevu pro ně nejvhodnější. (Roeselová, 1997, s. 33-34)

Tabulka 9: Výtvarný projekt, *Poznáš, co je to za živočicha?*

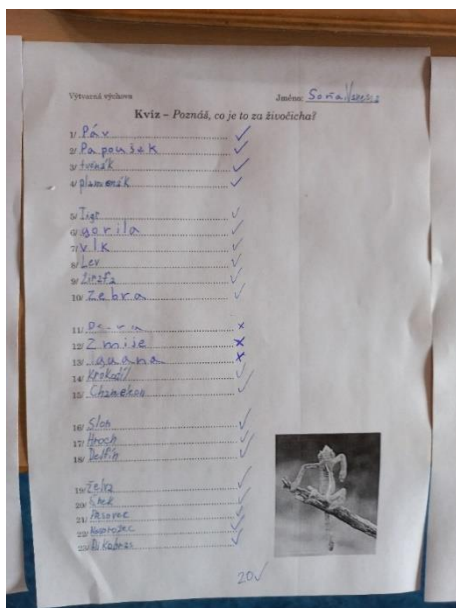
<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarný projekt – 1. část
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Téma výtvarného projektu:</i>	Živočichové ze všech koutů světa
<i>Výtvarný námět:</i>	Poznáš, co je to za živočicha? (dle povrchu těla)
<i>Výtvarná technika:</i>	Malba suchým pastelem.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Ztvárnit povrch těla vybraného živočicha. Všimát si struktury (linií, skvrn, tvarů) a dle toho volit směr tahu. Využívat širší škálu barev, barvy prolínat. Možnost roztírat prášek pastelu.
<i>Edukační cíle (zahrnující Výtvarný problém):</i>	Propojování barev roztíráním. Detaily – využití ostrých linií. Barevná kompozice – řešení formátu. Žák pozná živočichy na obrázku podle povrchu těla a jejich zbarvení. Žák rozdělí živočichy do skupin podle typu povrchu těla. Žák charakterizuje u skupiny živočichů jejich společné znaky.
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-5-1-02 – Žák zkoumá vlastnosti pastelu, které využívá ke ztvárnění struktury povrchu těla vybraného živočicha.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Výuková prezentace s kvízem, záznamové archy ke kvízu (viz Příloha 3), čtvrtky čtvercového rozměru (A4), pastely, tužky.
<i>Organizace výuky:</i>	Práce ve dvojicích, individualizovaná/frontální výuka.
<i>Motivace:</i>	Kvíz – „ <i>Poznáte, co je na obrázku za živočicha? Co má daná skupina živočichů společného?</i> “ (Odpověď: peří, srst, šupiny, kůže). Vlastní výběr živočicha.

<i>Postup:</i>	<p><i>Úvodní motivace</i> – výuková prezentace – řešení kvízu ve dvojicích, barevné kombinace živočichů (bílá a černá), společné shrnutí (viz příloha s...).</p> <p>Krok 1: Výběr jednoho živočicha a konkrétní části jeho povrchu těla na fotografii v knize.</p> <p>Krok 2: Načrtnutí tužkou.</p> <p>Krok 3: Malba povrchu těla zvoleného živočicha suchým pastelem.</p> <p><i>Závěr</i> – výstava na zemi před tabulí, otázka: „<i>Poznáte z vystavených prací, jaký živočich to je?</i>“</p>
<i>Reflexe:</i>	<p>Kvíz žáky upoutal, ve dvojicích odpovědi konzultovali. Téměř všechny živočichy se jim nakonec podařilo poznat a pojmenovat. Vždy napjatě čekali na správnou odpověď, svou radost ze správné odpovědi dávali výrazně najevo. Pro mnoho žáků bylo oříškem vybrat si živočicha a zaměřit se pouze na jeho povrch těla.</p> <p>Se suchým pastelem pracovali prvně, objevovali jeho vlastnosti a způsob práce s ním. Postupně si k němu našli cestu.</p> <p>V závěru proběhla reflexe, při které poznávali živočichy z obrazů svých spolužáků a společně shrnuli poznatky z výtvarné hodiny.</p>

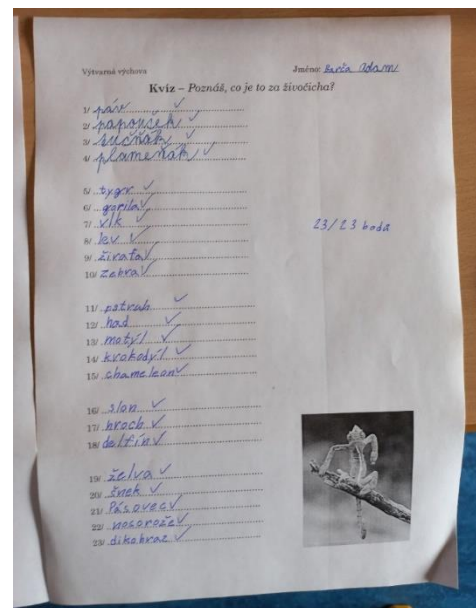
Fotodokumentace:

Obrázek 31: Poznáš, co je to za živočicha?
žákovské práce

Obrázek 32: Kvíz, Pracovní list A

Obrázek 33: Kvíz, Pracovní list B

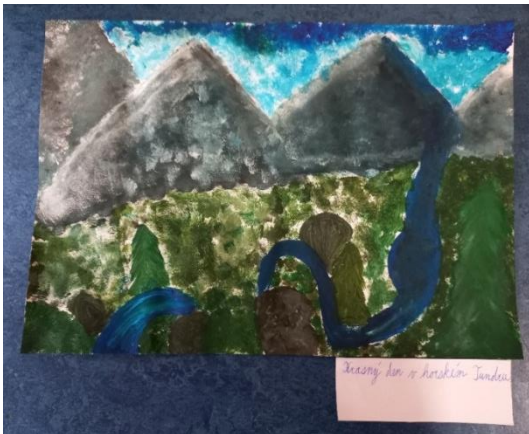
Tabulka 10: Výtvarný projekt, Místa světa, kde žijí živočichové

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarný projekt – 2. část
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Výtvarný námět:</i>	Místa světa, kde žijí živočichové.
<i>Výtvarná technika:</i>	Malba temperou.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Ztvárnit prostředí jednoho z biomů světa, který si jednotlivé skupiny nastudovaly.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Míchání barev. Zjednodušení skutečnosti. Kompozice krajiny. Žák vyjmenuje 3 biomy světa. Žák charakterizuje jeden biom světa – základní rysy, zástupce fauny a flóry. Žák uplatní nové poznatky ve výtvarné činnosti.
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-5-1-02 – Žák ve své malbě využívá prvky krajiny z živé a neživé přírody, svobodně volí barvy podporující charakter daného biomu.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Papíry na zápis nápadů, informační materiály o 6 biomech světa (viz Příloha 4).
<i>Organizace výuky:</i>	Skupinová práce, individualizovaná/frontální výuka.
<i>Motivace:</i>	Brainwritting ve skupině – aktivizující otázky: „ <i>Jaká prostředí světa, kde žijí živočichové, znáte? Jakého charakteru tato místa můžou být? Jaké jsou tam podmínky – neživá příroda (sněh, voda, teplota)? Co zde roste? Jací živočichové zde žijí?</i> “ Prostudování materiálů k jednomu vylosovanému biomu a diskuse o jeho charakteristických rysech ve skupině.

<p><i>Postup:</i></p>	<p><i>Úvodní motivace</i> – brainwritting ve skupině, prostudování materiálu a diskuse nad různými motivy biomů ve skupinách.</p> <p><i>Přesun na svá místa do lavic.</i></p> <p>Krok 1: Samostatná práce žáků. Předkreslení si jednotlivých motivů daného biomu.</p> <p>Krok 2: Malba dané krajiny temperou.</p> <p><i>Závěr</i> – vytvoření názvu svého obrazu – hra se slovy.</p> <p>Výstava obrazů.</p> <p>Sebereflexe pomocí palců. Žáci zavřou oči, aby se soustředili pouze na sebe.</p> <p><i>Pro koho byl dnešní úkol opravdu náročný, nevěděl si s ním rady</i> – palec směřuje dolů.</p> <p><i>Kdo na začátku potřeboval malou radu, ale pak si s úkolem poradil</i> – palec ukazuje do strany.</p> <p><i>Ti, kteří si s úkolem poradili bez jakýchkoli problémů</i> – palec nahoru.</p>
<p><i>Reflexe:</i></p>	<p>Brainwritting ve skupinách přinesl mnoho zajímavých asociací, i když se jednalo pro žáky o zcela nové téma. Vybraní mluvčí ze skupin představili všem své asociace. Následně si skupiny vylosovaly jeden biom a přečetly si o něm informace a prohlédly si obrázky v materiálech. Ve třech skupinách žáci spolu nové informace konzultovali. Ve zbylých skupinách pracovali spíše každý samostatně nebo ve dvojicích.</p> <p>Žáci své nápady se mnou chtěli konzultovat.</p> <p>Někteří se inspirovali obrázky z materiálů, někteří si vymysleli vlastní krajinu s prvky daného biomu. Dařilo se jim míchat barvy, pracovat s kontrastem. Každý našel své jedinečné řešení. Objevil se i obraz, který měl abstraktnější charakter.</p>

Někteří by uvítali k dokončení své práce ještě 10 minut. Na závěr pojmenovali svůj obraz, prohlédli si práce ostatních spolužáků.

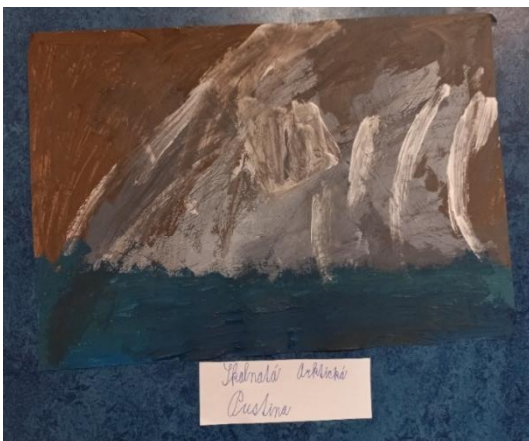
Fotodokumentace:

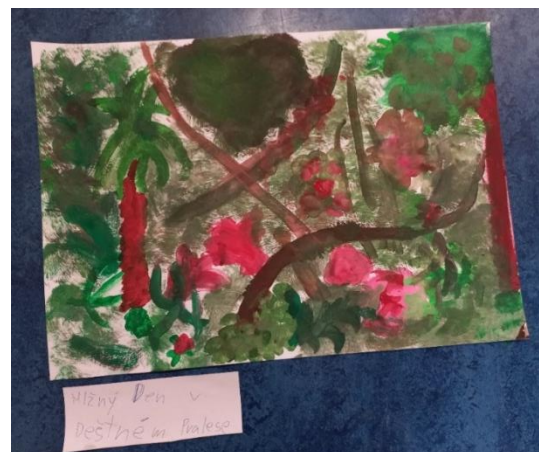
Obrázek 34: Krásný den v horské tundře, žákovská práce

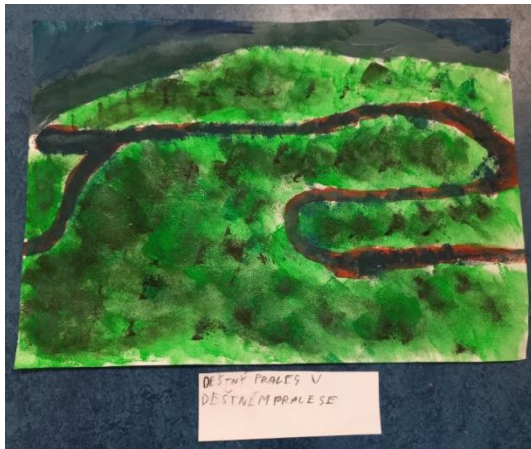
Obrázek 35: Normální den na savaně, žákovská práce

Obrázek 36: Skalnatá arktická pustina, žákovská práce

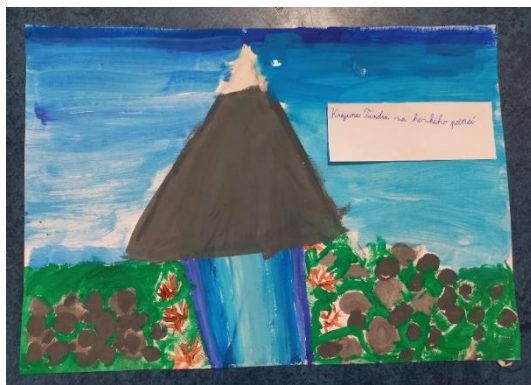
Obrázek 37: Mlžný den v deštivém pralese, žákovská práce

Obrázek 38: Deštný prales v deštném pralese, žákovská práce

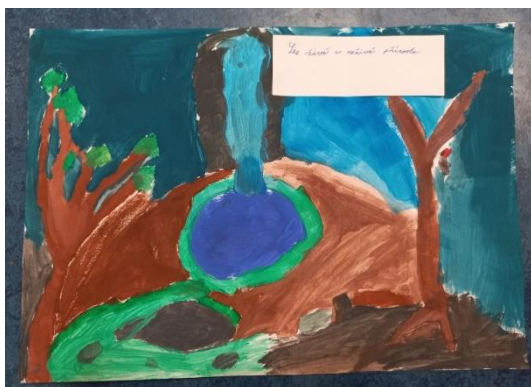
Obrázek 39: Mračný den v savaně, žákovská práce

Obrázek 40: Krajina tundry za hezkého počasí, žákovská práce

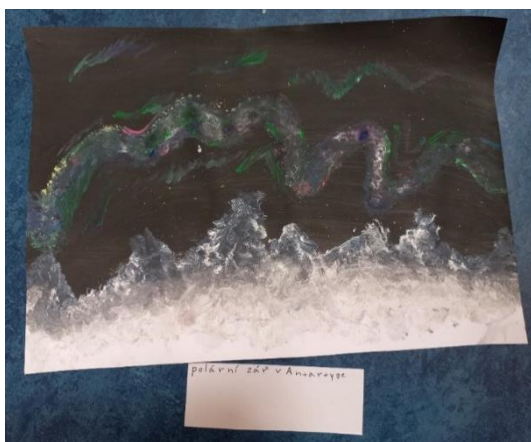
Obrázek 41: Krajina lesa, žákovská práce

Obrázek 42: Les, živá a neživá příroda, žákovská práce

Obrázek 43: Poklidný den v deštivém pralese, žákovská práce

Obrázek 44: Polární záře na Antarktidě, žákovská práce

Obrázek 45: Místa světa, kde žijí živočichové, žákovská práce

Tabulka 11: Výtvarný projekt, Rytmus pohybu

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarný projekt – 3. část
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Výtvarný námět:</i>	Rytmus pohybu
<i>Výtvarná technika:</i>	Otisky vytvořené razítkem nebo malba temperou (volba dle zvoleného živočicha).
<i>Výtvarný úkol:</i>	Představte si, že po vašem papíře prošlo či proběhlo vaše vybrané zvíře. Ztvárněte cestu stop, kterou zanechalo. Vypozorujte rozestavení stop, vzdálenost mezi nimi a jejich tvar. Podpořte stopu charakteristickou barvou zvoleného živočicha.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Vytváření vlastních nástrojů – tiskátka. Skupinová kompozice. Opakovaný ruční tisk. Míchání barev. Žák vyjmenuje alespoň 4 způsoby pohybu živočichů. Žák ke způsobu pohybu přiřadí živočicha. Žák znázorní tvar stopy jednoho živočicha. Žák vyhledá informaci – pracuje s tabletem.
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-5-1-01 – Žák napodobí tvar stopy, volí její vhodnou velikost k možnému vystřížení. Výběrem barvy přiblíží daného živočicha. Promýšlí kompozici skupinové práce.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Výuková videa, 3 balící (přírodní) papíry, proužky pěnové gumy, nůžky, tužky, fixy, tempery, kelímky, štětce, hadříky, palety, plakáty s různými stopami.
<i>Organizace výuky:</i>	Individualizovaná/frontální forma, skupinová práce.
<i>Motivace:</i>	Hra na kouzelníka: „Čáry, máry, ať tu máme samé ... (čápy, klokany, ...).“

	<p>Evokace: „<i>Jakými způsoby se různá zvířata pohybují?</i>“</p> <p>Videa o způsobu pohybu živočichů (odkaz v Příloze 5).</p>
<i>Postup:</i>	<p><i>Úvodní motivace</i> – hra na kouzelníka, videa.</p> <p><i>Rozdělení do 3 skupin dle abecedy.</i></p> <p>Krok 1: Volba živočicha a vyhledání jeho stopy.</p> <p>Krok 2: Zvolení techniky – otisk či malba.</p> <p>Krok 3: Výroba razítka z pěnové gumy – nakreslení tvaru stopy na pěnový pruh, vystřížení. Nalepení na papír stopy složené z více částí.</p> <p>Krok 4: Tisk stop na velký balicí papír ve skupině.</p> <p>Krok 5: Připsání rodového i druhového jména zvířete psacím písmem.</p> <p><i>Závěr</i> – hodnocení práce ve skupinách.</p>
<i>Reflexe:</i>	<p>Tento výtvarný blok byl náročný na organizaci.</p> <p>V úvodu <i>Hra na kouzelníka</i> způsobila malé nepříjemnosti. Někteří měli na lavici již kelímek s vodou, v průběhu hry se jeden podařilo rozlít, čímž byla výuka narušena. Hru realizovat mimo kmenovou třídu například na chodbě, v jiné třídě nebo vyzvat žáky, aby si naplnili kelímky vodou až po hře.</p> <p>Videa žáky zaujala svými jedinečnými záběry zvířat. Známa zvířata ve videu pojmenovávali. Žáci se setkali s odlišným pojetím výtvarné výchovy, než byli zvyklí. Výuka působila trochu chaoticky, žáci se mohli pohybovat po celé třídě za potřebnými materiály a barvami. Odváděli ale dobrou práci. Byly vidět náznaky spolupráce, žáci se domlouvali, radili si a řešili i neshody. Práce ve skupinách povzbudila u žáků snahu o lepší výkon. Tvorba probíhala na zemi ve třídě vedle lavic, museli se poprat s nedostatek prostoru.</p>

Fotodokumentace:

Obrázek 46: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce A

Obrázek 47: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce B

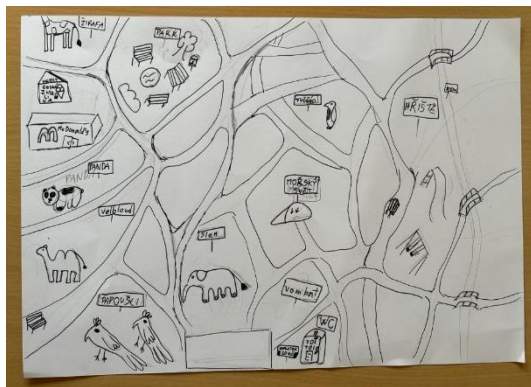
Obrázek 48: Rytmus pohybu, skupinová žákovská práce C

Tabulka 12: Výtvarný projekt, Plánek Zoo

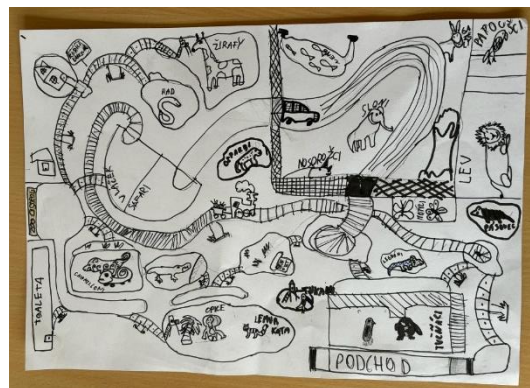
<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výtvarný projekt – 4. část
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Výtvarný námět:</i>	Plánek zoo
<i>Výtvarná technika:</i>	Kresba černým fixem.
<i>Výtvarný úkol:</i>	<p>Ve dvojicích navrhnout plánek zoo. Rozvrhnout umístění výběhů, pavilonů, obchodů, stánků a občerstvení. Rozmyslet cestu a směr prohlídky. Zvolit zajímavé živočichy.</p> <p>Vymyslet název zoo a její logo. (Připravit si 5 specifik zoo k prezentaci – „proč návštěvníci mají navštívit zrovna vaši zoo?“).</p>
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	<p>Využití čistých kreslířských linií a jejich vztahů.</p> <p>Zjednodušení skutečnosti.</p> <p>Využití písma.</p> <p>Kompozice v ploše.</p> <p>Žák pracuje ve dvojici.</p> <p>Žák logicky uvažuje nad rozvržením zoo.</p> <p>Žák charakterizuje zoologickou zahradu – co všechno ji tvoří.</p> <p>Žák vymyslí název zoo a navrhne její logo se symbolem.</p> <p>Žák popisuje jednotlivé výběhy, pavilony.</p> <p>Žák představí svou výtvarnou práci spolužákům.</p>
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-5-1-02 – Žák čerpá ze zkušeností z vlastních návštěv zoologických zahrad, volí pro něho známá zvířata. Kreslí další motivy zoo. Využije lineární kresbu k znázornění plánu.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Čtvrtky A3, tužky, fixy, pastelky, psací potřeby.

<i>Organizace výuky:</i>	Frontální, individualizovaná forma, práce ve dvojici.
<i>Motivace:</i>	„Dnes se podíváme do zoologické zahrady. Co všechno ji tvoří?“ Hra na průvodce – princip živých obrazů. Žáci tvoří živý obraz zoo. Průvodce s návštěvníky prochází mezi žáky (výběhy se živočichy, pavilóny, lavičkami, obchody, ...). Koho se průvodce dotkne, rozehraje se (předvede daný pohyb, zvuk či oboje).
<i>Postup:</i>	Úvodní motivace – hra na průvodce. Vytvoření dvojic. Krok 1: Rozvržení zoo tužkou, vytvoření názvu a loga. Krok 2: Kresba plánu fixou. Krok 3: Zvýraznění některých částí pastelkami. Závěr – prezentace jednotlivých plánek (její specifika). „Proč by měli návštěvníci navštívit zrovna vaši zoo?“
<i>Reflexe:</i>	Žáci si prostřednictvím živých obrazů utvořili vizi své zahrady. Námět je zaujal. Přemýšleli, jak výběhy jednotlivých živočichů umístí. Řešili, jaká zvířata mohou dát do společného výběhu. Ve dvojici si rozdali úlohy, kterým se věnovali. Některé dvojice se rozhodly zvířata kreslit, zbylé volily jejich slovní popis. Využití barev bylo na dobrovolnosti.

Fotodokumentace:

Obrázek 49: Plánek zoo, žákovská práce
A

Obrázek 50: Plánek zoo, žákovská práce
B

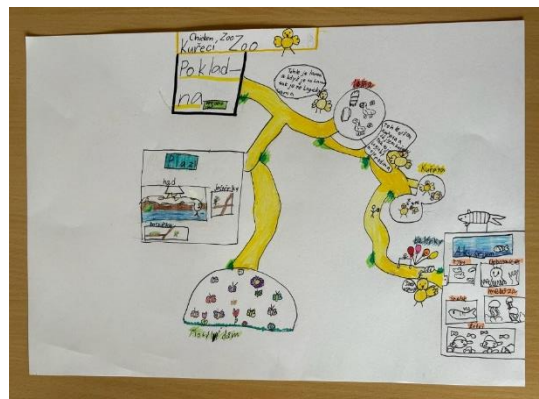
Obrázek 51: Plánek zoo, žákovská práce C

Obrázek 52: Plánek zoo, žákovská práce D

Obrázek 53: Plánek zoo, žákovská práce E

Obrázek 54: Plánek zoo, žákovská práce F

Tabulka 13: Projektový den

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Projektový den
<i>Ročník:</i>	2. třída
<i>Téma projektového dnu:</i>	Naše lidské tělo
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	<p>Pozorování barevných stop pastelu – roztírání, kresba. Vžívání se do jednotlivých barev – spojení s emocemi. Práce s velkým formátem. Žák pojmenuje základní části lidského těla. Vyjmenuje 5 vnitřních orgánů. Ze skupiny písmen složí slovo. Seřadí skupinu slov podle abecedy. Vysvětlí svými slovy pojem emoce, 2 emoce pojmenuje. Přiřadí k určitému pocitu barvu a výběr odůvodní. Pojmenuje 5 smyslů, přiřadí k nim smyslové orgány. Rozpozná dle hmatu různé předměty. Přiřadí potraviny podle chuti. Složí puzzle. Pojmenuje vůně a zvuky z běžného života. Anglicky pojmenuje 5 částí lidského těla.</p>
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	<p>ČJS-3-5-01 – Žák si utvoří základní představu o lidském těle – části lidského těla, lidské orgány, kostra, svaly, smysly, emoce. VV-3-1-02 – Žák tvoří barevné skvrny, roztíráním prolná barvy, promýšlí barevnou kompozici.</p>
<i>Předměty:</i>	Český jazyk, anglický jazyk, výtvarná výchova, hudební výchova, prvouka.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Měkký míč, kartičky s částmi těla, PL – orgány, kartičky s panáčky, plakát s panáčky, 6 balíčků papírů (100x190), černé fixy, tužky, suché pastely, papírové utěrky, skleničky (káva, voňavka, skořice, hřebíček,

	mátový čaj, syreček), kartičky s potravinami a obrázek jazyka s popisem chutí, papírové pytlíky s předměty (pětikoruna, mušle, těstoviny, gumička, hrací kostky), 4x puzzle s tematikou lidské tělo, PL na English Bingo.
<i>Hodnocení:</i>	Okamžitá zpětná vazba, samostatná kontrola – pomůcky se správným řešením úkolu.
<i>Výtvarný námět:</i>	Emoce lidského těla
<i>Výtvarný úkol:</i>	Obkreslit žáka v zajímavé pozici a zachytit pomocí různých barev jeho emoce.
<i>Výtvarná technika:</i>	Malba pastelem (práce v ploše).
<i>Organizace výuky:</i>	Práce ve skupinách po 3-4, tvorba na zemi třídy.
<i>Motivace k výtvarné části:</i>	<p>Dialog mezi učitelem a žáky: „<i>Slyšeli jste někdy pojem emoce? Najdete k němu české slovo? (pocity) Zkuste vysvětlit, co si pod slovem pocity představujete. Znáte nějaký pocit/emoci?</i>“</p> <p>Učitel uvádí různé situace: „<i>Těšíte se na večer, protože jdete s kamarádem/kamarádkou do kina. Ale kamarád/kamarádka onemocní. Jak se cítíte?</i>“ (zklamání, smutní)</p> <p><i>Zkusme přiřadit k pocitu/emoci barvu. Jakou barvou byste vyjádřili RADOST? Pozor, můžete se lišit.</i>“</p>
<i>Postup:</i>	<p>1. vyučovací hodina</p> <p>Evokace: Asociace na téma lidské tělo (míč)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Písnička: Hlava, ramena, ... 2) <i>Části těla</i> – po třídě jsou rozmístěné kartičky s částmi těla, každý jednu najde a nalepí ji na správnou část lidského těla zvoleného žáka před tabulí. Společná kontrola. 3) Kimova hra – odepnutí kartičky/kartiček. Jaká část/části chybí?

- 4) Hra – Dotkni se ... např. pravým loktem levého kolena.

2. a 3. vyučovací hodina

Co je uvnitř těla?

- 5) PL – orgány (viz Příloha 6).
6) Písnička *Hýbněte kostrou* s pohybem (viz Příloha 6)
7) Hra – **Pozice těla** – rozdělení do dvou skupin, úkol: přiřadit kartičky s panáčky na plakát k políčkům s totožnými panáčky.

- 8) **Výtvarná činnost** – práce ve skupinách.

Motivace – dialog mezi učitelem a žáky.

Krok 1: vymyslet zajímavou pozici, např. vzpažení rukou, pokrčení nohy v koleni, ruce v bok, ...

Krok 2: obkreslit jednoho ležícího žáka/žákyni tužkou na velký (balící) papír.

Krok 3: obrys tužky fixem obtáhnout.

Krok 4: suchým pastel vybarvit – prolínání barev, barevné skvrny.

Závěr – vystavení prací a jejich prohlídka.

4. vyučovací hodina

Smysly

- 9) Stanoviště (práce ve 4 skupinách):
a) Čich – poznat podle čichu.
b) Zrak – úkoly na zrakové vnímání – puzzle (rozstříhané obrázky).
c) Chut' – roztrdit potraviny ke kyselé, sladké, slané či hořké chuti.
d) Hmat – poznat předměty podle hmatu.
10) Sluchové vnímání – pojmenovat zvuky z běžného života (frontální výuka).

Výstupem je vypracování PL:

- nakreslit smyslové orgány,

	<p>- zapsat řešení úkolů z jednotlivých stanovišť.</p> <p>11) English Bingo</p> <p>12) Zhodnocení dne</p>
<p><i>Reflexe dne:</i></p>	<p>Ve třídě panovala příjemná pracovní atmosféra v rámci celého dopoledne. Rozjezd asociací byl pomalejší a nejistý, ale po chvíli začaly padat zajímavé nápady. Hledala jsem způsob, jak připnout kartičky na žáka – na model lidského těla. Zvolila jsem samolepící obdélníky, které dobře držely. Jen jsem musela žáky upozornit, aby byli opatrní při lepení v oblasti obličeje a vlasů. Model byl na svou funkci pyšný a bral ji velmi vážně. Pouze nárt jsme přiřadili společně, protože byl pro ně neznámý pojem. Kimova hra je upoutala, model jsme zakryli dekou a odlepili 1-5 lístečků s částmi těla. Žáci vždy vše odhalili.</p> <p>Pracovní listy vypracovávali se zájmem, většina bez jakékoli pomoci. Zde jsem narazila na častý problém, někteří žáci měli PL dokončený velmi rychle a někteří byli teprve u prvního úkolu. Rychlíkům jsem dala doplňující úkol, seřadit vyluštěné hlavolamy podle abecedy, což nebylo pro všechny úplně jednoduché. Všichni PL dokončili.</p> <p>V další aktivitě Pozice těla mě žáci překvapili, jedna skupina ji zvládla bez chyb a ve velmi krátkém časovém úseku, druhá měla 4 chyby, které okamžitě opravila.</p> <p>Následovala ještě soutěž, kdy se obě skupiny postavily do 2 zástupů. Na tabuli byl pověšen plakát s panáčky. První dvojici v zástupu jsem ukázala kartičku s panáčkem, která měla za úkol na tabuli najít a dotknout se stejného panáčka jako na kartičce.</p> <p>Ve výtvarné části byla nejnáročnější organizace a příprava, kdy se třída musela upravit tak, aby se všechny</p>

skupiny s balíci papíry vešly na zem. Na motivaci reagovali velmi dobře. Většina se snažila do rozhovoru zapojit a přispět svými nápady nebo svými zkušenostmi. Ve skupinách se jim dařilo rozdat si jednotlivé úlohy a v rámci možností spolupracovat. Se suchým pastelem zatím moc zkušeností nemají, byli velmi opatrní. Snažila jsem se je navést, jak s ním pracovat. Velkým zážitkem pro ně byl velký formát papíru.

V poslední hodině jsme vytvořili ve třídě 4 stanoviště – zrak, chuť, čich a hmat, u nichž se všechny skupiny postupně vystřídaly. Nejlepší ohlas měla stanoviště čichu a hmatu, kde žáci měli možnost sami poznávat a objevovat. Vedli si o svých řešeních záznam (viz Příloha 6). Aktivita na sluchové vnímání je bavila, jejich reakce na jednotlivé zvuky byly jedinečné.

Projektový den hodnotím velmi kladně, podle reakcí žáků se povedl. Časově byl zvládnutý, příště bych ráda věnovala více času závěrečné reflexi i sebereflexi žáků.

Fotodokumentace:

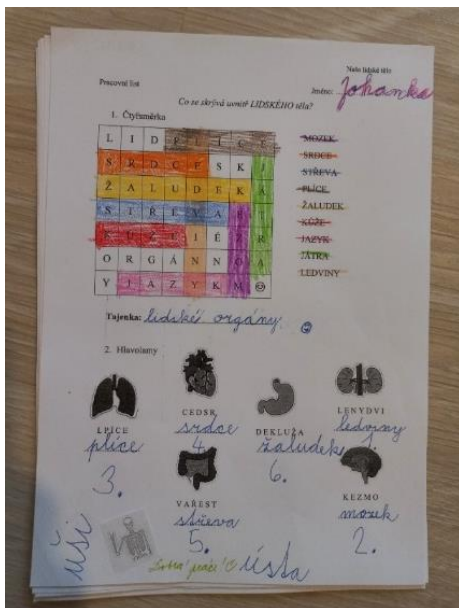
Obrázek 55: Emoce lidského těla, žákovské práce A

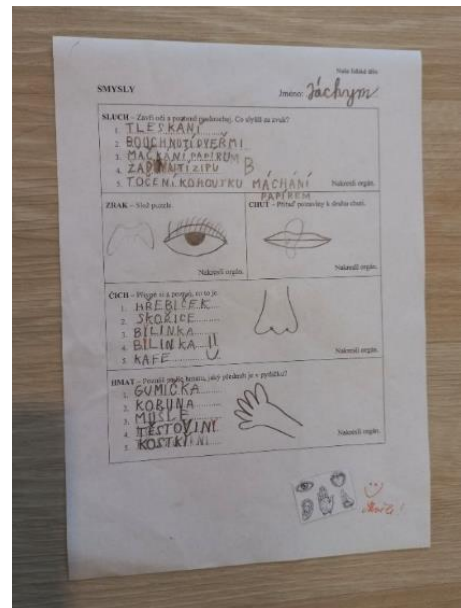
Obrázek 56: Emoce lidského těla, žákovská práce B

Obrázek 57: Emoce lidského těla, žákovská práce C

Obrázek 58: Vypracovaný PL, Lidské orgány

Obrázek 59: Vypracovaný PL, Lidské smysly

6.6. Integrace výtvarné výchovy

„Integrace je vzájemným pronikáním a spojováním obsahu předmětů vytvořených z reálných věd v nový funkční a těsnější vzdělávací obsah, přičemž tento integrovaný vzdělávací obsah sleduje cíle všech těchto předmětů.“ (Rakoušová, 2008, s. 15)

Tradiční vzdělávání v českých školách bylo založeno na zprostředkování vědeckých poznatků ve vyučovacích předmětech, které představovaly zmenšeniny reálných vědeckých disciplín. Touto didaktickou transformací docházelo k nepřesnému konstruování poznatků u žáků a k jejich nevhodné motivaci. Nedostatky jsou postupně odstraňovány Rámcovým vzdělávacím programem určeným pro základní vzdělávání, který poskytuje svým širokým rámcem učitelům větší svobodu při volbě metod, forem a hlavně ve zpracování obsahů.

Výběr obsahu výuky vyplývá z potřeb a možností žáků a cílů výuky. Prostřednictvím učiva si osvojují poznávací schopnosti a dovednosti, rozvíjejí emocionální a sociální složky. Integrací se obecně rozumí *scelení*, *ucelení* nebo *úplnost*. Její podstatou je spojování ve významu vkládání jednoho předmětu do druhého. Integrované předměty v sobě obsahují několik předmětů různých věd a zahrnují všechny jejich cíle. Integrací vznikají nové cíle. (Rakoušová, 2008, s. 14-15)

Dle Podroužka (2002) lze chápat integrovanou výuku ze tří hledisek. *Vnější integrace* se zaměřuje na spojování vyučovacích předmětů s podobnými tématy. Na řešení určitého problému z různých úhlů pohledu jednotlivých vědních oborů se soustřeďuje *integrace vnitřní*. Základem *koordinace učiva* je uplatňování obsahu či formy jednoho předmětu do druhého. Integrovaná výuka podporuje efektivní využívání mezipředmětových vztahů v jednotlivých vyučovacích předmětech a propojuje jejich teoretické poznatky s praktickou činností žáků.

Koordináční typ integrace rozvíjí výtvarné a tvůrčí kompetence, posiluje interdisciplinaritu a motivaci ke vzdělávání. Usnadňuje pochopení učiva. Nabízí žákům prožité učení. Vyšší nároky jsou však kladeny na učitele a jeho přípravu, hrají podstatnou roli v uplatňování integrace v praxi. (Pechová, Valešová, 2016)

Nejvhodnějším prostředím pro využívání integrace je právě první stupeň základní školy, kde učitel v rámci jedné třídy učí zpravidla všechny předměty nebo jejich většinu.

Má možnost pohybovat s předměty v rozvrhu a přizpůsobit si je svým potřebám. Integrace probíhá například v předmětu Člověk a jeho svět.

V našem vzdělávacím systému není problematika integrace výtvarné výchovy s jinými předměty příliš prozkoumána, tudíž není dostatečně zpracována a teoretizována. Pro učitele a studenty učitelství nejsou dostupné základní podklady a inspirační zdroje. V současné době sami učitelé z velké míry ovlivňují podobu výuky, proto je na jejich uvážení, jaký přístup k integraci zaujmou. (Pechová, 2015)

Tabulka 14: Integrace výtvarné výchovy

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Integrace výtvarné výchovy
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Předmět:</i>	Matematika – geometrie, výtvarná výchova.
<i>Výtvarný námět:</i>	Geometrická abstrakce – inspirace známými obrazy Můj svět geometrie
<i>Výtvarná technika:</i>	Kresba pastelkami a fixy s využitím geometrických pomůcek.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Vytvořit svůj jedinečný geometrický svět: zajímavě umístit geometrické prvky, využít barvy. Lze ztvárnit konkrétní prostředí, situaci.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Kompozice geometrických prvků (tvarů, skvrn, linií). Barevné kombinace. Kontrast barev. Žák vyjmenuje základní geometrické rovinné útvary. Žák vyřeší konstrukční úlohu ve spolupráci se spolužáky ve skupině.
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	VV-5-1-05 – Žák se zamýšlí na uměleckými díly geometrické abstrakce, sdílí svou interpretaci a hledá inspiraci pro svou tvorbu.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Barevné papírové geometrické útvary (čtverec, trojúhelník, obdélník, kruh), zadání konstrukčních úloh, papíry na jejich řešení, výuková prezentace, čtvrtky A4, tužka, pastelky, fixy.
<i>Organizace výuky:</i>	Individualizovaná/frontální forma, skupinová práce.
<i>Motivace:</i>	Výuková prezentace s významnými díly geometrické abstrakce (viz Příloha 7)

<p><i>Postup:</i></p>	<p>Úvod</p> <p>1. Evokace – „Jaké geometrické rovinné útvary znáte?“</p> <p><i>Najdi v místnosti ... (čtverec) a postav se k němu.</i></p> <p>2. Pohybová hra – dle geometrických tvarů cvičí předem dané pozice či provedou domluvený pohyb: kruh – otočka; trojúhelník – střecha; obdélník – prkno; čtverec – dřep.</p> <p>3. Stanoviště – řešení konstrukčních úloh ve skupinách, vystřídání skupin na každém stanovišti.</p> <p>4. Výtvarná část</p> <p><i>Motivace</i> – výuková prezentace se známými obrazy geometrické abstrakce.</p> <p>Krok 1: Kreslení a rýsování různých tvarů, linií, skvrn, ploch tužkou.</p> <p>Krok 2: Kresba pastelkami či fixy.</p> <p><i>Závěr</i> – interpretace žáků, jaké téma jejich obrazy skrývají, výstava před tabulí.</p>
<p><i>Reflexe:</i></p>	<p>Žáci ke hře navrhovali různé cviky připomínající dané geometrické tvary. Ze začátku se jim do pohybu vůbec nechtělo, ale zafungovala síla davu a zapojili se všichni. Z důvodu omezeného prostoru se skupiny u stanovišť neměnily, ale předávaly si jen zadání, což vedlo k jeho ztrátě a celkovému zamotání. Žáci ve skupinách spolupracovali, pomáhali si, prováděli kontrolu. Obrazy ve výukové prezentaci si prohlíželi se zájmem, hledali v nich konkrétní věci, co by mohly představovat. Doplnovali ji různými komentáři. Více řešili obraz od malíře Kazimíra Maleviče – Černý čtverec na bílém pozadí.</p> <p>Každý přišel se svým originálním řešením. Někteří se snažili pomocí tvarů ztvárnit dané téma (planety vesmíru, planetu Malého prince, květinu). Někteří úkol</p>

pojali abstraktně jako hru s různými vyjadřovacími prostředky (skvrny, linie, tvary, barvy, kompozice). Podle reakcí je námět zaujal, většina měla zájem o dokončení práce ve svém volném času.

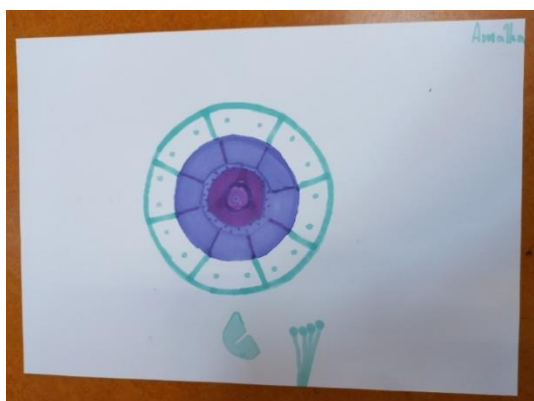
Fotodokumentace:

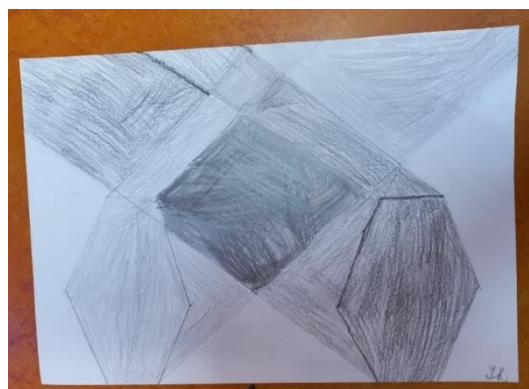
Obrázek 60: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 61: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 62: Geometrická abstrakce, žákovská práce

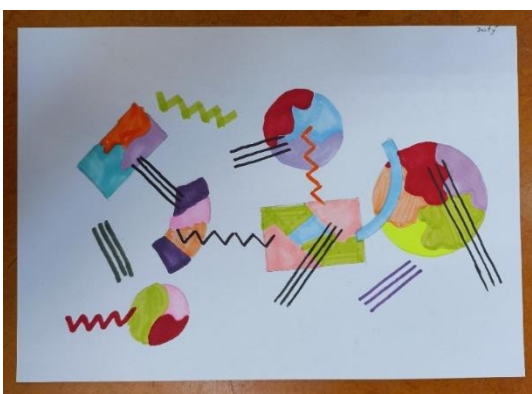
Obrázek 63: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 64: Geometrická abstrakce, žákovská práce

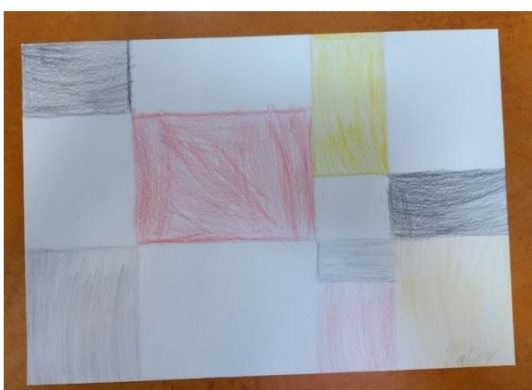
Obrázek 65: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 66: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 67: Geometrická abstrakce, žákovská práce

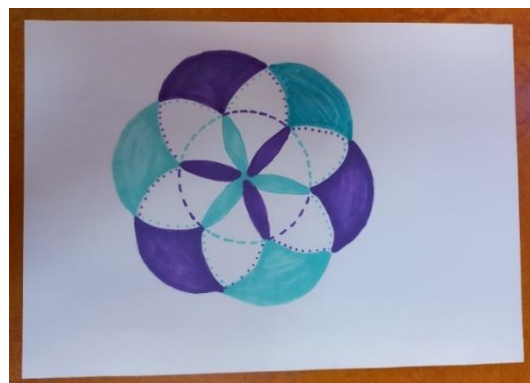
Obrázek 68: Geometrická abstrakce, žákovská práce

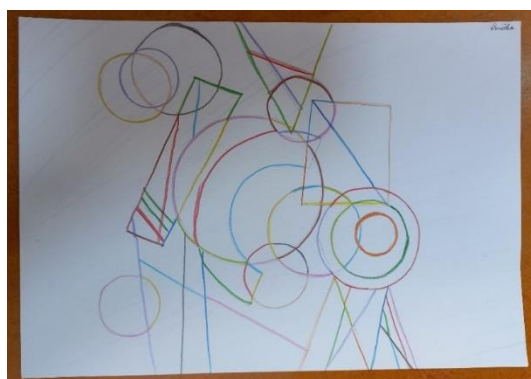
Obrázek 69: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 70: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 71: Geometrická abstrakce, žákovská práce

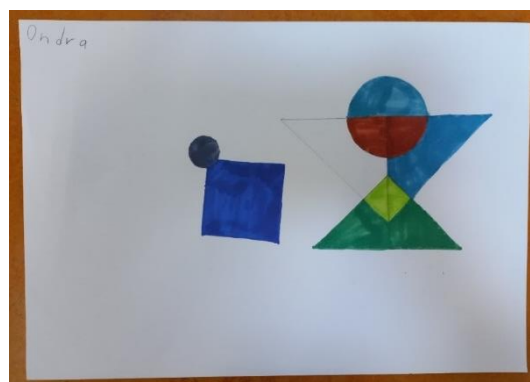
Obrázek 72: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 73: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 74: Geometrická abstrakce, žákovská práce

Obrázek 75: Geometrická abstrakce, žákovská práce

6.7. Výuka venku

„Venku se ti prostě pracuje líp, protože jsi víc v pohodě...

Nejsi zaseklý na stejném místě, můžeš se hýbat,

můžeš zažít různé věci a používáš své smysly.“ (žák)

Vedle osvojování poznatků a rozvíjení dovedností a schopností si žáci utváří vlastní postoje k okolnímu světu. Objevují složité vztahy mezi člověkem a životním prostředím. Jsou vedeni k pochopení nutnosti udržitelného rozvoje naší společnosti. Učí se odpovědnosti za své jednání i jednání celé společnosti. Na vyvíjející vztah mezi člověkem a prostředím nahlíží z hlediska ekologického, ekonomického, vědecko-technického, politického a občanského, pohledu času a prostoru. Podílí se na ochraně a utváření prostředí. Tyto úkoly náleží enviromentální výchově, která se jako průřezové téma prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Oblast Umění a kultura dává prostor pro hlubší úvahy nad vztahem člověka a prostředí. Poukazuje na přírodní a sociální prostředí jako na zdroj inspirace k vytváření kulturních a uměleckých hodnot. (MŠMT, 2023, s. 134-135)

Pozvolna dochází k odklonu člověka od přírody, proto setkání s přírodou či krajinou spojené s výtvarnou akcí v něm vyvolává nový prožitek. Umění, které se věnuje proměnám a prožívání krajiny, se nazývá zemní umění nebo land-art. Odkazuje na prastaré rituály, komunikaci s přírodou. Poukazuje na potřebu dotýkat se přírodního materiálu a zanechávat za sebou stopy v krajině. Ve výtvarné výchově se používají jemnější prostředky, které do přírody výrazně nezasahují. Jejich cílem je splynout s přírodou, fyzicky ji cítit či jí porozumět. K činnostem výtvarné výchovy patří sběr a frotáže přírodnin, z kterých vznikají sbírky. Žáci ztvárňují barvy stromů či rozkvetlé louky, ptačí zpěv, šumící les. Kreslí měnící se stíny rostlin. Mohou do krajiny aktivně vstupovat tehdy, neporuší-li trvale prostředí krajiny. (Roeselová, 1996, s. 227, 229)

Pobyty venku pozitivně působí na fyzické i psychické zdraví. Posiluje imunitní systém, eliminuje výskyt běžných nemocí, podporuje rychlejší uzdravení po operaci atd. Zlepšuje náladu, snižuje stres a omezuje výskyt depresí. Z pohledu vzdělávání kontakt s přírodou obnovuje pozornost žáků a zlepšuje jejich soustředěnost. Snížení stresu se projevuje na jejich spokojenosti i na jejich učebních výsledcích. Samotné venkovní prostředí se stává pro žáky motivačním činitelem, který učitelé mohou více podpořit využíváním

smyslů, pohybu, vlastního bádání, různých aktivizačních metod, názorností a různorodostí aktivit ve výuce. Venku je možné rozvíjet spolupráci a sebedisciplínu. (Daniš, 2018)

Tabulka 15: Výuka venku

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Výuka venku
<i>Ročník:</i>	5. třída
<i>Výtvarný námět:</i>	Svět dinosaurů Vzhůru do oblak Pod hladinou Ze života hmyzu
<i>Výtvarná technika:</i>	Obkreslování vzniklého stínu tužkou, kresba pastelkami a fixy.
<i>Výtvarný úkol:</i>	Pomocí ruky ztvárnit různé motivy k danému námětu. Obkreslit stíny ruky tužkou na pruh papíru. Detaily následně dokreslit. Dotvořit pastelkami a fixami.
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	Hra se stínem. Žák navrhne asociace k danému tématu. Žák komunikuje se spolužáky. Žák vytvaruje ruku do různých pozic a vytvoří svým stínem šablonu.
<i>Očekávané výstupy z RVP</i>	VV-5-1-02 – Žák ztvární pomocí stínu ruky různé motivy k danému tématu.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Pruhy ze čtvrtky (A2), tužky, pastelky, fixy, kartičky s tématy, papíry.
<i>Organizace výuky:</i>	Výuka venku v okolí školy, práce ve dvojicích, druhá část ve třídě.
<i>Motivace:</i>	Losování námětu, tvoření asociací k danému tématu.
<i>Postup:</i>	<i>Úvod</i> – organizační záležitosti, společný přesun ven a utvoření dvojic či trojic. <i>Úvodní motivace</i> – vylosování tématu, asociace. Krok 1: Hra se stínem – obkreslování postupně vznikajících stínů. <i>Návrat do třídy.</i> Krok 2: Kresba pastelkami a fixy.

	<p><i>Závěr – „Jak se vám ve dvojici či trojici pracovalo?“</i></p> <p>Sdílení interpretace jejich práce s učitelem.</p>
<i>Reflexe:</i>	<p>Setkání s chlapeckým kolektivem, který vznikl půlením třídy, byla pro mě zajímavá zkušenost. Z informace výuky probíhající venku měli žáci radost.</p> <p>V úvodu byli obeznámeni s organizací výtvarného bloku, připravili si potřebné pomůcky, materiál a pití. Následoval přesun ven. Dvojce si utvořili dle svého výběru. Zástupci ze skupin si vylosovali kartičku s tématem.</p> <p>Na začátku bylo vidět, že se všichni žáci snaží úkol vyřešit. Po určité době to však někteří začali vzdávat.</p> <p>Dle reakcí náměty byly dobře zvoleny, ale obtížné bylo ztvárnit motivy pomocí stínu ruky.</p> <p>V úplném začátku byl problém jen v nasměrování ruky, aby její stín dopadl na čtvrtku.</p> <p>Po návratu do třídy pokračovali kresbou pastelkami a fixy. Ve dvojicích si rozdělili práci, všichni tak měli svou úlohu.</p> <p>V konečném zhodnocení zazněly pozitivní ohlasy od žáků. Někteří by si to rádi zopakovali.</p>

Fotodokumentace:

Obrázek 76: *Ze života hmyzu, skupinová práce A*

Obrázek 77: *Svět dinosaurů, skupinová práce B*

6.8. Galerijní edukace

V současnosti jedním z nejdůležitějších způsobů zprostředkování umění je *galerijní edukace*. Velké množství galerií a muzeí umění poskytuje školám kvalitní a rozmanité vzdělávací programy. Do výuky výtvarné výchovy je vnímání umění postupně zařazováno. U některým učitelů se setkává s nepříjetím, protože aktivní práce s uměním vyžaduje jistou osobní dovednostní vybavenost. (Novotná, 2014, s. 4)

Mezinárodní rada muzeí (ICOM, 2001) definuje muzeum jako „*stálou nevýdělečnou instituci ve službách společnosti a jejího rozvoje. Muzejní instituce je otevřená veřejnosti, získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení.*“ Galeriemí jsou označovány v českém prostředí neziskové instituce, které spravují umělecké sbírky. Svým jádrem činností se jedná o specializovaná muzea – muzea umění. (Šobáňová, 2012, s. 11)

Muzejní pedagogika pracuje s aktivitami, které ke své realizaci uplatňují muzejní prostory a mají výchovně vzdělávací charakter. *Galerijní pedagogika* se od muzejní liší svým pevným předmětem zájmu, kterým je výhradně výtvarné umění. Klíčový rozdíl lze shledat v metodice aktivizujících programů. Programy orientované na výtvarné umění při kontaktu s výtvarným dílem působí na citové vnímání a nabízejí tvůrčí činnosti. Obsahují složku poznávací, která se zaměřuje na předávání nových informací o výtvarném díle a jeho umělci, však podstatnější roli sehrává složka kreativní, která zajímavými podněty vystupujícími z uměleckého díla vede k aktivní tvořivé práci žáků a k jejich vlastní iniciativě. (Horáček, 1998, str. 56-57)

Významným typem smíšeného programu, jež propojuje teoretické poznatky s praktickými činnostmi, je *galerijní animace*. Vyznačuje se oživujícími činnostmi, které utvářejí dobrodružnou a akční cestu k nehybným exponátům výstavy. Prostřednictvím různých materiálů a předmětů vznikají jednotlivé výtvarné etudy, které se svým principem či obsahem vážou k sledovanému výtvarnému dílu. Jejím základem je vzbuzování osobní tvořivé činnosti, pomocí níž je možné vnímat současné umění. V rámci programu žáci kreslí, malují, píšou či diskutují a ztvárňují pohybem vlastní interpretaci hned vedle obrazů českých i světových výtvarných umělců. Využívá vedle zrakového vnímání i smysly hmatu a zvuku. Program cílí na dva významné aspekty, zážitek a prožitek, které vedou k novému poznání a k získání jedinečných zkušeností, proto je vhodný pro žáky základních škol. (Horáček, 1998, s. 71-72)

Tabulka 16: Návštěva galerie, Vzdělávací program pro školy

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Návštěva galerie – vzdělávací program pro školy
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Téma</i>	Galerie a já, seznamte se ...
<i>Edukační cíle:</i>	<p>Žák vyjmenuje základní pravidla chování v galerii a řídí se nimi.</p> <p>Žák se zamýšlí nad obrazy, dle svých zkušeností je interpretuje, svou interpretaci sdílí s ostatními.</p> <p>Žák z ústřížků barevných bavlnek poskládá obraz.</p>
<i>Očekávané výstupy z RVP:</i>	<p>VV-5-1-05 – Žák se zamýšlí nad obrazy, interpretuje je a poslouchá interpretace ostatních.</p> <p>ČJS-5-3-02 – Žák se řídí pravidly galerie.</p> <p>Nahlíží na galerii jako na zdroj nového poznání v oblasti umění, historie a přírody. Žák v obrazech objevuje motivy spojené s historií, s jinými zeměmi.</p>
<i>Organizace:</i>	Společný přechod do galerie, program pro školy.
<i>Motivace:</i>	<p>Sdělení informace o návštěvě galerie žákům.</p> <p>Krátký interaktivní výklad o zajímavostech galerii, dialog s žáky.</p> <p>Představení tématu programu – jaká jsou pravidla chování v galerii.</p>
<i>Průběh programu v galerii:</i>	<p>Aktivita 1: Žáci si sami zařídili a koupili lístky do galerie.</p> <p>Aktivita 2: <i>Kufřík záhadných věcí.</i> Žáci v tajemném kufříku objevovali různé předměty, které charakterizovaly určitá pravidla (např. bílá rukavice – obrazů se nedotýkáme).</p> <p>Aktivita 3: Pohyb celé skupiny svázané pruhem gumy po galerii – poukázání na společné přesuny, jednotné fungování kolektivu.</p>

	<p>Aktivita 4: Prohlídka obrazů doprovázená zajímavostmi o obrazech, rámech, světle, oknech, výstavě atd.</p> <p>Aktivita 5: Samostatné prohlížení obrazů.</p> <p>Aktivita 6: Tvořivá část – skládání obrazů z barevných ústřížků bavlnek na samolepící papír.</p> <p>Zpětná reflexe ve výuce – pětílístek – galerie.</p>
<p><i>Reflexe:</i></p>	<p>Při výběru programu pro žáky je důležité zjistit pro jakou věkovou skupinu je určen. Tento program je vhodný pro návštěvu s třídou, která ještě v galerii nebyla. Proto byla ideální pro tuto třídu.</p> <p>Žáci byli ohleduplní a ukáznění, aktivity je zaujaly a s paní průvodkyní spolupracovali.</p> <p>U některých obrazů se pozdrželi na delší dobu a společně je rozebírali. Obdivovali obraz, jehož význam byl podpořen rámem. U jednoho obrazu objevili, že vzdálenost, z které se na něho dívají, mění vyznění. Každý si v závěru vytvořil své umělecké dílo.</p> <p>S třídní učitelkou jsme se shodly, že program je vhodný spíše pro mladší ročníky, ačkoliv je doporučený i pro 4. třídy. Tato třída ho však přijala.</p> <p>Ve třídě proběhla reflexe formou diskuse a vypracování pětílístku.</p>

Fotodokumentace:

Obrázek 78: Tvořivá činnost v galerii A

Obrázek 79: Tvořivá činnost v galerii B

6.9. Interpretace ve výtvarné výchově

Interpretací se rozumí proces, při kterém dochází k rozklíčování a přečtení uměleckého díla. Pomocí interpretace se pro člověka stává dílo pochopitelné, vzbuzuje u něho nové reakce, vede k dalším rozpravám či rozborům. Jedná se o proces subjektivní a nikdy nekončící, vyplývající z individuálních a odborných zkušeností interpreta a společenské situace. Umění bylo, je a vždy bude hádankou.

H. Read (1964) si v analýze výtvarného díla všímá těchto prvků: rytmu linie, seskupení tvarů, prostoru, barvy, světla a stínu. Pokud jsou všechny ve vzájemném propojení, utváří naprostou jednotu. Znalost postupů interpretace díla není pro práci s dětmi stěžejní, však učitelům může být užitečnou pomůckou při vysvětlování. (Šobáňová, 2007, s. 85-87)

Rozlišuje se interpretace výkladová, verbální a *interpretace tvůrčí*, která se nejčastěji využívá při tvořivé práci s dětmi. J. Slavík ji označuje jako interpretaci expresivní.

„Expresivní interpretaci rozumíme kreativní proces interpretace, resp.

vyjádření uměleckými formami:

- *výtvarnými,*
- *hudebními,*
- *pohybovými,*
- *dramatickými,*
- *literárními.“* (Šobáňová, 2007, s. 87)

Expresivní interpretace má mnoho pestrých podob. Žáci k vyjádření využívají metodu tvůrčího psaní, pohybové etudy, dramatizaci, převod barevných tónů do hudební partitury atd. (Šobáňová, 2007, s. 87)

V konceptu všeobecného vzdělávání je vizuální gramotnost vnímána jako soubor specifických kompetencí. Jeho součástí je i kompetence interpretovat, jež je tvořena schopnostmi vnímat, vcítit se, popsat, analyzovat, posuzovat, komunikovat, hodnotit a zažít esteticky. Umělecké dílo se může ve výuce stát výchozím problémem, k němuž žáci hledají řešení. Dochází k rozvoji tvořivého myšlení, logického uvažování, učí se orientovat a hledat v kulturním a společenském kontextu díla. (Říhová, 2018, s. 31-32)

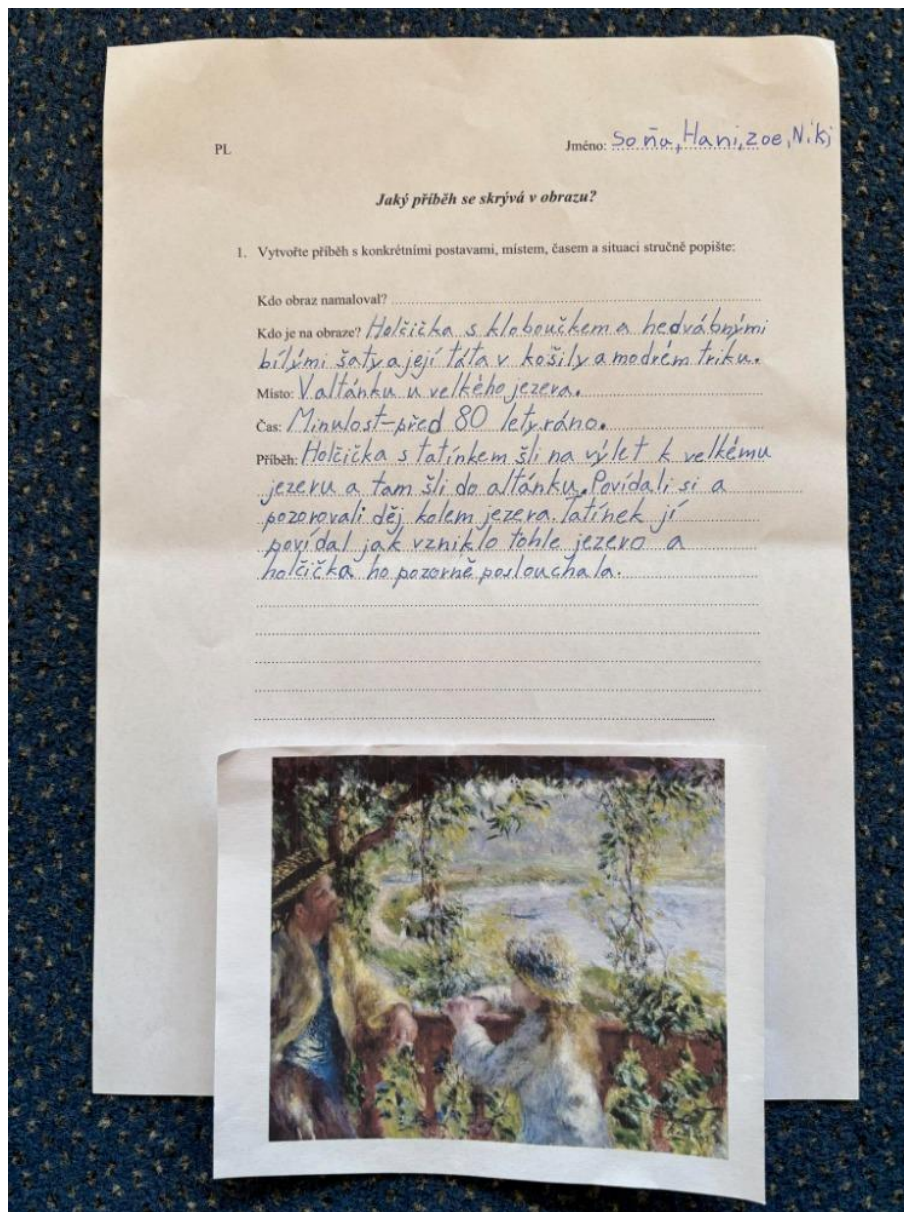
Tabulka 17: Interpretace ve výtvarné výchově

<i>Forma výtvarné výchovy:</i>	Interpretace ve výtvarné výchově
<i>Ročník:</i>	4. třída
<i>Téma hodiny:</i>	Co skrývá obraz?
<i>Edukační cíle (zahrnující výtvarný problém):</i>	<p>Žák hledá spojitost obrázku se sebou, kterou pojmenuje.</p> <p>Žák interpretuje obraz s využitím fantazie.</p> <p>Žák vytváří příběh dle své interpretace.</p> <p>Žák komunikuje a spolupracuje ve skupině.</p> <p>Žák sdílí svou práci se spolužáky.</p> <p>Žák ostatním naslouchá.</p> <p>Žák hodnotí svou práci ve skupině.</p>
<i>Očekávané výstupy z RVP</i>	VV-5-1-05 – Žák interpretuje obraz, ve které se promítají jeho životní zkušenosti. Zapojuje fantazii. Porovnává různé interpretace žáků ve skupině, které vedou k vytvoření příběhu.
<i>Pomůcky a materiál:</i>	Čtecí karty – Kouzelná cesta, pracovní listy, obrazy (viz Příloha 8).
<i>Organizace výuky:</i>	V kruhu na koberci, práce ve skupinách.
<i>Motivace:</i>	<p>„Vybral/a jsem si tuto kartu, protože ...“</p> <p>Žáci si prohlédnou uprostřed kruhu karty s obrázkem.</p> <p>Každý si vybere jednu, která mu je blízká nebo ho nějakým způsobem vystihuje. Po kruhu svou kartu ostatním ukazuje a své odůvodnění s nimi sdílí.</p>
<i>Postup:</i>	<p>Úvodní motivace – výběr karty s obrázkem a jeho odůvodnění.</p> <p>Aktivita 1: <i>Co se skrývá v obraze?</i> Žáci ve skupině si zvolí obraz, ke kterému vytváří příběh s konkrétními postavami, místem, časem. Vymyslí jméno autora. Situaci v obraze stručně popíší do pracovního listu.</p>

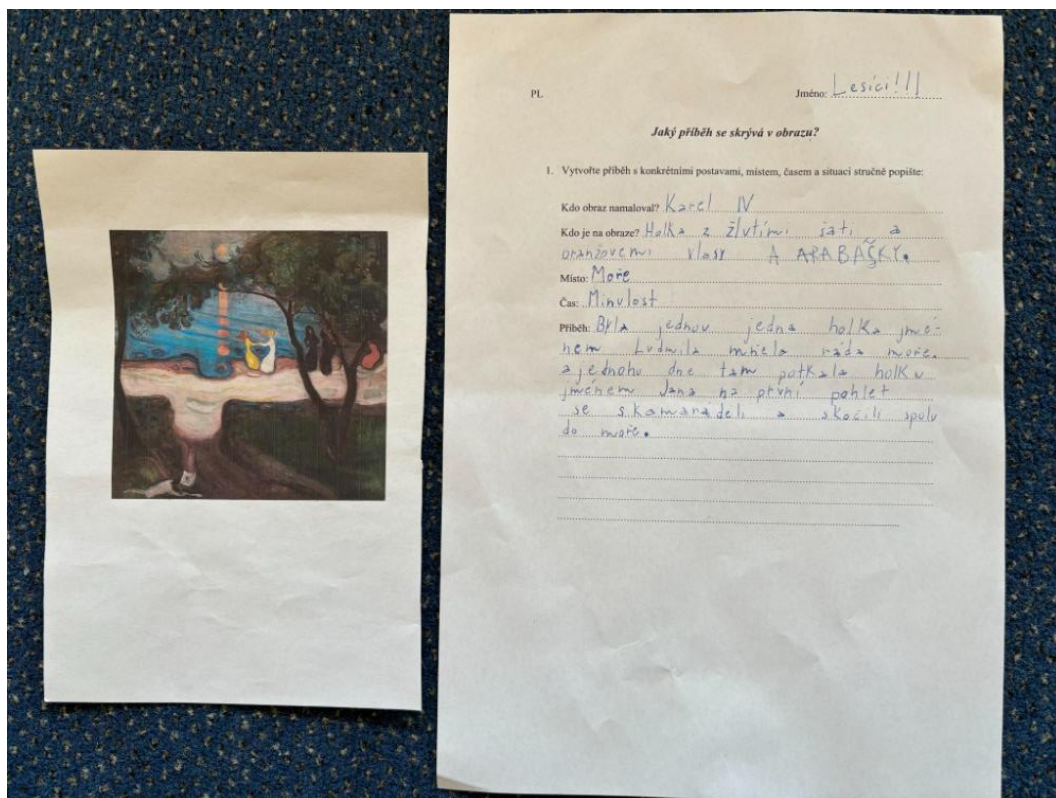
	<p>Aktivita 2: Sdílení příběhů.</p> <p>Aktivita 3: <i>Volání autorovi.</i> Zvolený žák „volá autorovi obrazu“, který ho zaujal. Ptá se ho na daný obraz, postavy v něm, na jeho tvorbu, život, rodinu, vztahy. Ostatní žáci mu odpovídají, na jednu otázku může být i více odpovědí. Žáci se navzájem nepřekřikují.</p> <p><i>Závěr – Reflexe hodiny v kruhu:</i> <i>Co si odnášíš? Co tě překvapilo?</i> <i>Tento způsob výuky...</i> <i>...mě zaujal.</i> <i>...byl náročný.</i> <i>...necítil/a jsem se komfortně.</i> <i>...nebavil mě.</i></p> <p>Práce ve skupině: <i>Přispíval/a jsem nápady.</i> <i>Spíš jsem se nezapojoval.</i> <i>Mou úlohou ve skupině bylo ...</i></p>
<p><i>Reflexe:</i></p>	<p>Úvodní aktivita žáky velmi zaujala. O svých kartách se rozpovídali, proto zabrala skoro 15 minut. V následující aktivitě utvořili skupiny po 4-5 žácích. Někteří měli problém s vymýšlením autora, protože chtěli znát jméno skutečného malíře obrazu. Ve skupině si zvolili páraře a mluvčího. Nad svými obrazy se společně zamýšleli, příběhy vymýšleli se zájmem. Po dopsání se vrátili všichni zpět do kruhu a své příběhy si navzájem přečetli. Protože mluvčí četli text napsaný někým jiným, dost se u toho všichni nasmáli. Na následující aktivitu již nezbyl čas. Poslední část byla věnována reflexi hodiny. Jedná se o velmi komunikativní a sdílnou třídu. Pro realizaci všech naplánovaných činností by byly potřeba 2 vyučovací hodiny.</p> <p>V reflexi žáci ocenili možnost práce ve skupinách a volnou ruku při psaní příběhů. Zejména dívky se</p>

zajímaly o umělce obrazů, s kterými v hodině pracovaly. Doptávaly se i na jejich výtvarnou techniku. Žáky překvapilo, že i na podněty z obrazů lze vymýšlet příběhy a postřehli, že na motivy z minulých století mohou vytvářet situace odehrávající se v budoucnosti. Žáci hodnotili hodinu velmi kladně. Je vidět, že jsou žáci zvyklí tímto způsobem pracovat.

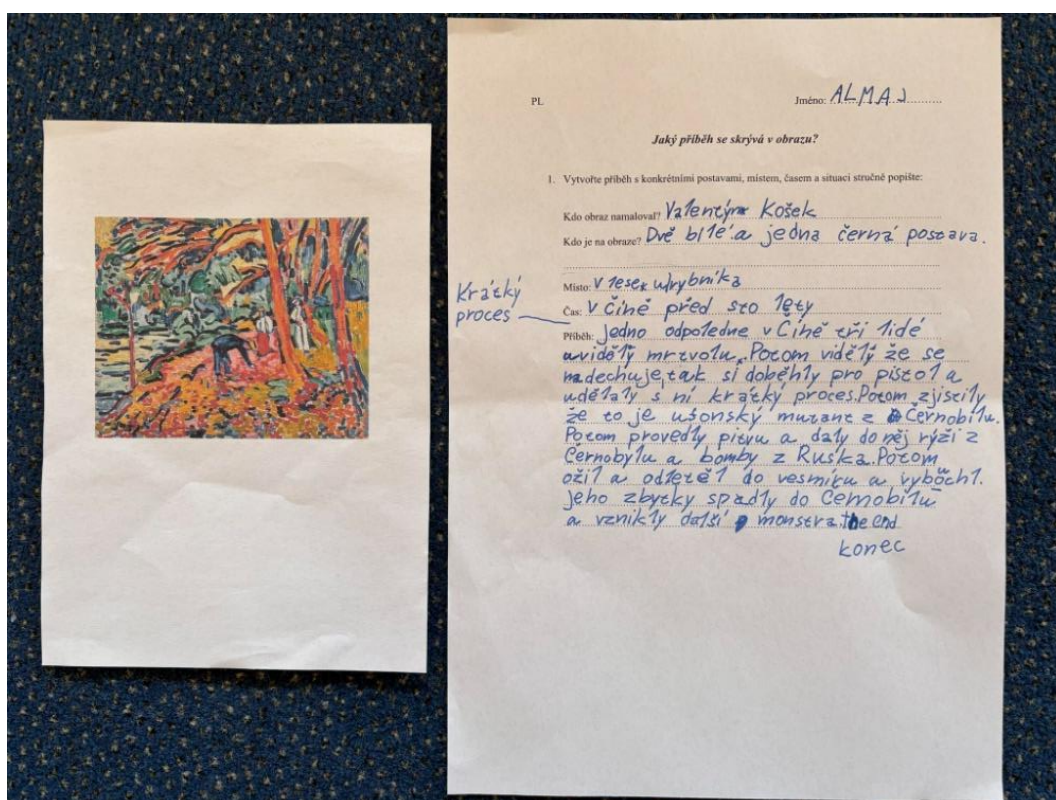
Fotodokumentace:

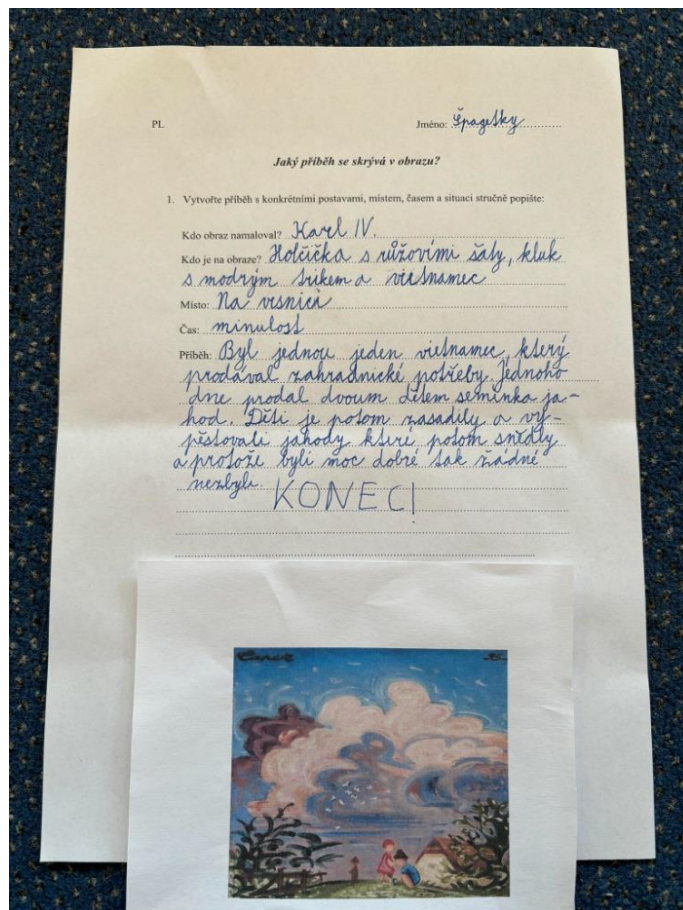
Obrázek 80: Vypracovaný PL, Interpretace výtvarného díla A

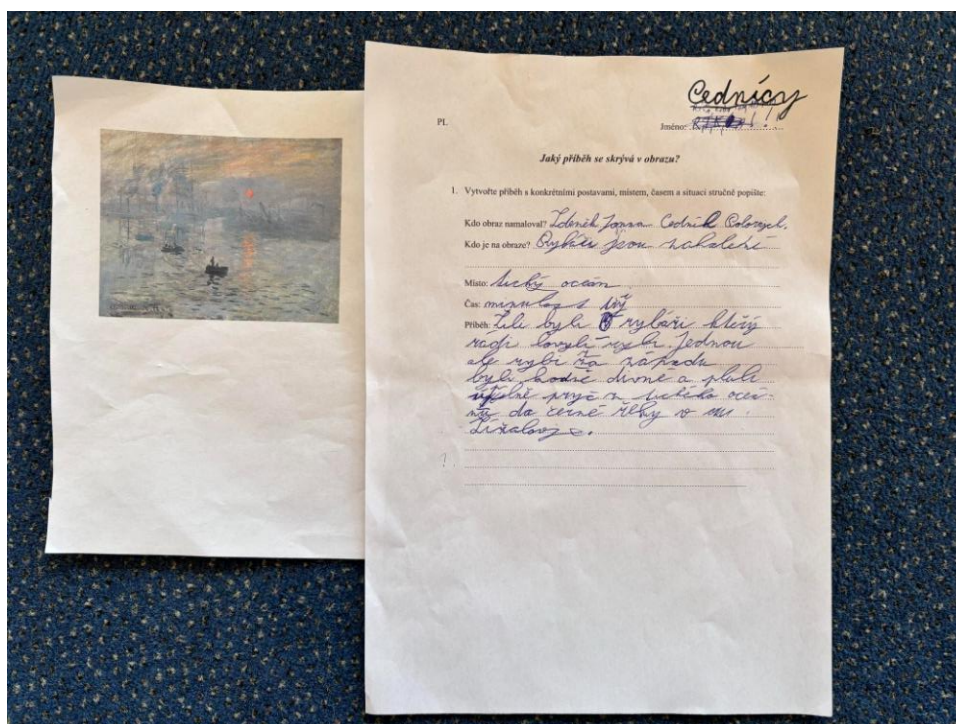
Obrázek 81: Vypracovaná PL, Interpretace výtvarného díla B

Obrázek 82: Vypracovaná PL, Interpretace výtvarného díla C

Obrázek 83: Vypracovaná PL, Interpretace výtvarného díla D

Obrázek 84: Vypracovaná PL, Interpretace výtvarného díla E

7. Reflexe metodických listů

Každá podoba výtvarné výchovy zpracovaná výše v metodických listech má svá specifika, však všechny směřují ke stejným cílům, k vytváření kladného vztahu žáka k výtvarné výchově a umění a k rozvoji jeho osobnosti v kognitivní, emocionální, sociální i estetické oblasti. Přehled o rozličných podobách VV dává učitelům možnost zpestřit výuky žákům ale i sobě samým, nevytvořit si stereotyp a neučit jen způsobem, který je pro ně pohodlný a nenáročný. Hledat tvořivé a inovativní cesty by mělo být v popisu jejich každodenní práce.

Problémovým aspektem, který provází všechny výtvarné formy, je organizace času. Schopnosti plánovat činnosti, aby nevznikaly prostoje, a předvídat, jak dlouho každá aktivita potrvá, jsou pro učitele výtvarné výchovy klíčové. Však až s lety praxe a přibývajícím zkušenostmi umí s časem pracovat a efektivně ho využívat. Složitější struktury jako výtvarná řada, projekt a projektový den vyžadují dlouhodobější a náročnější učitelovu přípravu, která zahrnuje rozmyšlení vhodného tématu a jednotlivých námětů, hledání originální motivace a tvorbu výukových materiálů. Velmi závisí na školních podmínkách a prostředcích, jaké mají učitelé a žáci k dispozici. Značný vliv na výuku má prostor třídy, uspořádání lavic a technická vybavenost. Učitel volí úkoly podle dostupných materiálů a nástrojů. Největší roli sehrávají žáci, každému vyhovuje jiný způsob práce, mají odlišné zájmy, rozličný pohled na svět, což by měl učitel brát v úvahu při výběru podoby výtvarné výchovy a při volbě tématu a techniky.

Přípravy jsem realizovala v pěti třídách 1. stupně základní školy, konkrétně v první, druhé, ve dvou čtvrtých a v páté třídě. Mé velké poděkování patří všem žákům, kteří mi byli vždy oporou, spolupracovali a úkoly brali velmi zodpovědně, což je zřejmé z fotografií. Všechny zrealizované podoby hodnotím kladně a považuji je za zdařilé.

Cíle metodických listů pokládám za splněné, úroveň obtížnosti byla u všech zvolena přiměřeně k věku a schopnostem. Vždy minimálně polovina třídy odevzdala svou práci, která splňovala zadání. Náměty jsem volila ve spojitosti s jinými předměty, nejčastěji s oblastí Člověk a jeho svět. Vždy jsem se soustředila na vhodnou motivaci, aby žáky vedla k různým výtvarným řešením.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo představit a popsat možnosti podob jednotky výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy, vytvořit modelové přípravy na jednotlivé hodiny, realizovat je ve třídách a doplnit je reflexí a svými postřehy.

První část diplomové práce se věnuje didaktice výtvarné výchovy. Zabývá se její současnou koncepcí, jejím vzdělávacím obsahem a cíli. Zaměřuje se na aktuálně probíhající revizi RVP ZV. Ve čtvrté kapitole je charakterizováno období mladšího školního věku. Pro výuku výtvarné výchovy je důležité objasnění pojmů výtvarný námět, výtvarná technika a výtvarný problém. Nepostradatelnou složkou vzdělávání je motivace a hodnocení. Rozvoj kreativity je jednou z nejdůležitějších úloh výtvarné výchovy. Druhá část obsahuje vypracované metodické listy představující 10 výtvarných podob, které lze využívat na 1. stupni základní školy.

Na závěr bych se ráda podělila s několika poznatky, které jsem si ze svého pedagogického působení v rámci realizace jednotlivých metodických listů odnesla. Pokud učitel zvolí vhodnou a zajímavou motivaci, vtáhne žáky do tématu a probudí jejich zvědavost, má vyhráno. Motivačním činitelem se může stát sám námět. Poskytnutím určité svobody v řešení výtvarného úkolu zaručuje získání si žáků na svou stranu. Námět, který navazuje na aktuální téma z jiného předmětu, vzbuzuje u žáku zájem o výtvarné vyjadřování i o prohlubování svých poznatků. Pokud učitel vstoupí do role průvodce, stane se jejich partnerem při jejich cestě za poznáním, otevře partnerský vztah a přátelskou komunikaci mezi všemi účastníky výtvarně výchovného procesu, mezi učitelem a žáky a mezi žáky navzájem. Žáci oceňují zařazování skupinové práce, protože přináší výzvu spolupracovat, pomáhat si a dohodnout se. Vytváření bezpečného podnětného otevřeného prostředí přispívá k aktivní práci žáků, vede k originálním a zdařilým pracím. Využívání neobvyklých materiálů a postupů zanechává v žácích silný výtvarný zážitek. Důležitá je závěrečná reflexe, při které žáci sdílí interpretace svých prací, své poznatky a pocity z tvořivého procesu. Pokud učitel vkládá do přípravy i svého působení pozitivní energii, vrací se mu v nadšené i aktivní práci žáků a v jejich vydařených výsledcích.

Přehled uvedených podob výtvarné výchovy nabízí učitelům tvořivou a hravou pedagogickou činnost v základním vzdělávání. Věřím, že se má práce stane pro učitele podnětem k hlubšímu zamyšlení a inspirací.

Uvědomuji si význam výtvarné výchovy ve všeobecném vzdělávání, což mně moje závěrečná práce potvrdila.

Seznam použité literatury

- HAZUKOVÁ H., 1994. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* Praha: Pedagogická fakulta UK. ISBN (Brož.).
- HAZUKOVÁ H., ŠAMŠULA P., 2005. *Didaktika výtvarné výchovy I.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-237-7.
- HORÁČEK R., 1998. *Galerijní animace a zprostředkování umění.* Brno: Cerm. ISBN 80-7204-084-7.
- LANGMEIER J., KREJČÍŘOVÁ D., 2006. *Vývojová psychologie.* 2. aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-9085-5.
- PODROUŽEK L., 2002. *Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi.* 1. vyd. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 80-7238-157-1.
- PRŮCHA J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J., 2013. *Pedagogický slovník.* 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RAKOUŠOVÁ A., 2008. *Integrace obsahu vyučování v primární škole: Integrované slovní úlohy napříč předměty.* 1. vydání, Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2529-1.
- ROESELVÁ V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. ISBN 80-902267-1-X.
- ROESELVÁ V., 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah. ISBN 80-902267-2-8.
- ROESELVÁ, V., 2000, c1995. *Námět ve výtvarné výchově.* uprav. vyd. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-4-4.
- ROESELVÁ V., 2003a. *Didaktika výtvarné výchovy.* Texty pro distanční studium. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-121-4.
- ROESELVÁ V., 2003b. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy.* přeprac. Vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 80-7290-129-X.

VÁGNEROVÁ M., LISÁ L., 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

Internetové zdroje

DANIŠ P., 2018. *Tajemství školy za školou: Proč učení venku v přírodě zlepšuje vzdělávací výsledky, motivaci a chování žáků* [online]. Ministerstvo životního prostředí. [vid. 12. 4. 2024]. ISBN 978-80-7212-631-6. Dostupné z: https://ucimesevenku.cz/wp-content/uploads/2018/11/Tajemstvi_skoly_za_skolou_UCIME-SE-VENKU.pdf

KITZBERGEROVÁ, L., et al., 2019. *Podkladová analytická studie, výtvarná výchova* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. [vid. 5. 4. 2024]. Dostupné z: [vytvarna_vychova.pdf \(npi.cz\)](http://vytvarna_vychova.pdf(npi.cz))

MŠMT, 2023. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha. [vid. 15. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Národní pedagogická instituce: Revize rámcových vzdělávacích programů [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/revize-rvp>

Národní pedagogická instituce: Revize rámcových vzdělávacích programů [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/>

Národní pedagogická instituce: Kultura a umění [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak>

NOVOTNÁ M., 2014, Se školkou do galerie 2 – příklad dobré praxe. *Výtvarná výchova* [online], roč. 54, č. 3–4, s. 4-6 [vid. 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/vytvarnavychova/files/2016/02/VV-c2r2014.pdf#page=4>

NOVOTNÁ M., KUŘÍKOVÁ M., 2022. Modely kreativity a jejich význam ve vzdělávání. *Výtvarná výchova* [online], roč. 62, č. 3-4, s. 84–99. [vid. 2. 4. 2024] Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/vytvarnavychova/files/2023/08/Vytvarna-vychova-c3-4-r2022.pdf#page=75>

PECHOVÁ Z., 2015. Přístup učitelů k integraci složek výtvarné výchovy do neuměleckých předmětů na 1. stupni ZŠ. *Výtvarná výchova* [online], roč. 55, č. 3–4, s.23-27, [10. 4. 2024]. Dostupné z:

<https://pages.pedf.cuni.cz/vytvarnavychova/files/2016/06/VV-c3-4-r2015rs.pdf>

PECHOVÁ Z., VALEŠOVÁ H., 2016. *Integrace prvků výtvarné výchovy ve vybraných učebnicích prvního stupně základní školy* [online]. Liberec: Technická univerzita. [vid. 10. 4. 2024], Dostupné:

[:https://www.researchgate.net/publication/332174393_Integrace_prvku_vytvarne_vychovy_ve_vybranych_ucebnicich_prvniho_stupne_zakladni_skoly](https://www.researchgate.net/publication/332174393_Integrace_prvku_vytvarne_vychovy_ve_vybranych_ucebnicich_prvniho_stupne_zakladni_skoly) [The Integration of Visual Art Education in Selected Textbooks in the First Grade of Primary School](https://www.researchgate.net/publication/332174393_Integrace_prvku_vytvarne_vychovy_ve_vybranych_ucebnicich_prvniho_stupne_zakladni_skoly)

ŘÍHOVÁ K., 2018. Proces interpretace uměleckého díla dětského diváka. *Výtvarná výchova* [online], roč. 58, č. 3–4, s. 28-45 [vid. 15. 4. 2024]. ISSN 1210-3691. Dostupné z: [2019.indd \(cuni.cz\)](https://www.pedf.cuni.cz/2019.indd)

ŠOBÁŇOVÁ P., 2006. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého. [vid. 18. 3. 2024]. ISBN 80-244-1469-4. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/profile/Petra-Sobanova/publication/47043197_Kapitoly_z_didaktiky_vytvarne_vychovy/links/58ecc1b8a6fdcccfc7e2fb39/Kapitoly-z-didaktiky-vytvarne-vychovy.pdf

ŠOBÁŇOVÁ P., 2007. Škola muzejní pedagogiky 1 – Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky [online], 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. [vid. 16. 4. 2024]. ISBN 978-80-244-1866-7. Dostupné z:

http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/kvalit_inovace_muzeoped_modul/dokumenty/studiji_ni_materialy/Skola_muzejni_pedagogiky_1.pdf

ŠOBÁŇOVÁ P., 2012. *Muzejní edukace*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého. [vid. 8. 4. 2024]. ISBN 978-80-244-3003-4. Dostupné z:

http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/vv_ve_sвете_souc_um/download/muzejní_educace.pdf

ŠTĚPÁNKOVÁ K., 2013. *Jak zabít tvořivost ve výtvarné výchově*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého. [vid. 3. 4. 2024].

Dostupné z:

https://kvv.upol.cz/files_up/mirrorcz/127/Konferen%C4%8Dn%C3%AD%20p%C5%99

[9%C3%ADsp%C4%9Bvky%20v%20PDF_stepankova-jak-zabit-tvorivost-ve-vytvarne-
vychove_20130522-
113934.%20%20jak%20zab%C3%ADt%20tvo%C5%99ivost%20ve%20v%C3%BDtva
rn%C3%A9%20v%C3%BDchov%C4%9B.pdf](#)

VOZNÝ M., 2022. Vývoj vzdělávací oblasti Umění a kultura v kontextu Malé revize RVP ZV. *Výtvarná výchova* [online], roč. 62, č. 3–4, s. 74-83 [vid. 27. 3. 2024]. 1210-3691. Dostupné z: [Vytvarna-vychova-c3-4-r2022.pdf \(cuni.cz\)](#)

Seznam příloh

Příloha 1 – Motivace k námětu *Odpoledne na Antarktidě*.

Příloha 2 – Ukázka z knihy *Tramvaj plná strašidel* od Petry Braunové, Pracovní list s otázkami.

Příloha 3 – Motivační kvíz – snímky prezentace, Záznamový arch.

Příloha 4 – Výukové materiály k námětu *Místa světa, kde žijí živočichové*.

Příloha 5 – Výuková videa k námětu *Rytmus pohybu, Stopy zvířat*.

Příloha 6 – Pracovní listy *Lidské tělo, Píseň Hýbněte kostrou*.

Příloha 7 – Výuková prezentace *Geometrická abstrakce* – její snímky.

Příloha 8 – Pracovní list „*Co skrývá obraz?*“, Obrázky výtvarných děl.

Příloha 1 – Motivace k námětu *Odpoledne na Antarktidě*.

Evokační otázky:

Kde je celý rok zima?

Jak to na té Antarktidě vypadá?

Kdo tam žije?

Jak by mohlo vypadat odpoledne na Antarktidě? Co tučňáci mohou dělat?

Jaké části má tělo tučňáka? Jakou barvu?

Tučňák Saša

Mláďata tučňáka

Kolonie tučňáků

Příloha 2 – Ukázka z knihy *Tramvaj plná strašidel* od Petry Braunové, Pracovní list s otázkami.

dveřmi a babičku nebo mámu by jistě zajímalo, proč děti nespí. Obě mají v hlavě zabudovaný radar. Jakmile se něco v dětském pokoji semele, hned jsou tu.

Bětte se v hlavě zrodil výtečný plán! Doufala, že bratr s bratrancem neusnou, nerada by je budila. Pořád přemýšlela o tramvaji plné strašidel. Musí tu záhadu vyřešit! A už ví jak.

Za zdí se na posteli převalovali kluci. Cyrda valil oči do tmy, chtělo se mu příšerně spát! Byl ale zvědavý, co Bětka vymyslela. David svíral mobil. Ve 22 hodin bylo v domě úplně ticho, jen Martínkovi z pusy vypadl dudlík a občas legračně zamlaskal.

Máma s tátou se na druhé straně domu konečně zavřeli v ložnici a babička a děda zaklapli dveře pokojíku v přízemí. Čert nerad залezl do boudy v rohu dvorku. Ve 22:01 se David tiše zvedl, zatřepal s Cyrdou a potichu dorazili k holkám. Bětka tiše vyklouzla z postele a pečlivě zavřela dveře. Zelené světlo z rádia dětem nepřirozeně barvilo obličej.

Žofka nabídla klukům svou postel a vlezla si pod peřinu k sestře.

Bětka čekala, až se všichni přestanou vrtět, a pak tiše promluvila: „Dostala jsem nápad. Za prvé, jestli chceme vypátrat velké tajemství strašidelné tramvaje, nesmíme se bát. Za druhé, když se nebudeme bát, můžeme tajně jet tramvaj do Prahy prozkoumat.“

„Do Prahy?“ vykulil Cyrda oči. Tajný plán je nebezpečný, jen co je pravda! „To nám nikdo nedovolí!“

„Pšt!“ okřikla ho sestra. „Když budeš takhle křičet, prozradíš nás hned na začátku! Plán je tajný, tak je jasné, že tam pojedeme tajně!“

„A jak to chceš udělat?“ zeptala se Žofka.

„Šeptej!“ drcla do ní Bětka. „Cestu do Prahy ještě promyslím. Nejdřív budeme trénovat, abychom se nebáli.“

„Trénovat? A jak?“ Cyrda si uměl představit trénink na ledě i na hřišti, ale trénink, při kterém by se měl přestat bát, neznal.

„Musíme se naučit nebát se.“

„Ale jak to chceš udělat?“ Ani Davidovi nebylo jasné, co tím Bětka myslí.

Bětka se nadechla a pomalu a důrazně jim vysvětlila, v čem bude trénink spočívat.

„Když se člověk bojí například pavouka, říká se tomu arachnofobie, existuje terapie čili způsob, jak se strachu zbavit. Takový člověk se na pavouka nejdřív několik dní jenom dívá, pak se k němu přibližuje čím dál víc a nakonec si na něj sáhne. Nejdřív jen maličko, jen bříškem prstu, ale postupně jsou dotyky delší, až drží pavouka v dlaní a vůbec se ho nebojí.“

„Jak to víš?“ zeptala se nedůvěřivě Žofka.

„Četla jsem o tom v časopisu.“

„Já se pavouka nebojím,“ zašeptal udiveně Cyrda, který nechápal, kam sestra míří.

Bětka pokračovala: „To byl jenom příklad. Chci tím říct, že když se někdo bojí tmy, musí si na tmou zvykat. Jakmile si na ni zvykne, přestane se bát.“

Bětka upřela oči na Žofku, o které bylo známo, že se tmy bojí hodně a sama by třeba do sklepa nešla ani za nic.

„Co tím chceš říct?“ Žofka se na sestru zamračila.

V zeleném světle Bětka vypadala strašidelně a Žofka měla tisíc chutí utíkat k vypínači a rozsvítit.

„Co když strašidla vůbec nejsou?“ zahučela. „Když nejsou vidět...“

„Elektromagnetické vlny taky nejsou vidět, a je dokázáno, že jsou, podívej se na rádio,“ uzemnila ji Bětka.

„Já si na tmou nechci zvykat,“ syčela umíněně Žofka.

„Ale přísahala jsi, že s námi vypátráš tajemství strašidelné tramvaje.“

Žofka s povzdechem ztichla. Štvalo ji, že sestra má věčně pravdu!

„David říkal, že strašidla viděl o půlnoci, je to tak?“ rozhlédla se po dětech Bětko.

„Jo.“

„O půlnoci je venku tma, že?“

„Jo.“

„Chceme Davidovi pomoci? Chceme ta strašidla vypátrat? Chceme jim přijít na kloub a zjistit, co chtějí?“

„Jo.“

„Pak musíme jít pátrat o půlnoci, a proto se nesmíme bát tmy.“

Děti mlčely. Znělo to logicky, ale představa, že by měly teď vyjít do půlnoční temnoty, všechny vyděsila.

„Ty chceš jít ven dnes o půlnoci?“ ozvala se stísněným hlasem Žofka.

„Dneska ne,“ řekla Bětko. „Dnes bude zkouška odvahy prvního stupně.“

Při slovech zkouška odvahy se Cyrdovi stáhl žaludek. Okamžitě se uklidnil vědomím, že nedaleko spí máma s tátou, a kdyby bylo zle, zajechí a probudí je.

„Co je první stupeň zkoušky?“ zeptal se David.

„Je to úplně lehké,“ usmála se Bětko. „Dnes zajde každý z nás sám bez rožnutí do přízemí na záchod a spláchně. Tak poznáme, že tam skutečně došel. Spláchnutí teď v noci bude dobře slyšet.“

„Bez rozsvěcení?“ ujistil se David, jestli dobře rozuměl.

„Jo.“

„Ale mně se nechce na záchod,“ rozčilovala se Žofka, ačkoli ji rozbolelo břicho.

PL

Jméno:

Tramvaj plná strašidel (Petra Braunová)

Otázky k úryvku

1. Co jste se z úryvku dověděli? (5)

2. Z čeho máte strach vy? Jak svůj strach překonáváte?

3. Jak bude příběh pokračovat? Jak si představujete **stezku odvahy prvního stupně**? Co je na stezce čeká? Kde a kdy se uskuteční? Jaké budou podmínky?

Ve skupině diskutujte a podstatné informace v bodech запиšte:

VÝTVARNÝ PROJEKT

*Živočichové
z různých koutů světa*

1. část

4. třída
7. 3. 2024
Štěpánka Böhmová

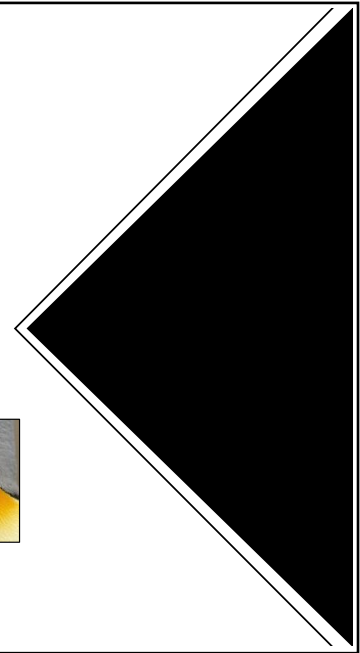
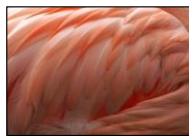
Poznáš, jaký živočich je na obrázku?

1/ 2/ 3/ 4/

Mají PEŘÍ.

Co mají všechny tyto obrázky společného?

Poznáš, jaký živočich je na obrázku?

6/

8/

10/

5/

7/

9/

Poznáš, jaký živočich
je na obrázku?

13/

12/

11/

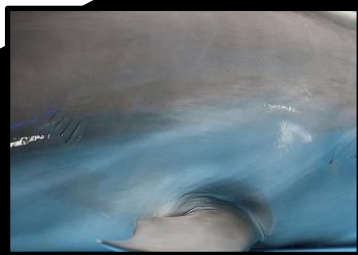

14/

15/

Poznáš, jaký živočich
je na obrázku?

18/

16/

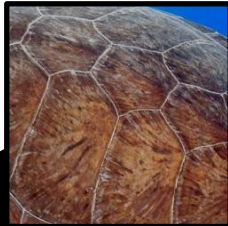
17/

Poznáš zvíře
na obrázku?

21/

22/

19/

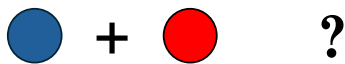

20/

23/

Jaké zvíře se vám vybaví?

Kvíz – Poznáš, co je to za živočicha?

1/

2/

3/

4/

5/

6/

7/

8/

9/

10/

11/

12/

13/

14/

15/

16/

17/

18/

19/

20/

21/

22/

23/

Příloha 4 – Výukové materiály k námětu *Místa světa, kde žijí živočichové.*

Polární pustina

- trvale pokryta ledem (ledovce) a sněhem
- zvířata pouze při pobřeží volného moře
- dlouhá zima, krátké léto
- střídání polárního den a polární noci
- Málo srážek, protože dochází k malému vypařování.
- oblasti na severní polokouli a jižní polokouli jsou trochu odlišné
- průměrná teplota -13 až -5 °C

Oblast

- Oblast severního pólu – Arktida

Živočichové

- liška polární
- lední medvěd
- zajíc polární
- velryba grónská
- běluha severní
- papuchalek severský
- racek kanadský
- tuleň obecný
- mrož lední

- Oblast jižního pólu – Antarktida

Živočichové

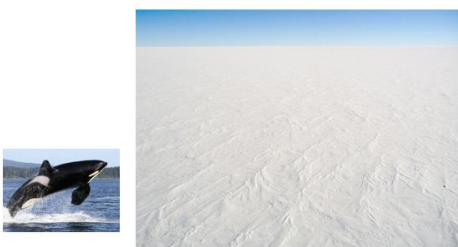
- antarktický kril
- tuleň leopardí
- rypouš sloní
- plejtvák Keporkak
- albatros královský
- kosatka dravá
- tučňák kroužkový
- tučňák císařský
- chaluha antarktická

- Sever Eurasie
- Severní Ameriky

Rostliny

- výjimečně mechy či lišejníky

Tundra

- Slovo tundra pochází z laponštiny a označuje bezlesou krajinu.
- Subpolární a polární oblasti, který se vyskytuje mezi tajgou a trvale zaledněnými polárními končinami.
- dlouhá mrazivá zima až 10 měsíců
- zmrzlá půda
- Průměrné roční teploty jsou -13 až -5 °C.

Oblast

- Sever Evropy (Skandinávie) a Asie,
- sever Ameriky (Kanady, Aljašky)
- pobřeží Grónska
- v ČR – Krkonoše

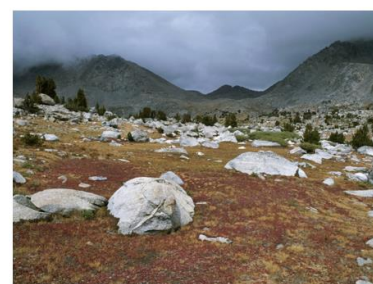
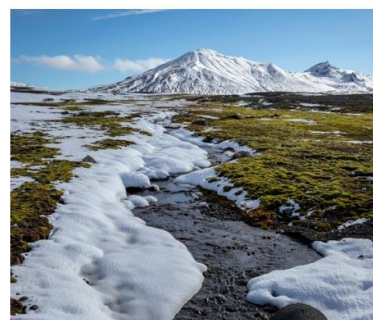
Živočiškové

- sobi
- pižmoni
- zajíc polární
- lumíci
- hraboši
- vlci
- lišky
- draví ptáci a sovy

Rostliny

- mechy
- lišejníky
- zakrslé vrby a břízy

Savana

- travnaté oblasti tropického a subtropického podnebného pásu
- Během roku se střídá období sucha a období dešťů.
- Monzun – vítr, který mění směr se změnou ročních období.
- Do oblasti východní Afriky, Indie a jihovýchodní Asie přináší vytrvalé deště.
- větší rozmanitost zvířat než rostlin
- sahel – pás savan v Africe na jižním okraji Sahary
- Důsledkem velkého sucha zde hrozí přeměnění na poušť.
- Průměrná teplota: 20–28 °C

Oblast

- Afrika
- Austrálie
- Jižní Amerika

Živočiškové

- žirafa
- zebra
- slon
- pakůň
- nosorožec
- lev
- gepard
- pštros
- hyena
- antilopa
- gazela
- klokan
- koala
- pes dingo
- emu
- mravenečník
- pásovec

Rostliny

- vysoké traviny
- baobab
- akácie

Tropický deštný prales

- trvale zalesněný
- teplé vlhké podnebí
- vysoká druhová bohatost stromů – desítky druhů na hektar, stromy vysoké až 50 m
- vždy zelený les s nepravidelnými cykly kvetení, růstu a výměny listů
- nedostatek světla při zemském povrchu – život je soustředěn především ve stromech
- „Plíce světa“ – lesy spotřeboávají velké množství oxidu uhličitého a produkují kyslík.
- využití: dřeva

Oblast:

- kolem rovníku
- Afrika
- Jižní a střední Amerika
- Jihovýchodní Asie a Oceánie

Živočiškové

- malpa
- opice – šimpanz, orangutan, gorila
- lenochod
- šelmy – tygr, levhart
- tapír
- anakonda
- kolibřík, tukan, papoušci
- pralesníčka
- motýli a pavouci

Rostliny

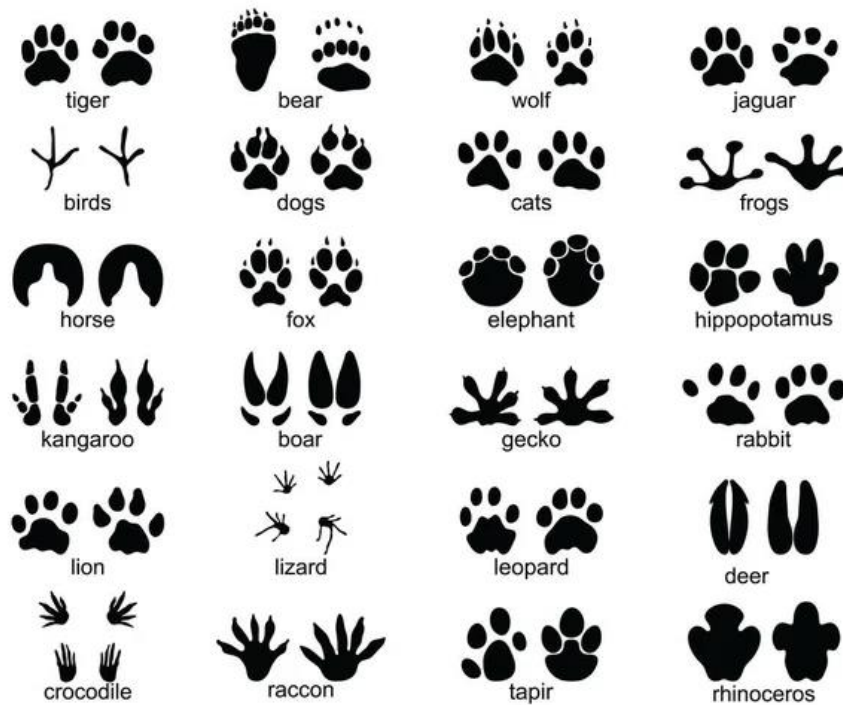
- liána
- kapradiny
- orchidej
- kávovník
- banánovník
- kakaovník

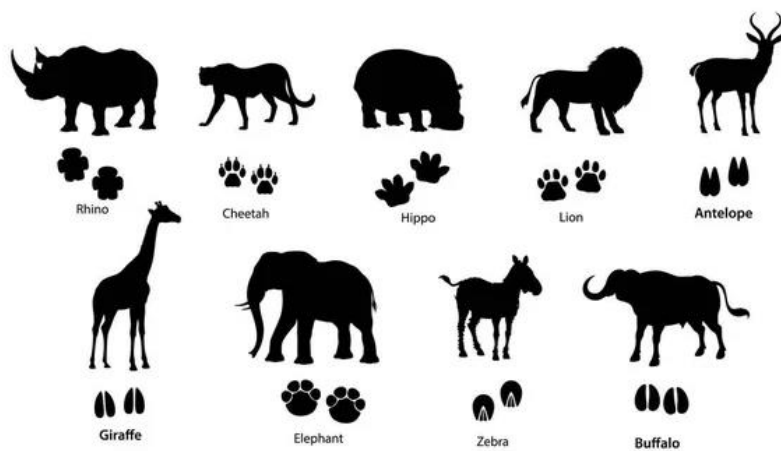
Příloha 5 – Výuková videa k námětu *Rytmus pohybu, Stopy zvířat*.

Video 1: https://www.youtube.com/watch?v=KRx4FOERb3w&ab_channel=MooMoo-MathandScience

Video 2: https://www.youtube.com/watch?v=5Yyx5S7AUnI&ab_channel=NextGenerationScience

Stopy A

Stopy B

Co se skrývá uvnitř LIDSKÉHO těla?

1. Čtyřsměrka

L	I	D	P	L	Í	C	E
S	R	D	C	E	S	K	J
Ž	A	L	U	D	E	K	Á
S	T	Ř	E	V	A	E	T
K	Ů	Ž	E	I	É	Z	R
O	R	G	Á	N	N	O	A
Y	J	A	Z	Y	K	M	😊

MOZEK
 SRDCE
 STŘEVA
 PLÍCE
 ŽALUDEK
 KŮŽE
 JAZYK
 JÁTRA
 LEDVINY

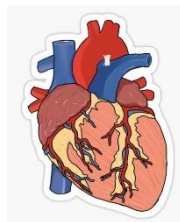
Tajenka: _____

2. Hlavalamy

LPÍCE

.....

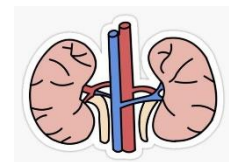
EDSRC

.....

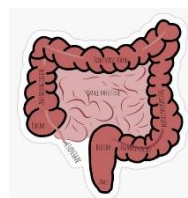
DEKLUŽA

.....

LENYDVI

.....

VAŘEST

.....

KEZMO

.....

SMYSLY

Jméno:

SLUCH – Zavři oči a pozorně poslouchej. Co slyšíš za zvuk? 1. 2. 3. 4. 5. Nakresli orgán.	
ZRAK – Slož puzzle. Nakresli orgán.	CHUŤ – Přiřaď potraviny k druhu chuti. Nakresli orgán.
ČICH – Přivoň si a poznej, co to je. 1. 2. 3. 4. 5. Nakresli orgán.	
HMAT – Poznáš podle hmatu, jaký předmět je v pytlíčku? 1. 2. 3. 4. 5. Nakresli orgán.	

HÝBNĚTE KOSTROU

KOSTI A KLOUBY

*melodie: píseň Jaká by to hanba byla
slova: Eva Jenčková*

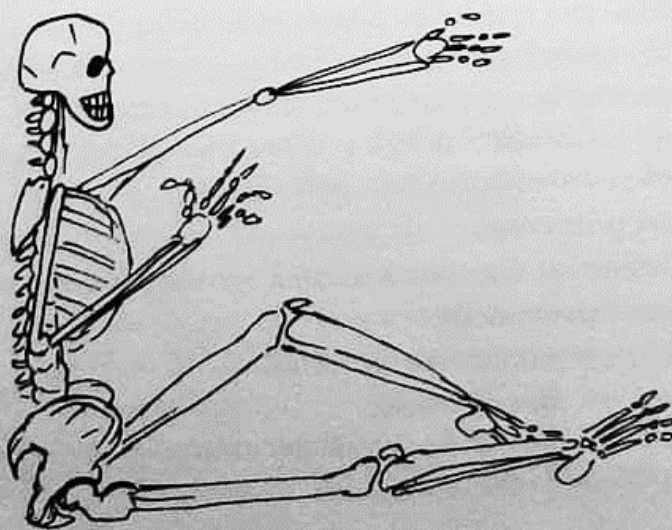
Živě F5 C F3 1 3 C2 F

stacc. 1. Mno-ho ko-sti, klou-bů má-me, ce-lé tě-lo ro-zhý-bá-me

5 F C F C2 1 2 F3

Mno-ho ko-sti, klou-bů má-me, tě-lem hý-bá-me.

2. Naše kosti, kostra v těle, celé tělo zpevní skvěle.
Šest a dvě stě kostí máme, tělem hýbáme.
3. K tomu taky kloubů hodně, kostmi hýbou v noci, ve dne.
V těle zdravé klouby máme, tělem hýbáme.
4. Máme lokty, ramena a kotníky i kolena.
A taky kyčle našťěstí i pohyblivá zápěstí.
5. Mnoho kostí, kloubů máme, celé tělo rozhýbáme.
Mnoho kostí, kloubů máme, tělem hýbáme.

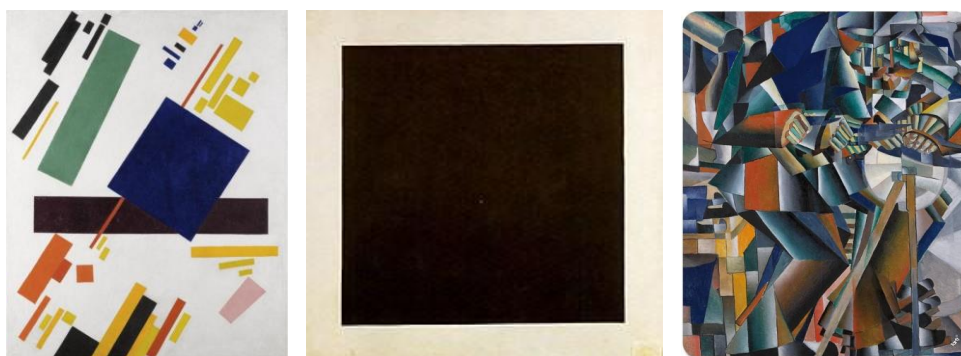
Příloha 7 – Výuková prezentace Geometrická abstrakce – její snímky.

Robert Delaynay

František Kupka

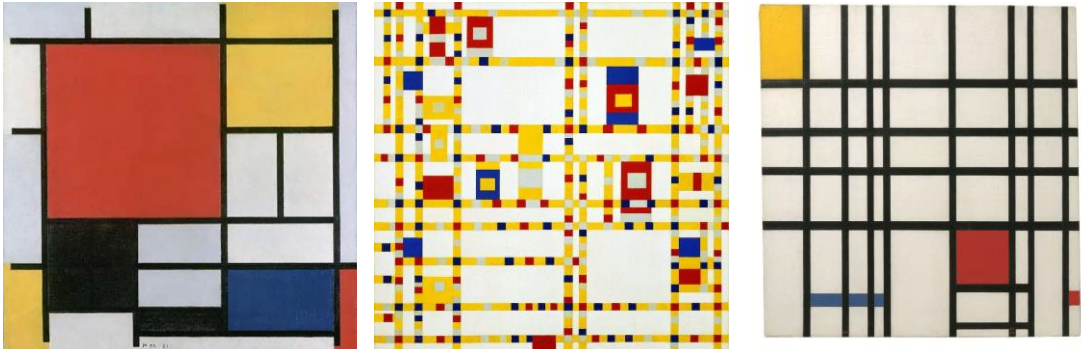

Kazimír Malevič

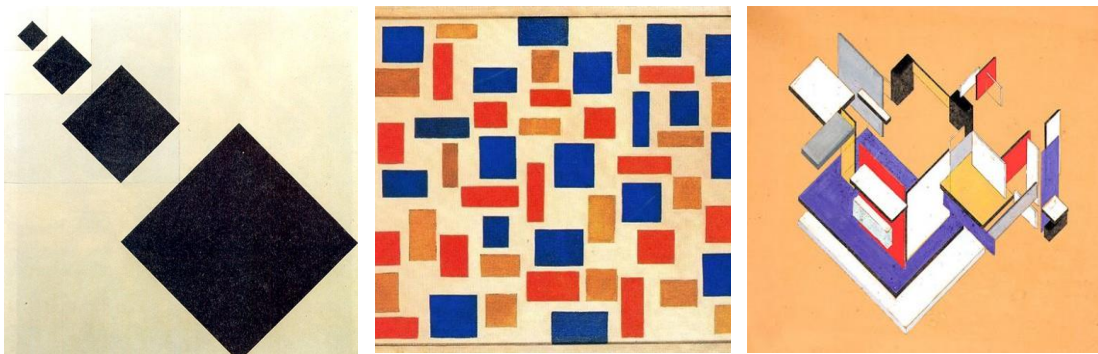

Vasilij Kandinskij

<https://sites.google.com/zs-klokanek.eu/pohodov-vtvarka/inspirace-sv%C4%9Btov%C3%BDmi-mal%C3%AD%C5%99i/vasil-kandinskij?authuser=0>

Piet Mondrian

Theo van Doesburg

Příloha 8 – Pracovní list „*Co skrývá obraz?*“, Obrázky výtvarných děl.

PL

Jméno:

Jaký příběh se skrývá v obraze?

1. Vytvořte příběh s konkrétními postavami, místem, časem a situací stručně popište:

Kdo obraz namaloval?

Kdo je na obraze?

.....

Místo:

Čas:

Příběh:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

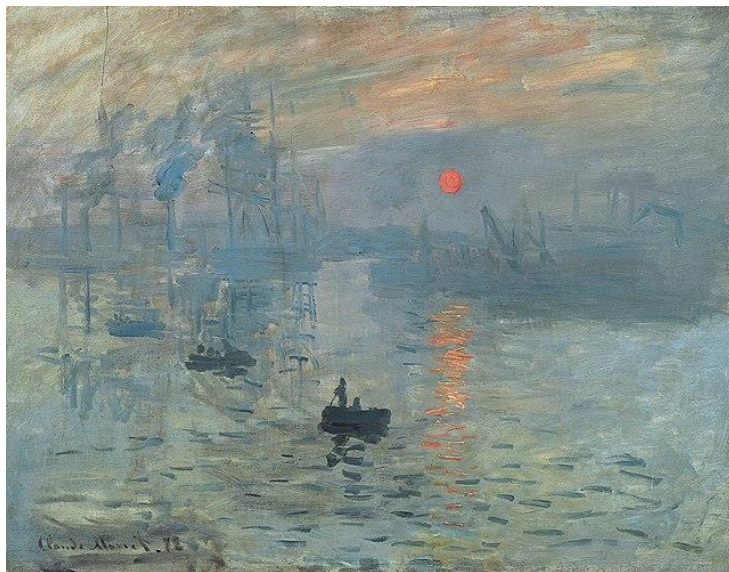
Josef Čapek – Expressionismus

Henri Matisse – Fauvismus

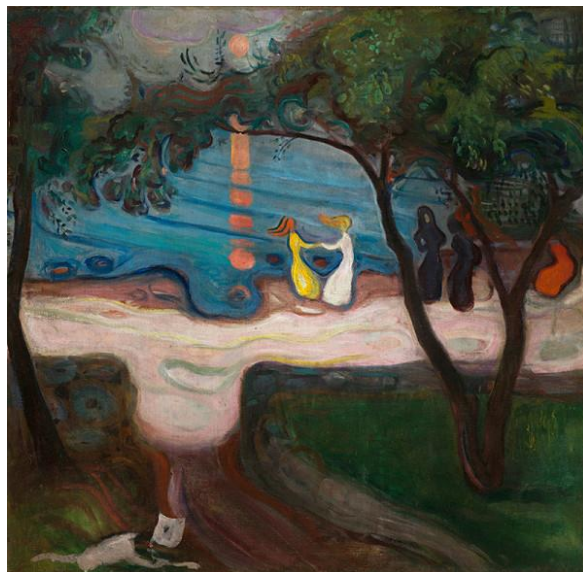
Toyen – Surrealismus

Claude Monet – Impresionismus

Auguste Renoir – Impresionismus

Edvard Munch – Expressionismus

Emil Nolde – Expresionismus

Josef Čapek – Expresionismus

Vypracované materiály slouží k edukačním činnostem.

Obrázky ve výukových materiálech jsou čerpány z: <https://www.google.com/imghp?hl=cs&ogbl>, <https://cz.pinterest.com/>.